

AB.531

БАГРАТ
ШЫНКУБА

საქართველოს ეროვნული ბიблиოთეკი
სამართლის მიერ

Раграф Шинкуба

стихи и
поэмы

АБГОСИЗДАТ
Сухуми 1956

Раграң Шынықуда

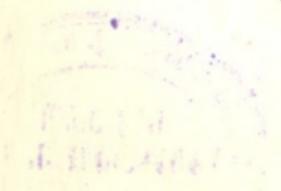

А/5. 3/31

Алхөйншәкудыжырта
Ақуа — 1956

А са хъ а ти хы нт
Ч. Күкүл аз е

AB.531

А П Х А Ж Ә А

Баграт Шынкуба афра даналагаз ашықускуа раан, аңсұа литература азха-зыбыра амға ианылахъан, Д. Гулиеи, С. Чанбей, И. Кобениеи рәымтакуа рыбоурала нара ахатөкъабз аманы ашъакугылзара нағын. Абарт ръяжәфсаны усқан инаривагылент Б. Шынкубен, Л. Күцинеи, Қ. Агумааи, И. Папасқыры, убас абағатәра змоу егырт аәар шәқуғәзгәрги. Абасала, аңсұа литература, есааира аеенбыто, идеален саҳаркыралеи аеыртбаая, қылай ицен, асоциалисттә реализм априципкуа шытас наманы иңион, нағышнеуаз махута бзааины инлагылент асоветтә литература атла ду.

Апоет Б. Шынкуба ирәниамта лагала дуны аңсұа литература налагеит, уи најәенираалакуен ипоемакуен хлоезия бубуала иаларсуп, нацхразит уи аштыңца, жәлар ирзааигуаны иқалеит. Ари иусура акыр итбаауп, атқаркуа раңданы иамоуп, аңсұа культура ағиара наагуоутартыи ианыпшүшеит.

Баграт Уасил-иңә Шынкуба динит анхағы итаацәарағы, Җлоу ақытан, 1917 шықусазы. Даныхұчыз инаркны егъарааны нахахъан аңсұа жәлар ржэйтә ажәабжъкуа. Үрт игу хыт-хытуа дырзызырғуан, ақиаки енішшымкуа алакутә саҳакуа игу итахухуа итан. Җыдала иңәижені жыныруан Абрыйскыл најәабжъкуа. Иара уақа, Җлоу ақытан икоу аханьшы акумзи, жәлар излархәо ала, ари адауы, имч мырхакуа, анцә иматцуцә гүмбылдьбарала дахътағархәз. Абас, жәлар рпоезна аромантикатә цәенижъ ақунын апоет ихучра ахы ахъфыциахыз акуша-мыкуша.

Җлоутәи аитқыратә школ даналга, 1929 шықуса рзы Б. Шынкуба Цығъарда ақытантәи ашкол дәлалент. Нас, 1930 шықуса рзы итаацәа Ақуаты дырган, Аңсұа педагогикатә техникум дтарцент. Атехникум даналга, 1935 шықусазы Ақуатәи апедагогикатә институт (уажә М. Горки ихъз зхыу) ақны абызшәен аллитературен рфакультет дәлалент. Аинститут даналга аштыахъ, атара ицен Кырттәылатәи анаукақуа ракадемия аспирантурасы. 1945 шықусазы, «Ажәаилатара аңсұа бызшәағы» хәа хыс измоу иусумта абзоурала афилологиатә наукақуа дыркандидатны дрынъязент.

Уи ашътах аусура далагеит Абснытән абызшәеи, алитетаруреншүү атоурыхи риннститут ақны, насты, 1953 шыкуса раахыс тақзыпхькуу мазаныкүгаңыс аус иуеит Абснытән асовет шәкүфәе реидгылаңы.

Б. Шынкуба афра далагеит 1930 шыкуса инадыркны, Раңхъаза. 1935 шыкусазы, иажәенираалакуа анылеит алитетаруратә журнал «Абсны Қапшы», нас ифымтакуа хаз шәкүны итрыжыт 1938 шыкусазы, «Абхъатән ашәакуа» ҳәа хыс иаманы. Уи нахыс иңдікті: апоема «Ахәачаңа» (1943 ш.), «Ажәенираалакуа» (1948 ш.), жәенираалала ифу ароман «Ағатә-уаа» (1950 ш.), убас егъыртгы.

Арт афымтакуа ирнишшүеит асоциалисттә пъстазара, иахдырбонт асовет жәлар асоциалисттә рғылара ишазыкуп, асовет мчра аан аңсуа жәлар рыпъстазара шақа пъхъақа ицаз, ағатә-уаа рсахъакуа. Асоциалисттә цъя, асовет уағы нусурен, ихатә пъстазареи, ихуцракуеи, неазкракуеи, апатриотизм аидена, ихазгуакуо асовет дгыл бзия авара — абартқуа роуп ашәкүфөи иеаздэйлхны, зегыс раңхъязагы иааирпышуа.

Аабыкъя ихағскуаз ашыкускуа рзы Б. Шынкуба ииөкүаз раҳытә қыдала назгуатазары иахутоуп ароман «Ағатә-уаа». Ари — аңстазара бзианы иаазырпышуа, саҳъаркырала акны еиласоу, итбаатыңеу епостә оымтоуп. Ароман иахнарбонт иахъатән аколихараңы иханденуа ауаа, урт досы тип ҳасабла рсахъакуа тыхны «Ағатә-уаа» — кырцъара зхы енларсү, иенитыңа аснужет змоу, экомпозиция маншәалоу романуп.

Б. Шынкуба аңсуа жәенираала аңғарттышыа ирманшәалеит, иртбааит, хабызшәа иамоу азакуанкуа күнагала назгуатаны, уи ишъа-куиргылент иара ихатәуп ҳәа иупъхъазаша, илахәыхыу, иеихшәа-еизшәа икоу аритм, арифмагы иара убастәкъя. Абас ажәа разданы, абыртқал икылхны афра ашәкүфөи инаршә архионт.

Уи анағс, Б. Шынкуба ифымтакуа жанрла акыр енүа-еиңшым, апоетикатә жанркуа инартбааны ихы изирхуоит: алирика, абаллада, асиужеттә жәенираала, ашәа, асонет, апоема, ароман. Апоет иажәенираалакуа жәпакы ашәаны ирхәоит, амузика ианырцеит, иаххәап: «Кофта шкуакуа», «Амхаңыраа рғарашәа», «Личиҳыхцәа рашәа», «Шъарда гамта», «Сыкалакъ», «Ахъзыртәра».

Аңсуа бышшәен аңсуа фольклори наукаара реилкаара назкны Б. Шынкуба аусура ду мөаңғигахъеит. Аңсуа бышшәа аграмматикатә еиңарттышыа ирыхцәәжәоит иусумтакуа акымкуа-әбамкуа. Аңсуа жәенираала аңғарттышыа априципкүа реилкаара назик'үеит иреиңүу иусумтакуа руакы. Уи аамыштахъ, акыр шыкуса ииеніңынкыланы ашәкү ианицион аңсуа жәлар рпоезиа, енхарак аепостә ҳәамтакуа. Арт еизигаз аматериалкуа ииырхырааны ифит аңсуа жәлар рпоезии Абрыйскыл иажәабжыкуа еилзырго асттиакуа.

Ашәкүәфы чыдала дыззааңсо, даңбыхәаны аус ззиуа азтадағы
ириеноуп аңсуга бышшәен алитетуреи рзы артага шәкүқеен апограмма-
куеи реикүршәара. Уи авторс дамоуп аитбыратәи ашкол изкүу аңсуга
бышшә аграмматика.

Иазгуатазарц ахутоуп апоет ирәнаратә усурәфы даәакгы — аитагара
ус. Ари аус ақынгы уи илшаракуа иаңсаны, иөырпышыганы иқалеит.
Б. Шынкуба еңтегент аурыс поетцәи акырт поетцәи, наххәап, Пушкини,
Пермонтови, Некрасови, Чавчавазен, Церетели, Бараташвили ухсаражә-
енираалакуа. Уи еңтегент акырт прозаник Қазбеги иповест «Хеинис-бери
Гоча», убас егыртгы.

Б. Шынкуба ипоэзия ахырдыруа Аңсны маңара акум. Уи нажәенин-
раалакуеи ироман «Аәтә-уааи» еңтагоуп аурыс бышшәен акырт бышшәен
рахь, насты убри абзоурала аңсуга поет ирәнамта асовет ұхъяңцәа
инартбааны ирдүруа иқалеит.

Б. Шынкуба дышәкүәул, длингвиступ, дфольклориступ; КПСС
членс далоуп, Асоветтә шәкүңәа реидгыла далоуп, Аңснытәи АССР
Иренхазоу Асовет депутатс дамоуп.

Абри ашәкү ианылент Б. Шынкуба 1930 шыкуса инадыркны иңыз
ажәенираалакуеи апоемакуеи (ароман «Аәтә-уаа» аамчыдахаз), нахъа
уажераанза ирымкыпұхъкуацгы налатданы.

Х. Б җ а ж ә ба

Աշօտիքացկյա

АЖӘЙТӘТӘИ АГАРА АШӘА

(*Aжәлар рұзғамтаңа нағыртқышын*)

— Уа абри арғыс дыңәоумა?
Игара-лас тынчума?

— Уа дыңәами, дыңәоуп,
Ихам-хучы цыңгәоуп.

— Дыңәоу-дмыңәоу сыйзыруам,
Аха устың уи дтәңүам.

— Уа рабнагу игуми,
Уа рабнаңә дыңәами.

— Уа абри арғыс дыңәазар,
Бара ишыбхәо дықазар,

Уа иөыхара базыпшыз,
Ала алыркъян, аәа зшызыз,

Уа абри арғыс иакумхой,
Шықусык ала дхатзамхой.

1930

* * *

Сара сгуръоит, сара сыпъоит,
Шыңа хулъазуп, ашәшбы хылоит.
Са стәазамызт нахъа ҭынч,
Са еизызгеит аԥш, ақунць!

Уара уқуиа, уара учиа,
Сара еикустаз абарбанциа.
Хулъы-натәә еиңш нақ хара,
Уаेыз нас акаччара.

1931.

ЗЫРКУИ

Хугла тъхэызба-хүч Зыркуи,
Раңхъя ианылба азыркуи,
Ссирс үйашахус илымкый,
Сара дсазтцаат: «Изакуи?»

Хара ҳафуа, ҳафуа ҳон,
Соупцә-хылъя ныкүсцион.
Уи аныкәз хулпъазын,
Аҳая қуандаза иласын,
Амза ҹапъшыон хара ҳзын.

Азыркуикуа еилыс-@еилысуан,
Апъшырткуац еиԥш дара тқуацуан,
Хрыхъзент шаххәоз дара бжъазуан,
Нас ҳашътахъка дара еитатцуан,
Ажәакала цәгъя ҳдыргуамцуан.

Аха усгы урт хрыхъзон,
Рымтәйжәфакуа неикуаԥсон
Иааган снапы иансыртәалон,
Зыркуи-хучы дсыдсыртәалон,
Иара убасгы ашәа схәон:

— Уан даанза умтәйуан,
Уаб даанза умөыхан,
Урт анаайлак удырхиап,
Хышла-гушла уркуабап.

1932.

ЦЭАЦЭА

Дынхон азэы, ихъзын Тәатәа,
 Акыр ижәпан Тәатәа игуатәа.

Ақарматыс абжы картәа,
 Ашәа шаҳәоз наҳаит Тәатәа.

Тәатәа итаххон ахуда ныхтәа,
 Амтәыжәфакуа неилапъытәа,

Икырц, ишьырц атыс-иатәа.
 Абас икан Тәатәа игуатәа.

Өнак абаҳчаө иқутәан атәа,
 Ақарматыс абжы картәа,

Ашәа шаҳәоз наҳаит Тәатәа.
 Лабак-ламсык ұара ипъытәа,

Тәатәа ддәйқулент цәгъа дгурбъатәа,
 Икырц, ишьырц атыс-иатәа.

Аха наомуит атыс ұрит,
 Ахужә баша инкаббит.

Абри нахыс ес-ааңынра,
 Тәатәа изаҳәонт абас иара.

— Гуагуа-тәи, Гуагуа-тәи, Гуагуа-тәи
 Са сақутпуам нахъен уатәи,

Тәатәа дыңсын, дзымғылент,
 Хужә капъсан, хуәа айт,
 Тәи, тәи, тәи.

1933. Члоу.

* * *

Анхафы дцоит иура ҭагалан,
Иус далгейт — заа икын.
Ашыш-куп҃а еимагалан,
Аԥш аныжълоуп ауардын!

Ибақы-сақ‘уа ажә еинаала
Ахкаара ахынтә ихынхәйн,
Аҭаацәа рзыхә ахш еингала,
Иама иненуеит, бзия ихәйн!

Ишәыра-хүч иќунхәала,
Ачкун дненуеит деилыхха,
Дырра-өышк ихы итагала,
Дцоит ифнықа хулбычеха.

Ак уасхәашан, сажәенираала,
Сфыза-бзия, са стахы!
Кыр ҳзытгоума нас ҭагалан,
Өышк ҳазталаз нахъя амхы?!

1933

* * *

Хгула исеихәон: — Дад, уаҳта,
 Дад, уаҳзапъхъап «Абаңа»
 «Хмың шәарыңағ нықуағы»
 Иаднагалоит азәйрәғы.

Үрт сырзаңхъарц «Абаңа»
 Сеазықастсоит сара заа,
 Сышәкү тызгойт еиқурчаб,
 Афтил сфаҳоит акуаҷаб.

Салгейт шысхәоз «Абаңа»
 Саңхъа дцәрытит Ажанаа,
 Ишты схылеит нас Нағеи,
 Са сырғалеит ҳағеи хреи!

Цъара дцәрыръоит нас Баҭакуа,
 Өенкуак сакутәоуп сеысзахамк'уа,
 Ҳаниф дсыма сыйцакзоит,
 Пұлахә ҳасабла дсыма сцоит.

Зны сшәарыңоит нақ шыхатәыла,
 Зных акытағ хуык сықугылоуп,
 Апсаа рашәа сазпъшины,
 Иуа иенпъштәкъя сшанханы,

Уинан, хгула, шыңа дабақоу?
 Далоуп ацәа ипсыршыагоу.
 Имбагушьеит са схабар,
 Мшәан, исыхъзи, шеит абар!

1933

АШӘТ

(A. C. Пушкин иаңсәенираала
«Ашәт» иағырпүшүп)

Ашәкү анаасырт, ашәт агулан,
Апъсы ахытхъан еилареы.
Абар ожәи хуцрак сыйжэлан
Иаалиагъежыит са сгуаेы:

Нас уанбашәти? Уи анбыкуу?
Ааңыс иарбан узыхъяз?
Урылашәтуазма ожә адә икуу?
Мамзар иарбан узыхъяз?

Дабатәида? Уи знапыда?
Уфыззәа урылхны уаазгаз?
Абзиабара амца зкыда?
Уи акузар уумшкуа еигзырхаз?

Мамзар баша гуаларшәагас
Уиттәахрызма зәыр абра?
Икәмлари ус гужъжыагас
Азәы улымтазар уара?

Уа узхылтыз ожәгьы ишәтуама?
Ожәгьы иаңума азхара?
Насгы дарбан, ипъсы тоума?
Уагулазтаз ашәкү абра?

1934

МАХАЗИ АЗЫЛАНИ

Ашарқаңза аңылашамтаз,
 Амза тыфаа атахамтаз,
 Азлагарах дон Махаз,
 Атаңа датсан апъш зәз.

Иңкы лашынан, абла таҳулак,
 Аағынран, ихчылан анақу.
 Махаз имға куаратсон,
 Азхықу ала нақ иган.

Иағұхъя иштыхъ бна еилачыран,
 Ожә убасқак убра тынчран,
 Ухатә угуеис-бжыу уаҳарын,
 Атх ашара иазыпъшын.

Махаз днеиуан, амға дықун,
 Аха устыы игу дық-дық'уан.
 Избан акузар, дшәон Махаз,
 Аетә еишүеит ала ишәаз!

Цла дук гылоуп ада еилышны.
 Аха ибах'уеит уи дыңынышны.
 Ма илгугузар бна-хахәйк,
 Дибо үишион, бна-уағык.

Ағыг-шәыг зегь рыбла тхаха,
 Изығрашәа, иртөм таха,
 Иаххәарызи, мшәан, Махаз,
 Аетә еишүеит ала ишәаз!

Алашыңдара ожә дахытыцо,
 Зегь реихагы игу тзырзыз,
 Зызлан-захкуажә лоуп абра,
 Илаңш дыңдашәоит лара:

Лыхцэы барфын еикукъларха,
 Давашькыруа давоуп арха,
 Дагулсоушәа амармалташь.
 Ишиешеиент лыбла агуаъшь.

Ус дышшәоз, дышшәоз мацара,
 Ашәгыры днадгылт азлагара.
 Ашә анаирт, о, Махаз,
 Иакушәахъада уи дзыкушәаз!

Зымцаху ыцәаз, абар зызлан,
 Деихышәашәо иацхъа дылан.
 Уи дѣянтазуп, ахымзаах,
 Лышкуакуара — зынза азшәах!

Махаз шытхъка и҆ынахамтаз,
 Даҳъашент ахахә изгуамтаз.
 Хазы икахайт нақ аатәа,
 Хай, улкыит, улкыит рацәа!

Унан, Махаз! унан умшаку,
 Ихы анышәаे иаргейт аӗыгу,
 Деизѣя дкажьуп. Нақ хара,
 Амзагъ нихуаччеит иара.

Иааигуалашәеит ахачаҳәа,
 Иан ишиалхәаз исзаага хәа,
 — Скасы шкуакуа, нан, Махаз,
 Азлагарае исцәйнхаз.

Махаз ихызы даара и҆хеишьоит,
 Азлагарагъ аյш ахайтоит.
 Алу шытхысаан илагоит,
 Иан лкасыш тыртыруеит.

Махаз дхынхәйт, амфа дыкуп,
 Дызланеиуа имфа 3-хыкуп,
 Аиашазы, игу хуашьуп,
 Иан лкасыш ижәфа ихшьуп.

Иәахумареит шыжъ апшалас,
 Зызлан-захкуажә илеипшнишьалаз,
 Айсы ахазшәа акасы,
 Ус ицәажәоит иара изы:

—Хай, Махазхеит, абағданажә,
Лассы-лассы уан атакуажә,
Азлагарахъ думыштылан,
Учкунами, умаашьалан!

Уан илалтаз, иаалрыхыз,
Деиха-еигуауа аца итылхыз,
Ианбалуен ҳәа быстани,
Уазкылымпышлан ухи ркыны.

Зызлан лакум уара угуақра,
Уара — уакыит абағданра,
Духарахом «азы ито»,
Иааурых'уанат аца ито!
Уара узыщәшәо иацәшәатәм,
Иахъзуп уи иқам-ианым! —

1934 Члоу.

* * *

Акуеи аси ашъхақа шәца,
Амра иңхоу арахъ уааи!
Иңхап, иасып иқуандаза
Амрахуагеи апъша-хааи.

Ахәса шәтып игултәааны,
Ибыышза иакүхап ашәйб.
Апъша насыр, ихыршлааны
Ашәт аббыйцқуа адгыл ашәып.

Харатә уара уласып аха
Сузықатәом усқан, ажәтцы!
Ашьта анылап са сыңаиха
Адәы-натцәа, асы ахъықутыз!

1934

А П Ъ Х Ы З

— Снейх'уан өыхуа-иатқәак сакутәаны,
Сан, измаанози, сан?

— Уахысит ухұчра хартәааны,
Уарпъыра укулеңт ауп, нан.

— Сеси цион ғадарак иағаланы,
Сан, уи змаанози, сан?

— Абзиара енагъ ифадарами,
Абзиара зпъеипъшхаша, нан.

— Штак ағы сахьнеиз сөйжетірацы,
Ауаа-раңәа срылаңышит, сан?

— Зегұры иртахыми абзия ултірацы,
Уапъсаға, сыйкун-затқә, нан.

1935.

* * *

О, са с-Хықур, бааиши! — иҳәеит,
 Амхара ақынза, бааиши! — иҳәеит.
 Бхаңа хұзы дхынхәит, — иҳәеит,
 Игу бзиам, дбызхыт, — иҳәеит.

Саңхъа шықоу бааскьеиншь, — иҳәеит,
 Быңхамшықуа бнатәеиншь, — иҳәеит,
 Ашы исылцуа пыхзуп, — иҳәеит,
 Сара сзықәа бкуалзуп, — иҳәеит.

Кудры ахықуағ ахы сықушәеит,
 Ахы цаҳә-цаҳә са сгу ищашәеит,
 Аха сберәк сымптыымшәеит,
 Аменшевикцәа сримптыкамшәеит.

Абар сабдъар аанкыл, — иҳәеит,
 Са сахъкаҳаз бнагыл, — иҳәеит,
 Хүшәыс исымоу акоуп — иҳәеит:
 Ахақуитра агароуп! — иҳәеит.

Хықур дахъказ даанхеит, — иҳәеит,
 Ахақуитраз дтахеит, — иҳәеит,
 Аха рығны қыаңтажәымхеит,
 Аха ирхылтыз тынхадамхеит.

Ахақуитра лаша-лашешит,
 Март 4 рзы наҳзылашешит,
 Урт ирхылтыз ирзылашоит.
 Уаргы саргы наҳзылашоит.

1935.

* * *

Исақаит ирхәамтан ҳабацә:
— Уиатқааху қыднаты — умшәан!
Аха снацәа назқускызы аетәа,
Икыдшәеит, атәа-рт еиңш, иәшәан.

Чоу! — ҳәа сөыхуа иатәа снатақъан,
Адәышшара сныкулеит скайуа.
Ицион нақ атлақуа сағықъыан,
Апәша цәгъя слымдағ ишәышәуан.

Снейуан адәышшара сөениутәын,
Снейуан нақ шыхеи-әафен сырхың,
Сиатқааху шағылаңуа снатаххын
Икашәаанза снамтасны исқырц!

1935.

АХАТЦАРА

Алагалажәа

I

Зақа имцабзыз уақа иткөз
 Ари шәаңхан излажәбарызи!?
 Зақағ уақа гуәкла иңәаз
 Рхатцара зласхәарызи!?

Унеиши-уааишъаз хъзыс нархәоз
 Исыздыруам, шәызжыаум,
 Сара сыйдагы ғызыцәас имаз
 Зегъгыы ирдыруан сыйзхәаум!

Ных!.. шәаагылишь ахъз имоуп.
 Ахақуитра-мра качтарц,
 Икуство дреиуюп, миллион иашыцәоуп,
 Ижәдүр, ихъзуп акомәар!

II

Ағыжәра иашто, усда нықуа,
 Ғұсхурен-чарен нықузцо,
 Аңәгъя дырны еибүу мукуа,
 Аңәгъя иашто имтәазо.

Иғызыцәа рзыхәә атрышә дасуа,
 Ажәиртра илоу есуаха.
 Ала рзыхәә абыстахь мтарсуга,
 Хулар итытуа зымзырха.

Аңстазара иапырхагоу
 Аңстазара иаңахәуа,
 Ажәлар ду рмал ихааңагоу
 Тәымтас иашто назгушьуа.

Избаху шәасхәом уи еиңш икоу
Исхәазаргы исхәо акы ауп:
— Зхы мацара иаштынықуоу
Апсы, аитапс иара науп!

Зызбаху шәасхәо ахатца-ихатца,
Избаху жәлары идырхатәуп,
Нас дыштыхоу акула шәгуатца
Ахатца-рашәагъ изхәатәуп!

III

Ашәақъкуа төйон, абомба тұуацуан,
Ареволиуциа еилашуан.
Алға хала Астурия гуамтцуан
Амца ацрала ибылуан.

Бааи-хани бгон Авиодо,
Уа тзи-гуашәи хуашауан.
Икүпъон аишьцәа, урт өзыръода!..
Абираққуа шъала ишәуан.

Икүпъон аишьцәа, аишьцәа ацъажәлар,
Згуақра хытны еилатәоз.
Ргу шәазомызт дара ршыя акутәар,
Уа рхатәэ-дгыл изааоз.

Иргудчылоу абзарбзанкуа,
Итөйон ахымца, имтәазо
Зэырф апылон имшәазакуа,
Зэырфыгы кажын имқуацо.

Аеных гуақран, азәгъы дтәомызт,
Рымч иалшонат құпъаран.
Амца-шыра еихсызъзомызт,
Ашья-пху куазо еилатәуан.

Ашья-мыжда адгыл ашәуан,
Цамет хышәашәа рыпъхая,
Гурфа-цәгъала ғыокгы леиуан
Бұзар мцала итахухуа.

Йцон аамта нымәасзакуа,
Асаатқуа еикушауан.

Амца шора енқумтәәзакуа
Есааира еиңәахауан.

Интәазомызд аба иабылар,
Заанаң иман еизганы.
Ирағигомызд амца аңажәлар
Имаңа дахон дыңдакны.

Афицарцәа ар иаарыпхынан,
Менгзараада икульдауан.
Быларс ирымаз зегъ еизыргон
Уи нахысад — еибашыран.

Цоуп, аңажәлар бүларла имачын,
Аха гула урт бубуан;
Еижәйломызд шытыхъка ихъатын
Аба дных'уа, инаскъауан.

Шәақы бомбей неиңден ада;
Ирымазамызд аеакы.
Аха «иқам, шәығ» хәа ищада
Иаңәшәазомызд аеакы!

Аңаңханы рыхъзазомызд
Зда ихуартамыз иңәауан.
Даеа хысгак урт иркымызд
Амца рыхуша еибашыуан.

Нас ишпьюутәу, нас тәароума?
Урт хынхәима ишәаны?
Хайтахеит хәа шытыхъ ицама?
Шытыхъ ицама ирханы?

Мап!.. уеиламгеи ус иңәажәаз,
Урт еитцамхеит, иумаҳаи...
Хы-цахә-цахәла уақа ихъшәашәаз
Рызбаху бжъазуам, аха-хай!

Анақа-арақа зәырғ атта-хәа
Зхы наменгзоз хуашауан.
Бомбей шәақы агууга-агууга хәа
Баани-хани дырбгауан!

IV

Иара убасқан иғызцәа дрылъеит
 Алға аарла дунарбо,
 Иабықар шытейткан устың өааңдит
 Акомәар-чкун зызбаху схәо:

«Азә дтахеит хәа классла акупъара?
 Агуакцәа нааироуп зегзың рзы!
 Жәлары иргароуп ахакуитра
 Ахакуитра құхыақазы!..»

Абарт рыштықахь имақа, иңыбыа
 Динамитла ирхиазеит.
 Атыхутәан инхаз аниба,
 Уигъ аанмыжъкуа днеихазеит!

Ибжы неитцихт имшәо инеиуаз,
 Иғызцәа ихысуаз днарзыпъышы:
 «Акомунизм нагзара амаз»
 Ихәан дналалт амца шы!

Иаша днеиуан, бұқар икымызт
 Аба ишқа ихын рханы.
 Аттын дахон, дыщак'умызт
 Инапкуа иңыбыа итакны!

Ус дазнеизеит аказарма,
 Абаңа рымца ахытқауаз.
 Нас ахатса урт дырдырма
 Ргу иташәама ишынцәауаз!

Ихы-иңи абъефра аныпъшуа иқан
 Агуамчра дүззә унарбартә.
 Ибла хаара гурбъя хумаруан
 Игу шымшәоз еилургартә.

Дцомызт уи иубартә ак има
 Амца далсны дахъцауаз.
 Ааигуоуп, дәхеит инап арма
 Аңыбаа-цәгъя иарыбұуахъаз.

Азгар длахеит уақа иңытыл
 Адинамитахь дыщакы;
 Хынтықа днаръеит аказармахъ
 Амца рыхлалартә еизакы.

Насгы итқуацит амца зхысызыз,
 Атэйла бәзәйт ухәартәй.
 Аба имца, еихсыъыра змамызыз,
 Зназы ипъымтәен атыхутәй.

Аба уақа уасхырс имаз,
 Динамитла ирхуашент.
 Ағъенералцәэ зәңатца ифахоз
 Зәйрөгы итқуацыз иннартәеит!

Апартизанцәэ құхъяқа еихоз
 Амға дугынырызтацәйт.
 Абирақ қағыш дара ирхазсоз,
 Өзіншы аҳауағи ишкүйрит.

Нас дабақоу, ишәхәа, шәалга!
 Дуней гуамчла изыртцызыз.
 Классла икупъоз зымфа еиламга,
 Уи акомөар чкун захъзыз!

Еи, ишәхәа! Ишәхәа, ағызцәа,
 Нас дабақоу мшәан иара?
 Дрылаззама миллион иашыцәа
 Дыргуаламшәо зын цара?

Уағы имбах'уа ииаира бжъазма
 Ихы зқунтаз дымкуацо?
 Иашыцәа шәама, ргу натрысма,
 Ма урт цоума иус нагзо?

V

Абомба тқуац-быжь, алға, амца,
 Ағеекунак'уан уа зназы,
 Нас дабақоу абрин ахатца
 Зхы иаменгзаз аказы?

Ихы-иेы еихачча, ных... иабақоу?
 Азәгы ибашам ибылзеит.
 Игу еилгара, сиши... иабақоу
 Иқам, иқам, ихуашент.

Итқуацыз иажәкәйт ида, ишъа-цқыа,
Ажъаҳә аштыхра нарыбууахъаз.
Иәдирбозшә ашьантса, амақъа
Ләнаны ихалт иңсү златаз!

Ибағ абжак аҳауа иалоуп,
Апъшах амана ицоит хара,
Ицәеижъы асаба нағулоуп,
Упъшыр дықам үзаргъ нара.

Аба имца баша еиқумтәйт
Үрт ақумтит наағсаны.
Реавак уақа тыңс ирымаз
Баша еиламҳант ицқыаны.

Уи, ипъстазара ссир ахтнитцепт,
Амра гыларц, ипъхарцы.
Ипъстазара ссир ахтнитцепт
Агуақцә анаана ргарцы.

Аха наарбан!.. изъашъатәузи?
Ареволиуциағ уи дтахеит.
Шыта дабақоу злоухәарызен
Анаана дузза итынхеит!

Миллионфуп иғызцәа, иашыцәа,
Имфа игутыха нарыгゾонт.
Апролетар дунеи агуақцәа
Наана наана тұхъақа иргоит!

Ақыа 27.III.1935.

МАРТ 4

Ажәған саркьюшәа икеи-кеиуа,
 Амра уахынты ишеи-шент.
 Иарлашт ашъха-гу ұхеи-ұхеиуа,
 Ага агуениужь ду лашент.

Ажәлар неиуеит ашәа рхылқоо,
 Игурбъя-хумаруеит рхаңқуа,
 Ашәтыш, ашәтыш адәы хызқоо
 Рейлахәашьоуп ахучкуа!

Иқапъышыхуароу абирақкуа,
 Урт инаргонт ишъкыруа,
 Хыхъ еилсүеит аеропланкуа,
 Жәған ұсаатәттас иғыруа.

Ажәлар гурбъоит, ашәа ргуахәо,
 Ныхәа дүззоуп Ағысынра!
 Октиабр ду ашәа ззаххәо,
 Иамрахуагоуп Март абра!

Март заку ныхәоу ззымдыруада!
 Уи хакуитроуп изымшү.
 Мцада баша уи зауда,
 Мра каңхароуп изеиңшү.

Ага, ашъха ашәа рхығуеит,
 Гурбъя-хумарбыжъ гоит хара.
 Ачча ағықухх аңқурпъ ааиуеит,
 Ұшыала инасуеит ақуара!

1936. Ақуа.

АГАРА АШӘА

Ақармара ыңған тынч, пүшала,
 Атых еимыггон.
 Итқан ажәфан зыжъ қыштәйла,
 Митә бла лбааңон.

Амза хумаруа, ахра иахысуа,
 Алапш ахнақьон.
 Аалзга хышәашәа аиғхаа итысуа,
 Аңұыхъ канакъон.

Пұхәйск дмыщәа лымадара,
 Өнүкағ ашәа лхәон.
 Лысабигы ыңған агара,
 Илацәа еикунадысон:

— Сиатә шаша, шыри әали,
 Сыңқун ахъзыркы.
 Са смыргуақкуа аңәа уұлалы
 Сымра, сыгуқы.

Убла тылъха қаруа шами,
 Ахъшыңба ахата,
 Ухуда шкуакуа сакухшами
 Шәтүшуп уңәартта.

Сфеилдышь құтәаха, сышет апъштәйла,
 Уңәар узхалап,
 Убарфын хаху еинишәшәйла,
 Итегель ипшәзахап.

Са сурғада, бирса ғыча,
 Уңәа, сыгуқы.
 Узаазаша ҳақоуп ғыңға,
 Иарбан аәакы!

Аетцәакуа күнш хатами,
 Аңырб еиңш ипхонит.
 Ҳәыхән тыси рашәа тәами,
 Уңзара ргуалхонит.

Уңзәа, сыйшқа, тынч ухала,
 Уаб из умгурған.
 Уи дшахтиоруп, ұзыр напыла,
 Даңьтоуп амаден.

Ашыыж ңышаала умырғыха,
 Убла дагузит.
 Иқамтәакуа тәаха, ңышыха
 Даңьтоуп антрацит.

Баша икүума имыруга,
 Ңиеө ҳасабла иқъоит.
 Тынч енқутәома ираңәа пәңыга
 Аңақъ еиғнақъоит.

Иңәшәатәумा датцахап хәа
 Иду ак аңы.
 Уи дзаңлабыз дреңцәахап ҳәа,
 Итам игуаңы.

Уи Стаханов дук мыртсыкуа,
 Ишиаңыго дыр.
 Аамта баша идәйкүмтәакуа
 Иалиршоит акыр.

Раса махутпас уқатароуп,
 Амза еиңш укачча!
 Уаб иусқуа имудароуп
 Арғыс еилфача.

Сиатә шаша, шырын тали,
 Сыңқун ахъзыркы.
 Са смыргуақкуа аңәа утали
 Сымра, сыгукы! —

1936. Ақуа.

ХҮЦРАҚУАК АҚУАЗЫ

Мрагылара ашәаңшь уаркалениуа инаңалеит,
 Анақуа дада еишылза аәазон.
 Ақуа, узкыдиаало аху азкуа сынхалеит,
 Амимоза фұры-хаа ацха еиңш икуазон.

Аңәкурға итынчыз ашәаңшь аныччалеит,
 Дәй-шшарап збозшәа сынхыпшылт амшын.
 Са схуцуа ашшыхәа аллеңа сныбжыалеит.
 Тәфантәзықа итамтамуа ажәған сзыпшын.

Нақ иңбазъазуан ашъха ҳаракыра,
 Урт хъышла иакуабон амра ашәахуа.
 Тынч иасуаз аңшахъ иаңан агуқыра,
 Аңсабара гурбъон амш иазыхъуа.

Саатғылан, сналаңшит Ақуа ахътәцара,
 Шыңжы-заза ағыкухәхәы шәтыла ихфанды.
 Зынгы ушпәкаң, бнеикла маңара,
 Ашыцламтә укушшы угылан ужәарны.

Избом, уи ахыку, ашәшшыра, ақуаза,
 Избом, уи ағаға жәйтә злахъ еиқуз.
 Хара-бҗъара игылаз ағынисса, ағаза,
 Угуашәқуа итшәараз, ухыбра илақуз.

Иғылеит аханқуа, амхаңыр гурфала,
 Атыхутәантәңиза урт рашәа ахъгауз.
 Рыңсы рзыкумго, лаҳәоушәа ихыхухуала
 Аңәкурға рытасуа нақ ианцауаз.

Стәылаз, о, Ақуа узенпәшраз ашәхымзоуп,
Изхытцуаз рапәхъя уара уәы днаzon.
Уа уира тәзәк'үа Диаскуриа ацәымзоуп,
Колхида изхытцуаз уидыруан Иазон.

Цәа-эммә ашәышықусакуа цон еиштәгыла,
Иұхыугаз агуақра укура еиңш ираңәоуп.
Аха, мап, иуныпәшуам акура таула,
Са сеиңш укупәшуп, ҳарт ҳаикулалаңәоуп!

1936. Ақуа.

А Ш Ә А

Мра лаңышыла адунеи гуръеит,
 Съенцырып иадшылт ашәахуа.
 Шәтышла иғычаз сбаҳча өыхеит,
 Уаашың збоит хәа съенцырып снахеит,
 Анақу хытцуан ентыххуа.

Хашта атцыхуа са усымдыри,
 Аларъ куаруан имцаха.
 Үкамч ақьашьеи, ххыа куадыри,
 Хтарпъа шкуакуен, ужәфахыри
 Рыла умфашьеит, сгуацаپъха.

Жәфанқа сзымцо усгыы сгуахуан,
 Ихакукны ддәйкүлеит шарпъазза.
 Аха ибашан, сышқа умхырхеит
 Аларъ туған абура уамыхеит.
 Уиаст, сгу амца нацратса!

Уласны указцо, уара угутыха,
 Уаанин закуз хәа умхәазеит.
 Җәхәизба гъянгъашк лажәа өыххaa,
 Үмчи ухшығи анаzymха,
 Сара башас супъхәазеит.

Сгу амца апроуцеит, амца наган,
 Сгуђра шәахтас ишәақьеит.
 Үеихышәашәо усыхъзырхәаган,
 Сгу анамыхәо угу қатаган,
 Урт зегъ ныжыны унаскъазеит.

Ушпъеиламҳаи сыфны аеыжэтра,
Икъақъаза сгуашэ артын.
Иугуамъхазо сашта атытра,
Иузымгүйъзо сара спыртра,
Абас аамта уа иузыпъышын.

Ишуззатәуаз сыбла хаара,
Аларъ қуаруа инаскъазеит.
Сгуўра зхыпъышыз уцәаара
Тынч иатқаахыит нақ аккара,
Уцент, уцент, уцазеит!

1936 Члоу.

АЦӘЫҚУБАР

Бзия избоит, нағымцакуа
Ипсатозар уахыи-енни.
Ағаршытрағы ацәыкубарқуа
Ашәа рхәозар «кули-чли!»

Абахчарағ атла ишәтуа,
Куаң кеи-кеила ианкуабо.
Шәти-какачи нхышәт-аахышәтуа,
Апъша анрысуа, ианөырбо.

Аеенқунак'уент акуа алеира,
Анақу хылоит еитыхухуа.
Шәты касушәа апъша азнеира
Иама ихылоит изсауа.

Ажәфан ағы апъта цәышхойт,
Амра гылоит ижказа.
Алаңш иаршәызы разынзышхейт
Аҳаяу ласуп, ицқаза.

Аапъын бзиаху, ааپъын хаара,
Иахъеңлышыцьо збоит абар.
Аеенбнатоит апъсабара,
Баша икамтәеит ацәыкубар!

Мап, уқамлан сара сашәа,
Ацәыкубар еиңш укатәо.
Үартцаауа апъша хышәашәа,
Амра шыра уканарбо!

Иамузакуа уанцәыкубарха,
Наунагза ушенибакуу,
Үкузытлааит умчзырхагха,
Бзиабарала еисуа агу!

1936. Члоу.

* * *

Аху-пъшза бзары-бзаруа,
Ажәған қахаа хулбыңеха,
Сныкугылт. Алзатә еихытаруа
Аббы-иатә тысуан ииатәаха.

Икуеи-цеиуа хыхъ аиатәа
Жәған таулахътә инкаңышит.
Енғыртцуазшәа ғыңъа аиуаңәа
Зөйзәз амра иназыпъшит.

Сыпъшын... Тынчран иаасыкуршан,
Уарла-шәарла атыс-быжъ гон.
Мраташәарахъ еилыуаашон,
Иқуандаза ъшак сындон.

Уахеиңш аамтак са исгуалашәон;
Саныхумарлоз, са схучзан.
Ашыац-иатәа са сналашәон,
Гарас єынлак истахзан.

Мшәан назаза ҳаипъртуама
О схучыра кыр иаңсоу!
Ухумаруашәа ма уеузоума
Алзатә аңы цыт қатцо?

Азу-зу хәа сахьныкугылаз,
Са сналагеит аңытра:
— Усцәагама аеыхуа-лас!
Уаагыл, уаагыл са схучра!

Сыбжъ ианығыз аху-еитыхра
Усгы санахәеит сара:
— Уаазтагылаз уа уарпъысра
Иканаңеит ухучра! —

1936. Члоу.

* * *

Апъхын. Ашыжъ. Арбасть өыртуан.
 Атъла тынчын. Щашаҳк аауан.
 Апъсаа гурбъон, ашәе еицхыртуан.
 Амза цәышхо, итаауан!

Апъсабара аилыңъара,
 Иршанхагоуп иахъа убас.
 Иазқазазоу асахъа тыхра
 Иазтыхрымызт инап ас!

Аха абар ожә, зегъ ргу иахуоу,
 Зегъ зырәыхо, зегъ зылшо.
 Ашәыр махута днаха-аахоу,
 Ашыжъ заза рхуаш-хуашо

Абахчаазаә сапъхъа дцэыртцит,
 Абахчараә деилфача.
 Амрагъ ускан дук ахымтцит
 Ашәапъшь налсит еилыңъыа!

Ауаә иенә ху змоу арбан!
 Ари рдырхъеит иагафы.
 Нас зегъ реинә иңшзоу арбан
 Абригъ ацзаант — ауафы!

1936. Члоу.

ҖАГАЛАНТЭИ АБАХЧА

Абахча гылоуп еижәхашшыла,
 Ал, ахурма, нас амжә.
 Арацәа-ххыра еиپш еиқуншәыла
 Уака ирыкуп ажымжә.

Ашэыр тлакуа рыббыы неиуент,
 Хахтә ихиаало таңа итәоит.
 Аттар бжыла еибадыруент,
 Заа аңхараҳ аибагонит.

Ашъақар-тәа уаркалениуент,
 Амандаринакуа зазоит,
 Афғы ирхылтца уа илеи-фенуент,
 Игу қатаган иқалоит.

Ахая ахыкукуонт аҳарданыжь,
 Ишпәндшәылоу акачыч,
 Аманху хырхуа таңа аеоужь,
 Уака иғылоуп амытцыць.

Ишпәа мәнроу күлпәззыла,
 Ажь афғы-хаа ангало!
 Аңыша анасуа гуразыла,
 Абахча шәйрла ианзазо!

Иңхеи-пхеиуа амрахуага,
 Мраташәарахтә ирәпхо,
 Атла рыббыы, реилахәага,
 Тңа таңлеиуа наխо.

Амш шыбзиоу напыцькала,
 Ари зұя иалтцыз итагал.
 Азын иааниуа қыафурала
 Нак иухугартә уеапхал.

1936. Члоу.

РАПӘХЬАТӘИ АПОЕТ

(Д. Гулиа иахъ)

Ағынынхағ, рағыха атқәған азырсуга,
 Ауағызатқа адәиүжъ агутаны.
 Аңхара қастқап хәа ихуңа,
 Хатә ұльбаала инхо зыекъаны.

Иҳатқ-хатқо шырыңға иғагылан,
 Ақакала зускуа ирыхъзо.
 Аеага зұқо амхы итәғылан,
 Илашыцаанза тынч имтәэзо.

Иахъа, уатқы зускуа еикуло,
 Знапы ада ңыраа дызмазам.
 Үи дазхұңы иаңхъақа ипүйло
 Аңға збо, гукахара змағам.

Иара убас акумзи нунхашьяз,
 Рапәхъаңа ианпүшәоз афра.
 Үмала уакузан үй аус иаштыз,
 Аңхзы азкоутәөн ауафра.

Пұсышәала раңхъаңа иштүхыит,
 Жәлар рашәә иазқазас акалам.
 Үказарағы үбри ала идухеит
 Абду хәа изуштыңа ималам.

Узхылтыз рыбжъала уагъцәажәеит,
 Рахуңы иағалт үи аңхъарца.
 Үи ала ицәажәаң рыбжъы иакүшәеит
 Абзиарахъ еихоз зыекынта.

Умала убжытгара уадағын,
 Үбсадгыл гуақ'уан, иңбабон.
 Узланеиуаз умға зегъ ңағын,
 Аха уцион, аиашаз ушәхәен.

Аңсынтыла өңірдің игылеит,
 Ишәтүеит, ашетқуа еихыныхәэ.
 Дунеи өңірги убжы ацәхымкьеит,
 Үгурбъо уаңылт, ашәа ҳәо.

Дүйнешәала ағышы ауасхыр шытоуцент,
 Тәамфаху умазам иахыагы.
 Қыңтара зқум ашәа аңұтцент
 Иәнешт үи ашәа ңұхьяқагы.

Бырлашшәа иғычоу Аңсынтыла,
 Өңір анхара агу еимнадеит.
 Ашәа иазухә жәнеңарттыла,
 Үи аңажәлар ргу тнагоит.

Ухаху-гүзара зеңпішүү шәхыуп,
 Аңша-хаа ныкүсир иқашә-қашеонт.
 Үфыга тынчым, зыңда ишхалуп
 Жәлар ргу нахую еикунаршәонт!

Аңар иұмыздо шәхәарала,
 Ажәа иазқазоу ဇәрыө қалеит.
 Сара издыруеит, гурбъа ажәала
 Үрт анцәажәо, угу азхауеит.

1936. Akya.

АПӘА ИСАЛАМ

Салам быстоит, сан крызхытуа,
 Зыхцәы қуашза ишлахьоу!
 Ахуа сылхын пүхъақа бхуцуа,
 Кыр са сзыхәа ңыа збахьоу.

Дук мыртыкуа афнықа снеиуеит,
 Башта сталоит назхара.
 Ожә хауала спыруа снеиуеит,
 Сызтаз салгент атара.

Мап, исығзам агуабзиара,
 Сымбара акухап быззыхъуа.
 Ожә ибасхәоит, сан, смартцеира,
 Раңхъа иалшаз сышағакуа:

Са исабжыбыгент ажәа қүшкүа,
 Са сандәыкулах снаскъарцы.
 Сан, снықугылеит раңхъа авишка,
 Аҳауағ ажәған хъзы згарцы!

Уа бызбоушәа сыбла схаччеит,
 Хахынтә сыпъарц, сцеит пүхъақа,
 Амрахуага турғыа сәаччеит
 Хәыхә шкуакуюшәа стәеит тақа.

Снапы зсыркыз саңәымкъалеит,
 Кыр иамаск'үеит, ахьшыңба!
 Абнеи ашъхеи са сырхалеит,
 Уахътә избах'үеит ацәкурпә.

Апәша хышәашәа, апәта еикуара,
 Сыбла хырк'үан харангы.
 Аха исмыхынт еитцахара,
 Сымға дыруп пүхъақагы!

Сан! сыпъсадгыл, слашарбага,
Бла тәрыла са исыхъчоит.
Аңта аздәйкулар сымрахуага,
Аңа изыхәа сыйғъахоит.

Башта ёыха уахъ сантало,
Сан, бчамгур-бжъ насырха,
Шыаудынцас ажәфан иало
Дыбап бычкун ишизха.

1936. Akyra.

ОКТИАБРТӘИ АШЫЙЖЬ

I

Анаатә асуан еилағынтуа, атх еиқуара,
 Апта аеыларқу иналмыччо мза лашарак,
 Ихчиламзи Петроград.

Нева зымцо атса аръеғуан апсабара,
 Азыштырақуа заа игуат.

Аусуцәя, асолдатцәа хұтакы иамк'уа,
 Ипшуп абра, ипшуп урт тұға рымазамкуа,
 Ауалицақуа еимагал,
 Идыртәйт уа ашта иамк'уа, ахыбра иамк'уа,
 Финлиандиатәи авокзал.

Ленин ожә адәйбә дтымтцеи,
 Ленин иами иззыпшү.
 Ожәс-уашытан данбацәыртцеи —
 Абри ами ргу иташу.
 Сиши, адәйбөуп ишаңшаңуа,
 Абар Ленин ихата.
 Уи даанымгылт уа длак-фак'уа,
 Тыңс иалихыит зегъ рыгута.
 Ашырхәагы уи дынхалеит,
 Аибашыга аброневик.
 Еилазазо реадырхалеит,
 Уахъ зықъфыла азәырфык.
 Ленин дцәажәеит, ажәа иихәаз,
 Ргуамч архатеит изызкыз.
 Убас ибүбуан ажәа иихәоз,
 Бұйарс итқъахъаз зегъ рыткыс.

II

Апъхын ниаст, ифагылент Октиабр хьшәашәа,
 Кытара зкум, ицахә-цахәуа Ленин иажәа,
 Аңажәлар ду еизнак'уан.
 «Аамталатән Аихабыра» аөхәара Ңәазшәа,
 Амшкуа ирыгхон, изытуан.

Инеиуа ршыап асы арапоит,
 Игылт аңажәлар тәға змазам.
 Ашықыл хьеә-быжь, аекуа еңтаңоит,
 Бомба тұуац-быжь, абзарбзан
 Атх арзыонт агур-гурхәа.
 Итқьюит амца хуажжаза.
 Аусуцәа «шәнеила, шәнеи!» ҳәа,
 Абцъар шыңырх'уеит ижәпағза.
 Асырыкүжуп, ашыа ылтцуа,
 Гуакла иарцәаз атса-хы.
 Ңышала ифеиуеит алға иахылтцуа,
 Аблырағ ицәоу апъырбы.
 Асы арзытуеит уақа ашыапъха,
 Нас икоузи уаха уа?
 Апъса еилыршуеит ахан апъхъа,
 Згуағ иаршуада ажәлар уа?
 Ма ирчаңома зда қамлаңыз,
 Адунеи ағ уаха акы?
 Ауаатәйфса зда ымбасыз,
 Ахақуитра зегь ырцкы?
 Иқам, иалгейт амчымхара,
 Ажәфан ихытт аикуатәа!
 Ишыакугылент тәрада анхара,
 Дықам илгеит амуча!
 Амра азғылент ҳара ҳтәыла,
 Гуакрең-тәақрең нақ иааныжь.
 Ажәлар ғазхәоз еидриххала,
 Назаза иңтәеит ахәагужь!

III

Иңеит уи амш, аамта бжылент,
 Шықуса фажәа ҳтурбъо ҳталент,
 Адгыл кылтәо, ахажә Ңеуа,
 Уағ дахъымцоз ашыха ҳхалент,

Хаңсадгыл ду өыц ишәтуа
 Зынза аеапъсахт. Амилаткуа
 Рнапы еикудыршент, еишъцәахан.
 Өыц иғылеит азаудкуа,
 Җъара абаҳча, ұзара ахан.
 Адғыл хакулент харт гуртәйла.
 Са стәйла-хүч Апъсынтыла,
 Шәышыкусала злахъ еиқуз,
 Иазаант ааңын иззыпшызы.
 Амра шеишиң уадызбалоит,
 Узха-узыбъя са узбоит!
 Өыла инеиуа иеы данаалоит,
 Ажә дыңкунзарц игуаңхонит.
 Абар ушъха реевахалан,
 Ажәған иатыччоит хара.
 Нақ амшын аңша хыхухуала,
 Иадеырбалоит ақуара.
 Аиашъара амға узаатит,
 Рыгута уаагылт узхаяуа.
 Разқы-лаша узахасабит,
 Октиабр ашың жаң ашәахуа!

1937.

АСАЛАМ

Агағантәи; цәкуріңа зәафуа,
 Ақалақъахътә, апшаша ззаануа,
 Ешар ханла изызхауа.

Амхақынтың, аеыфра беиа,
 Абаҳча хырыхуа таға илеиуа,
 Срылсын ашәтқуа зызхауа.

Салам пәхакуа настудкылан,
 Хулдәз ашәаңыш унадбалан,
 Саит иустарц о, Куазан.

Адәйбә гуенсра тынч иаагылеит,
 Аканаткуа уахъ сырдылыеит,
 Үрт еихымзо инақуацан,

Инарпәлоз сыйзбаху раҳәа,
 Аус ахыруа абырахәа,
 Ицеит еиштала Ақармара.

Абан, ацха азымфас иааруа,
 Абирақ ө-трубак ирхахумаруа,
 Иаңуп ГРЕС-ду азҳара,

Снейт апшыртаң, апта ахълеиуа,
 Наскъантә ашәаңыш уаркалениуа,
 Ақалақъ-өыш ианыччалт.

Бжы разыла ашәа уныстоит,
 Суеизгудуны салам устоит,
 Зынза уссирхарц, о, Тұуарчал.

1937 Куазан.

АРАЦӘАТҖХӘҮ

— Уасла, сөзыза, унас!
 Ахахә ашәыгурға унас!
 Ашынта еимышқыо,
 Амца хүткүо,
 уцала!

Сөзыза, уасуа унеи!
 Уаңхъя раңдоуп, еи!
 Тонила иңуеуа,
 Иңирцируа
 Иаагала!

Умч, уплан иахыжь,
 Хтәйла араңә азыж,
 Адәйбә хыкушо,
 Алғатә ыршо,
 Иңзаклап.

Адомна еенила ишыр,
 Иахьдыртәо аңыр,
 Хамхы еиужыкүа,
 Иаабжымыжыкүа
 Рызхалап.

Уасла, сөзыза, убас!
 Уаңхъя ашынта унас!
 Хадгыл малдам,
 Уи ада ххуартам
 Ужыга ńба!

Ацаńь ńыхаа нугоит,
 Улампа уаңхъя ипъхоит,
 Ацәгъя зхуцуа,
 Гуабла ишыцуа,
 Дейтцаńба!

Уасла, сғыза, убас,
Ахаҳә ашәygура унас!
Ашьантца еимышқьо,
Амца хүтқьо,
Уцала!

Сғыза, уасуа унеи,
Уапъхъа рацәоуп, еи!
Тоннла иңуеуа,
Ицырцыруа,
Иаагала!

1937 Ақармара.

АБАХУ ХАЖЭЛЕИТ

Абаху даавтцын, атрышә дасит,
Реырзент ажәлар, саңхья избейт,
Алға еилахуашь абаху иалсит,
Нас итқуацит, ахра еиғіент.

Еңтатқеит ус, ишткөеит ахахәкуа,
Икучит алға, ахра шәшыит.
Абжыңғыз нырцә ирәаст агуафкуа,
Адғыл шәазшәа наатсыит.

Алға еиқуара пүшбаала ихыцуан,
Ахра иғылаз иеырбо,
Зынза ипъихха уақа ирымтсан,
Абъес-уаа ипъреуан еиқурпәо.

Хамч наңғыло хатпа дықам,
Ашыха рхахтәуент нахтаххар.
Ари лакум, уаса рхәыгам,
Адәыңба ағысышт Лашыкындар.

1937 Куазан.

АМЗА

I

Зынза иссируп амза ангыло,
Игурбъя-хумаруа ашәахуа,
Иуззатәуа лгу тамғыло,
Лыбла лхаччо дануңыло,
Убас адғыл уи зызғыло,
Ианыччалеит иазыхъуа.

II

Жәған таулахътә алапъш хаара
Икүтәйт ага икуал-куацьо.
Амза, ушахъзаз аңсабара,
Макъа имшәыц сашәа цәаара,
Иахъзарыма стәыла ҭбаара,
Мамзар баша сгу сажъо?!

Ақуа 1937.

В. С.

Аетәакуа еиңшны иңхашам,
Ашәтқуа фыла зегъгы бзиам.
Ажәа рәемзар, иңшзахашам,
Гула ирпәхамзар, уи поезиам.

Ага пәшала зыхиакуитым,
Ацәкуръ тынчым, ацаńь иасуент.
Зшоура хышәашәаз уи дпоетым,
Альшқа иңхыз еиңш наń дымфасуент!

1937

П҃ХӘЫЗБАҚ ЛАХЬ

П҃хәызба құпышық, лыбла еикуаран,
Лқуақуа ағычо уи лыхцәы,
Лхахуда артәашъя лҗара ианаалан,
Лажәеи ләччей мыйху ихааран,
Са дыздыруеит ус азәы.

Уи лчеиңүкей лығны ацқашьеи,
Лгуашә уантало усгы иубоит.
Лыматушьеи, лсахьеи, лтәашьеи,
Уи лчамгури, лашәа ҳәашьеи,
Хаштра амоузо угу итахоит.

Аетә амза ёиғыш изыпхашам,
Лғызыцәа раңхъа убла лгоит.
Лажәа хаара угу итынцәашам,
Умфа аркьяғуеит, умфа аухашам,
Игу жъжаган иузынхоит.

Краамта ниаст дсымбазакуа,
Ләччча-хаара сгу азбылзөн.
Лаштахь снейлон жәа-мхәазакуа,
Лхуангә анызбо смыццакзакуа,
Слацәажәазшәа сгурбъо сцон.

Атла ғычан хыы-шәахуала,
Анақу хыңтуан шыыжымтән.
Ариад иатәаे, сഫадахъала,
Абар п҃хәызбак, п҃хәызба еинаалак,
Ачай хазына єых'уа дтан.

Арыц ақушәо, иласны иштасуа,
Амхы иқуу ақуараса.
Уи еипш ачаи-бұбы ласны имдарсуга,
Уи лкадқурқуа лнапы нұарсуга,
Ариадкуа дрықуп еиштапса.

Дұыхъа исағсыз сымшқуа хъаҳәит,
Сиатқааху қыдлеит ғағұхъа ара.
Бжы-хаа ссирзак слымда итағит,
Издырт, сылағш уахъ инағит
Сааигуга дықан сгуағұхара!

1937 Члоу.

СЕЫРЫХУМАРҚЫ

Ишикушақъо иееникуа мғашъаху,
 Хышбушәа днақутәент дахъзаны.
 Еилашькырыуа апрыцәкуа, арашь-ху
 Ахудагу ырхуа имитәзаны.

Иқамчы еиғырәа, уи дөйжәгыла,
 Зны длеи-фейни имға ибейт.
 Икалт иуатәа инаттареылан,
 Наңура ркъаены «Чоугы» ихәеит.

Хөоушәа игылаз нақ дрыбжысит,
 Ганкахъ баша дымнахәйт.
 Ишхуа анағсан уи дакымсит,
 Адғыл цәыртәа даахынхәйт.

Хынтә еикурщак даалеи-фейт,
 «Прауа!, Прауа!» абыжъкуа гейт.
 Абъаркуа тұқеит, алға фейт,
 Актәи аҳамтағ ихъз рхәеит.

Нақ дахымпәо иуапа ағацәкуа,
 Икухумаруа науп ари.
 Данахымсуа аанды ахацәкуа,
 Иеыбәа далиаант умхәари!

Уи данаалоуп, иеы атқашыен,
 Ихтарпә-ачыху ұырпұрыуа,
 Дыд-маңысшәа иқамч ақьашыен,
 Ихуамң анирахъ имтаруа.

Арт рзынгы уи сгу дахуоит,
 Мап, дысхаштуам уи бзантцы,
 Ерцаху әшле ахы ифаҳоит,
 Иеыжәу сғыза дабарцы!

1937 Члоу.

ҚЫРТТӘҮЛӘХЬ

Ишәахха арғаш цоит еижәхысла,
 Уи еиңш инхогы ргу тәрыуп.
 Убаҳчакуа ҳфами шәтышла,
 Аңсаа гурбъо жәған ихыуп.

Ашәа узысҳәоит, нас Қырттәыла,
 Абар ихиoup сыйхъарца.
 Ашәа узысҳәоит нас гүртәыла
 Сашәа, умра еиңш ихааза.

Амра ҭацçoит уеиғхая, уғыща,
 Баҳча шәтышуп упъшаҳәа,
 Ушьха дукуа збоит изышза,
 Анкъя иаршлаз агурға.

Анкъя ашъажәцәа иухырфон амқул,
 Хөа-шәк аарыштуан угуахы.
 Үрт еимтәрсәа нықулон уадгыл
 Ушәткua єнажәжәон рыпъшафы.

Умшкуа мишымызт, итхы еикуаран,
 Хатдалагы утцеицәа қүпъон.
 Ахәа мөас-быжъ, єеимаа кағран
 Аңәгъя шыңығ үишъақъон.

Утыпъацәа гуақ'уа игужәажәон.
 Рыхцәы кыларха зны ишәақъон.
 Аәа еиңш изызә, тәым-нап иақушәон
 Ага Җслымзәә үрт шабон.

Казбек ашла уи шаҳатуп
 Амцеи ахәен згу агахъаз.
 Иахъя тынч агу раҳатуп
 Мра шәахуала иңбазъяз!

Иашәа аныфуан Руставели,
Абкуа аатғылан изырфуан.
Иеы амца ақытқо уа Тариели
Дұлахәшәа ищашыагь абауан!

Шәышыкусала гуағла иуштаз
Ирызмырцәеит ухуштаара.
Аапъын узгылт узыршәтышаз —
Ахакунтра гуазхара.

Хтәйлаә аишицәа ахъейдғылоу
Уара угъербгы лашауеит.
Убахчаран, уеижәхашшыла,
Есимшааира узхауеит!

Akya 1937.

ШОТА РУСТАВЕЛИ ИАХЬ

Шыркуаста зыкугоу мрагылара ашәапъшь сисир зыцralоу,
 Зээрө аибашыцәа ахьеинъылоз, о, урт рыбаң зныңсалоу,
 Ахәа-цырцыр, арашь тубан рыхыз-рыпъша зегъ зыншылало,
 Уа уаазеит, уагъазцәажәеит уара уғымтаң қырт-бызшәала.

Адыд-мацәыс иаразнаказ ианаалашоз атх еимкъараң,
 Улаңш ихъзом дагьеилнаргон өйла инеиуаз асакараң,
 Убжы иарцөон атыс-натәа ацьфа икүтәаз уақа аккараң,
 Арпъыс еикүа илаңырзкуа уашәа иарбон аңсабараң,

Мцаны ипъхозшәа түхыбжыон абнаң иналыччен жәйтә
 лашыцара,
 Уи ағымта, о, Шота, згуамч ақароу мшын цәкуррьара,
 Илаңырзкуа изамға иағысуаз уақа инақутәо иашәа хаара,
 Дығуан, дхуцуан анкъа ажәйтәза цәхәыра тлак еиңш
 имацара.

Уижытеи кыр шәты каңсейт, изит, уижытеи кыр-натәә жәфантә
 инталт,
 Аха имызит гуткаала ихәоу уи ахатшәа өңши иәалеит,
 Абзиабарен аиғызарен имыңәаぞ мраны ирхалеит,
 Цәгъя цәымшәарен мыңху аласреи инеилымшәо еиднахәалеит.

Са сгу дтыхон игурғоушәа ипъсадгыл аң са саныкуз,
 Избарыма уи иштамта? о, Шота, дшәахәон абра уи анбыкуз?
 Са снығналеит ажәйтә-цәйнха уи Гельати ашәшь-натәә хын
 изеңкуз,
 Абра дтәазма адакъаңы? аброума раңхъа ибжы
 ахығнығыз?

Аброума агуамч ду уи иахъиоуз иаша излеибаз аңсабара?
 Аброума аңхәизба еихышәашәа мцаны иахъижәлаз
 лыбла хаара?

Аброума иғымта ахълызнейгаз гумбыл-цъбара уи Җамарасынан
Зегъ удыруеит, ушаҳатуп, исахә ахан ду ахъытқәцара.

Дңенцыр ҳарак иналыччоит амрахуага гурьба-хумаруа,
Угу ҭдырзызап шьюук аибашыцә раҳәа тбүцәа еимақаруа,
Ижәйтә сахъан ўақа икыдуп куицшәа итыпхо рыбла қаруа,
Аха илашыцоуп уағ дықазам, дыргантыхуоуп ихәар-пъсаруа.

Цыйзк сымазшәа схуңса сгылан снаңшы-аапъшуа сымасара,
Гула сцәажәон: «ех, изит уи иштәмтә, изалымсит жәытә
лашыцара,
Агуил-какаң ишәтны игылоит, аха нарфозаап амра ацара,
Ашәышкүсакуа дыртқәахызаап, сыбла намбент иңәара,»

Схуңра нкабеит нара убасқан, ихьшәашәаӡа аԥша наисит,
Са схы сөәхеит, ажәлар гурьбо ашәа ахъырхәоз слымхә
интасит,
Руыс нахъаेыз рашәа иалан Шота избаху, сгу неитасит,
Са санразцаа, еикүлацәоушәа уи дшырдыруа зында
иңъасшьеит.

Ихатцашәа ишпъазжазоу, лакутас ирхәоит ргу ацнеиуа,
О, ибашан са сеймдара, адгыл дықуп уи днеи-ғенеуа,
Уи дтатқәахым абаа хьшәашәаे, дацуп ашәаӡьш уаркалеиуа,
Мап, адузза дызго мчықам дгыли-жәғани ирыбжыненуа.

Хгуаेы дықоуп хаштра икүм, Шота дықоуп аиғызарае,
Уи дрылахуп анасыпқуа мыңху иссиру абзиабарае,
Уи адузза, уи дықами ажәларкуа зегъ риашъарае,
Мраны дкыдуп уи дкыдымшәо апоетцәа рашәаҳәарае.

1937 Ақыа.

КОФТА ШКУАКУА

О, бара, уа инеиуа
 Кофта шкуакуа зшэыу!
 Сымыш боума сзыргуатеиуа,
 Мамзар аеазэыу?!

О, бара, уа инеиуа
 Кофта шкуакуа зшэыу!
 Арахъ бааңшишь, хаир зымбаз,
 Исхәо бмахауен.

Зыены бызбаз аены нахыс
 Сазк'ум адуней.
 Арахъ бааңшишь, ахцәы қамыз
 Исхәо бмахауен?

Ашәтқуа срәтцаан ихыркуақуеит,
 Ажәтцыс уа ипърит,
 Ләзыза слыхәан дсымбац лхәеит
 Нас дабацеи ари?

Сыгутыха схәартә са сбыкумшәац.
 Ашәтқуа ёыц ишәтүеит.
 Аетәа исбыйрбаз уа икыдымшәац,
 Цәымзан ибылуеит.

Таха снатом бхуанг-пүшәа
 Сахъцалакъ избоит.
 Снейр, уи ԥшами ихьшәашәаза,
 Бықам, сгу сажъоит.

О, бара, уа иненуа
Кофта шкуакуа зшэыу,
Сымыш боума сзыргуатеиуа
Мамзар аеазэыу?!

Бара бакузар, игуарантәаз,
Исхәо аабырха,
Айстазараң ҳаймфалацәаз,
Сыхаара атыпха!

1938

БЫСЗЫМТЦААН

Атла рыкуцэа хулъяз ашәапъшь ианарқапъшыуа,
 Баадэылыгүшишь, бъенцьыр ахышэ инцэйтцаан.
 Бгуашэ апъыхъа, сыббоит сара сыхраазраауа,
 Аха сбыхэоит, уабақаз хәа бысзымтцаан.

— Узыцәшәози, ха ихамазам алацәгъакуа, —
 Усқан абас ёмыршыагала бысзымтцаан.
 Ҳай, абасгъы агулымыфра санымиакуа,
 Сагырфанды шәа шәлацәгъакуа сеймбууцаан.

Азыхтартахъ есы-шыбыжъон банныилауа,
 Хъаа змазам азыхъ леиуент енғыжаан.
 Усқан абра сыббоит сара сыхраазраауа,
 Аха сбыхэоит, уабақаз хәа бысзымтцаан.

— Иухъзи-мшәа хакуша-мыкуша цәыз умоума,
 Ижәншь азыхъ, цәыз умазаргъ уахымпъсаан.
 — Азы хышәашәа са сгуенлашыра азыжъжьюма.
 Ҳай, амарцъя, ёмыршыагала бысзымтцаан.

Бара избо, са сгу каршэын иббозаргы,
 Бнахыкушаны бцагушъозаал, балъырзаан.
 Ус анакуха, сыхраазраауа цья-збозаргы,
 Ҳай, амарцъя, уабақаз хәа бысзымтцаан.

1938 Члоу.

* * *

О, мап! О, мап, исхәарц сашьтам,
 Бзия бызбоит ҳәә, уи аамтә цеңт!
 Бгукра сцәызхъеңт, уи ала сәашьтам,
 Гызмал ёаччоушәә исыпхъаҗеңт.

Са сгу итыхоу гуалашәароуп,
 Хамшкуа ссирын зны ихааза.
 Тыңч исабхәон: — Сгуаңы унхароуп,
 Хгуръя ашарахъ инагза!

Дунёи бзиаху ҳагукуа анеңдыш,
 Иахтәыз цьяхшыон зыңбазас!
 Именәсуса, о, дунеңтәыс
 Иկам, усуп нара атлас!

Быбла ахысма жәфантә инталаз, —
 Аетә кыдшәеңт ижжаҗа.
 Икаччент, ицәеңт, уи ауп назалаz,
 Еилгоу атых, икказа!

Ҳарт ҳаизгукра иназамыз,
 Иатцәатцағы зны ипъхаан.
 Аха икыдшәеңт! О, саңамыз,
 Са сгукра ыңәеңт, бымгурфан!

1938 Члоу.

ЛИЛИ

Лаб даарых'уан жәйтә цәматәала,
 Адғыл дықун илатдо бжала,
 Ах изы ихууцәан.

Аха, ачыша ан илхаон,
 Аус хъанта лыпъсы тнах'уан,
 Рыматә кумызцәан.

Уа рматуртәө алға еикуаран,
 Лили хучы уақа дгаран,
 Лгара цәардаңун.

Адыд-мацәыс, апьша анасуаз,
 Ан тынхада лгу ахьеисуаз,
 Лили уа датәын.

Агуақра далиаа данеңтассты,
 Икумызцәан илшәйз матәассты,
 Уи лишьапы еиқүчкан.

Игурғамшын ешшар илбоз,
 Иртәзыаган ашәас илхәоз,
 Аха лгу еилфаңан.

Уртқуа зегъы нахъа ипъхызуп,
 Лили дызну дунен өыңуп
 Лили адепутат!

Ажәлар неизан абжы лыртент,
 Хұыскуа ба ҳәа дықудыргылент
 Лымч лылшара гуат!

Дығнагылоуп Кремль азалаө,
 Лөйзәа гуръя илыдеизала,
 Уи лгуръара азҳауп.

Уи иаазаз ашъхатәыла,
Хтәыла еиужь Хсовет Еидгыла,
Лара датыпъхауп!

Амра зәаччо ашәт агуили,
Реңпүш деибытоуп ашәтүш Лили,
Хпартия — ануп, иабуп;

Адгыл, амра, ажәфан, хызызыз,
Лилираа зегъ насыпъ рызтаз
Хпартия — иتابуп!

1938 Akyu.

АШӘА АКОМӘАР БИЛЕТ АЗЫ

Са сгу узаду, ма өырбагас,
 Ма упъшзоуп ҳәә, ма «ажәа» хәагас,
 Ма крымуыкуа мал хархагас,
 Сымшкуа узыңуу, узыңхъакым,
 Сөйза бзия, урт рзакум,
 Са сгу узаду са сбилет.

Адгыл атца араңәа анъысқо,
 Ма абаҳу дукуа ңынха ианызго,
 Аполиус-тәаршә амға анхыздо,
 Хатагу сыйзто, нас уа уами,
 Сөйза бзия, убри азами,
 Са сгу узаду, са сбилет.

Гени дүкуа рхуцра имыззо,
 Мроушәа икыду ражәа аныстцо,
 Ма ашәа схала ианаңыстцо,
 Гүхъа сзыргыло — нас уа уами,
 Сөйза бзия, убри азами,
 Са сгу узаду са сбилет.

Амза хумаруа ҭынч ианхало,
 Ашәт абыныцкуа ҳадыпъсало,
 Сыкула ңхәызба, сгу зыдхало,
 Бзия лбашьагъ — нас уа уами
 Сара исазхәо, убри азами,
 Са сгу узаду, са сбилет.

Стәыла ахырырғар бзантцы имхъахәыц,
 Харғар, шыкуса ғажәа рнағыс,
 Рапхъа ишықупъоз, ргу ушадыз,
 Ус сыкупъарцаз — нас уа уами,
 Агуамыч сыйзто, убри азами
 Са сгу узаду, са сбилет.

Бзантык сара, утак зыпъхыкуу,
Зыпъсы уаттоу, пату зуыкуу,
Ленин дүззә зымфа сыйкуу,
Ихъз зхыугы — нас уа уами
Сөйзә бзиа, убри азами
Са сгу узаду са сбилет.

Дунеи ианахъзо ҳара хиааира,
Уалган амца, алфа еикуара,
Коммунизм абицьара
Хъзыла ирысто — нас уа уами
Сөйзә бзиа, убри азами
Са сгу узаду са сбилет.

1939

ХУЛБЫЕХАТЭИ АХУЦРА

Ашэык амтца снарьшуа снатэйт хулбыхе.
 Амза ашьшыхэа ахра инавтит имцаха.
 Сгу тнаргурбъон апъсабара кыр иапъсоу,
 Ентахәатэу асахъакуа еилагъсоу:

Фаскъя игылоуп абаху дуззакуа шлаза,
 Знапы еикузыршаз аиғызыцәа реңгъш, ааигуаза.
 Урт ирылъкан арфаш хышәашәа еилатәоит,
 Апъста-хышәашәа интырцәажәо рыбжы гоит.

Лашъкындар ду апъта аәалеит еишътахәәа,
 Лбаңа ихьшәашәеит Алзга азырфаш апъшахәа.
 Уаха икахая итылашо ааигуа ара,
 Ашъха рыгута избоит садъхья Ақармара:

Иғнылашоит ахан дукуа иҳаракыу,
 Гурбъа-хумар быжъ, ашәа ғнығуеит игукыу.
 Анкъя ишпәәказ, о, икән аамтакуак,
 Дунеи иалкызы Ѹста гуаған алушәак.

Анкъя ишпәәказ, инхоз иртан агурфа,
 Анкъя ишпәәказ, бгаран, насуан апъшаға,
 Ауағы изы имчымхартан, ибахуран,
 Амра иңәизны ахъча дытсан, ибиаран.

Хара хтәыла мыч-дузза змоу анс ара,
 Игугутажыны инрыжъуазма Ақармара.
 Уи хырхуаган жәлары рзыхәа иқарттарц,
 Аббәзатамкыра алға надчылт ибгазарц,

Хахәи-мақьеи, тығша ххыран тақа итәеит,
 Алзга шәан уа ацәкурбъ зыдан еилатәеит.
 Абахукуа раҳ иөырба-өырбоз Лашъкындар,
 Иқаз абеит, егьеиңиашьеит иштабар,

Аха наануан шәара зкумыз ижәпағза,
Ишнадғылаз алғагъ надчылт ижпаза.
Акыр шыкуса алға халон, ахра бгон.
Апъзы катәон, ахаҳә нағулга амға ргон.

О, са сашыцәа, шәарт абрақа инхауа,
Ес шаларгызы ызырыз камшәо наңчауа,
Джахъя игуак'уз аусуцәа, анхацәа,
Стәыла еиужъ ду, стәыла бзиаху апъацәа,

Иахъя еиңыхаа адғыл атца наңцауа,
Стәыла азыҳәа уахътә арацәа аазгаяуа,
Ахътәы закуан амч ду ала акы азын,
Шәгуақыртә шәйкам, шәарт ишәымоуп арт рзин:

Насып шәыздо атара, апъсшьара, анхара.
Милат еилых ахықағзам, акрыура.
Дунеи иқам ҳара ҳұнын еиңш та-цъара,
Жәлар рзыҳәа ас нахықоуп гуазхара.

Уи цыыхъя акум, ара ожәы ауп ианлашо,
Сара исықулоуп, са сыңқунира еиңш изызшоу.
Анкъя ацъажәлар аамта иамаз ихуены,
Рышхатәыла амал шамаз итәахны,

Үрт ирдыруан, — уи хырхуаган ұхъяқазы,
Аха измадаз уи еиңш алшара жәлар рзы.
Амра тәыла! Ұзбаху нағхан хараза,
Гурға «сассәэгъ» узыңхытхан ижәпағза,

Ұзбалакгы ибла хыух'уан, уи дшанхон,
Ильсы изгомызт, настың итәйтәрыц итаххон.
Ақәен амцеи нықургалон уағацәа,
Аха иғылон шәара зкумз уа уғацәа.

Үрт рыбағқуа изгутцахәәам нышек цъара
Ма икоума сара стәылағ Апъсынра,
Уи дхатоуп ҳәа дыпхъаазазма згу шәауаз,
Зтәыла ахъчарағ хызыра мғакуа иғъежьюаз.

Уи дануп хәа дыңхъазазма, згу шәауаз,
Игу мырхатца зңа аибашърахь дызмыштыуаз.
Абас ииуан абиғара згу мшәазоз,
Хъзыла ицөон, шытакъка ишәартан имгъежъоз.

Урт инрыжыз аյста гуаға Ақармара,
Ишхырхуагоу, ишқалакъу нахъа ара
О, ирбондаз, стәила шеңтас, ргу тәарын,
Анышә ирыкужъуу абамба еиңш иласхарын.

1938/39 Ақармара.

* * *

Са схуцрақуа зны исыцәжалоит,
Агуңтәара неиштатдо.
Амшын хуцра сыхнагалоит,
Саңхъя еишылза егъымбазо.

Ицэйртца усқан са исгужъжыаго,
Бүйарсгы изненуа сыйтахым.
Сгуамчи сымфөи ирымрахуаго
Уи споезиуп шәахуа зхым!

1939 Карт.

* *

Ибдыруеит, абаҳча ҳандалон,
Шәтылеи какаҷлеи ихфазан.
Абар исасуеит тагалан,
Ашәтқуа каپсоит иканзан.

Икаччом амза шәахуала,
Ажәған-гу ұтала ихуашьуп.
Хаңыртцеит, о, соыза аамтала,
Уи аамта абар нахзыпшуп.

Бзиала, сыхаара, сатамыз,
Бзиала, атх еиғнашоит.
Ҳабзиабара абасгы затәамыз,
Аапынзә агутыха азынхонит.

Аха убасқан адгыл анөыхоу,
Ашәтқуа ианрауа азхара,
Ҳабзиабара өыхоу имөыхоу,
Са исылшом атак ахәара!

1939 Akyra.

АТАК

— Исахә, сысас, бзия сбан иааихъоу,
Иапъшашъоу уи хкы-хкыла,
Зегъ рыпъсы алан, зызбаху нафхъоу,
Үара упъсадгыл Аңсынтәыла?

— Атак быстоит, таны ибхәозар,
Аэтцаара ду збырмариози?
Уи апъшзара сажә азхозар,
Апоетцәа среиңымхози!

1939

* * *

Сара исхызгаз схучаамтакуа,
Нақ ианылаz амға инахоу.
Сгу шэзыбылуеңт ңесшамтакуа,
О, шәабақоу, шәымға абаҳоу?

Сгу шэзыбылуеңт, сгу шәыртынчуам
Иац исағсыз, избан акузар,
Исағсыз цеit уи, хынхэышъа амам,
Саниоит сапхъатә, сыпсы тазар.

1939 Карт.

АРАШЭАРАХЬ

Арашэарахъ шэымбазон?

Амра мгылац,
Абна мөыхац,
Шэымбазон?

— Иац инхажызы нахмыгзои,
О, хамзакуа,
Хамтәазакуа
Хамназон!

Амра гылар иаххаңхо,
Инныжъ тәазак,
Амхы ҳатрак,
Ашәа ҳәо,

Анышә Ҧыыхха еизыхәхәо,
Иштышәх, дадраа,
Асоцеицлабра,
Изаххәо!

Хамра! Хамра! Укапъхоз!
Укаччо хаала,
Хыы-шәахуала,
Уаххаңхоз!

Абзанхара нахгуаңхоз,
Харт ихамоуп,
Гурьба нхароуп,
Хаицихоз!

1939

* * *

Ажәған иатқаара иадхалан,
Иадын амза шанха.
Знызынла ацәкурпә еиштылон
Иасуан ахықу иласха.

Исхаштуам, иссирын уи ауха,
Сеилахан уи сазыпъшын.
Апоэзия мәбәйз, сыйгутыха.
Иңэиртцын сгуаөы еилашын.

Исабхәеит убсақан:
— сүуцуп,
Ухаара бзия убағы.
Үесыдкыл, ухуцракуа ухытсып,
Иухъзей? Са сахь узырғы.

Исабхәоз хастеит гуаныла,
Схуцракуа схытма ожәштә?
О, мап, апоэзия таула,
Быблакуа ирхызбалт еита!

1939 Akyra.

* * *

(Иасон Ашхарыуа игуаларшәара наажны)

Абри зпатретда ҳәа усзымдаан.

Дықам, дахьубо дтәахыума?

Агурға умырғыхан, о, сгуатан,

Сылағырз убарц утахыума?

Са сзы дгүбылғын, дыпсығеңәан,

Мчыбжык ҳайбамбар, ҳайпхызуан,

Дысцәзыит назаза, ҳаиғызыцәан,

Ххучыра ҳшеңцыз наххысуан.

Ханаңәа ҳаттарғыс дымамыз,

Аикулаңәа ҳаихыраазалон.

Хаҳәыштыңәа ҳағыс ада ңысы зхамыз,

Ххы ықуаңтар, мцоушәа ирыцралон.

Исгуалашәоит, амра аташәамтаз,

Хөйжәлан ахукуа ҳнарыбжыалон.

Амзагы шашаза уи аамтаз

Иҳаигурғыон, ҳарт нахнығчалон.

Исгуалашәоит, ҳалатәан ашьаңра,

Хрыхуаңшуан ағътакуа инеиуаз.

Пұхызынгыы ихастозма ибжәазра,

О, сғыза, мроушәа ишенишнуаз!

Исылшоз саменгゾ сизгуақыит,

Сышгуғ'уз саңхъа дыхшәашәеит.

Ихы-иөы гүкыра неицакыит,

Ибла ҭыңғыара ташәашәеит.

Умғасыр, игуоташт дахылжу,

Дәаб арха, амғакуа ахъенду.

Макъанагы назами игу икүжью,

Уа датоуп, абри зпатрету!

* * *

Асы ауент, асы ауент,
Опыше опыжэ инкахауа,
Атла рышәйб еимахауа,
Апъсабара зегъгы шлоит,
Апъсабара зегъгы шлоит.

Асы хкоит, асы хкоит,
Ицэйрцит амра ъхашъа-ъхатцо,
Иныкущент иагуамъхазо,
Ицырцыруа ахъзы катәоит,
Ицырцыруа ахъзы катәоит.

Асы цоит, асы цоит,
Афар дәықулент еихулаччауа,
Амра цэйрцит ипъхамшъауа,
Иѣсасиуа асы зытуент,
Иѣсасиуа асы зытуент.

1939 Карт.

АМХАЦЫЫРАА РГАРА АШЭА

Згу шытыуа ацекуръакуа
 Уа уртсысуа урымами,
 Альша унырдоит айра шлакуа
 Аимтэаф ибба угарами.

Шышь нани, шышь нани
 Уцэа саръыс уанани,
 Рыфны укам уаби уани
 Амшын Еикүа уамами.

Альша анырзас бубуалашэа
 Ртэйла хучы рымнахырц,
 Амшын шатцааз угуаларшэа
 Амхацыыркуа рылабырз.

Урыщара угу иалазарц
 Атэра узыпшуп уацхъака,
 Аха упсадгыл хаштра акумзарц
 Атэым жэфтан атца!

Шышь нани, шышь нани
 Уцэа саръыс уанани,
 Рыфны укам уаби уани
 Амшын Еикүа уамами.

Уандухалакъ амшын Еикүа
 Ур, уфныжэкуа имыззахъоу,
 Акарма рыкуных архнышынакуа,
 Амца еикүтап ицэахъоу.

Асаба акутэа афны архуараे
 Иубоит ахәа мөашъях'уа,
 Икных, икных! Уи акупъарае
 О, изылшода иалшах'уа.

Шыышь нани, шыышь нани
Уцәа сарпъыс уанани,
Рыфны уқам уаби уани
Амшын Еикүа уамами.

Нас уи ахәа уъсадгылаз
Ахбз зларгоз уабаңәа,
Ахатса-ихаңа уъсадгылаз
Раңхъя унагыл ақупъаңәа.

Шыышь нани, шыышь нани
Уцәа сарпъыс уанани,
Рыфны уқам уаби уани
Амшын Еикүа уамами.

1940

ИШЫҚОУ СЫМАЛА ИБАСХӘАП

Ашамта агуил апъшшәала,
 Дацгылоит апъхәзыба Шьашья.
 Деңгурбьюит ашәтқуа рызхашья,
 Пұсаатәык аеамшәац ашәала,
 Дацгылоит апъхәзыба Шьашья.

Лышты адәы иатәа иангалоуп
 Азаза құхъаҳәоуп имғашьо,
 Гукала абзия затәалшьо,
 Ачаирта лымфа тагалоуп,
 Азаза құхъаҳәоуп имғашьо.

Лұғыздәагь ықоуп, дазәума,
 Ихыбын иалоуп ағыңғаҳәа,
 Абұбы-иатәа өых'уа ачқаҳәа,
 Азәыр имш баша итацәума,
 Ихыбын иалоуп ағыңғаҳәа.

Аусура шықоу гуазҳарас,
 Ибзиан ирдүреит аратәкуа,
 Иөых'уа изхысуа арадқуа,
 Иаларшәым аҳаскын арас.
 Ибзиан ирдүреит аратәкуа.

Сыгутыха исымоу, исныруа,
 Бааигуа сыйғылоу, Шьашья,
 Жәакала иамам ахәашья,
 Ҳаблақуа рами издыруа,
 Бааигуа сыйғылоу, Шьашья.

Абзиабара ақам агуұрыбраз,
 Ишықоу сымала ибасхәап,
 Ақатқур сывара инәасхәап,
 Сшәартам ачай-бығы ағыхраз,
 Ишықоу сымала ибасхәап.

1940 Члоу.

* * *

Зны сзеигурбъоз ашәа хаара,
 Сыңсы азтынчын, ожә изгази?!

Лсахъа арөыхеит сылашара,
 О, избан, избан, изсаһази?!

Исгуалашәоит: ага ихтәалан,
 Амза бзиаху ипхалаша,
 Ашәа сзылхәөн уа дсыдтәалан,
 Ахцәы барфын, аблә тشاша!

Лашәа бзиаху ԛысыс исхалон,
 Уи насыңын меигзараада.
 Атых тәэыща ссиришәа ианаалон,
 Ахықу иатәа, ашьац тата!

Ага тынчын, именсзакуа,
 Лыбжы хаара уахъгы инағларц.
 Саргы саҳәон смыцәазакуа
 Иасыуаха слымха итағларц!

Аха имгеит уи. Са сгу иштыхоз,
 Краамта схызгейт ус гурфала,
 Иабаздыруаз ас иштәымхоз,
 Зны сзеигурбъоз ашәа еинаала!

Лашәа смаҳарц гула саҳәон,
 Лсахъа бзиаху са сгу итамшырц!
 Аха ибашан, иара схағон,
 Иқамлозаап уи дысхаштырц!

Зны сзеигурбъоз ашәа хаара,
 Сыңсы азтынчын, ожә изгази?

Лсахъа арөыхеит сылашара,
 О, избан, избан, изсаһази?

1940 Akyu.

* * *

Мтатминда инавталеит амра,
Лбаақа иссиру апроспект.
Ашоура зыдышылоз аханра
Ашэшьира амтэыжәфә ахапъеит.

Рыхудакуа аеарха еигъш итыхны,
Ицэйрцуеит ассиркуа шыта.
Рыпъышыя ҆ағыза аиштыхны
Ицэйрцуеит ассиркуа шыта.

Сгу икуфуеит: амфакуа ахьеипъшү,
Еикурццак рышхуа-быжь иго.
Рзара-пағ ашэт-мақа ахьеилшү
Избоушәа ауп сылағш ахго.

Сдэылцит... Буада сазымкыит,
Исабхәеит: «уззозар, уца!»
Сабацои, сыблакуа хыбкыит,
Сахъцалак бызбоит, ихада!

Мтатминда инавталеит амра,
Лбаақа иссиру апроспект.
Ашоура зыдышылоз аханра,
Ашэшьира амтэыжәфә ахапъеит!

1940 Қарт.

АШӘТ

Апъхәйзба енкуа, саңхъа бааи,
Ашәтыш сыйдо, ишәтүз май.
Бацымгылеи шыжъ апъша-лас,
Абахча ссир аңа ишалаз,
Напы-цқыала ашәт иғалаз,
Шыжъ азаза шахыкукоу,
Шытәрак сыйтарц икакукоу!

Быбла исарҳәоит, ашәт зкыу,
Бжыда, ажәада бгу итакыу:
«Ашәтыш устоит, ашәт ибашам,
Уи гула ада, блала иубашам,
Уи хътеи-шоурен идырканзашам,
Цлак амахуағ нағниуам,
Аха адырра, уи мариам!»

Уи са исзымдыруа ихәазам,
Уи аамталаз иғанткам!
Ашәт назаза агуапъхара,
Уағ-шыуп иазто уи апъхара,
Иахъзуп уи абзиабара!
Нас ишәтааит, истахыуп,
Уи сыйсы атсақа итәахыуп!

1940 Карт.

* * *

Амра ахцәы-қаңышь аташәартаң,
Аеакуабоит ага изаалан.
Сылаиоушәа сбамбыл иартадаң,
Иқуандашьшыроу ацәкурпұ салан.

Сараптазшәа өаңхъа агара,
Са сартсыуеит ацәкурпұ сыхәо:
«Уаҳфызаха, хүхәоит даара!»
Урт ирбазом, са сгу ахъсихо.

Шәыпъшишь, ана лығехықуқылан,
Сөзыза бзиаху са дсызхууцеит.
Зынгы арирахь дынхыпъшылан,
Апъслымзраңы сыхъз анылтоит.

Иалшом, ацәкурпұ, ишәөасмырхырыц,
Шәкүандашьшыра са сазхых'ум!
Бзиабарала ирғыз ахыз,
Шәа шәхытцыргыз ишәзаных'ум!

1940 Akyra.

* * *

Хулпъазык гағала хнейуан,
Амшын аңсашыон, иааңсан.
Аарла агуеисрә неифеиуан,
Ацәкур҆я тыңч еикуаңсан.

Ирыкуршэын ацәкур҆ ахыщәаз,
Ибзарыбзаруа ашәапъшь ауархал.
— Бнаңшиш! — ацәкур҆ ирхытәаз,
Илсырбент ашәапъшь ауархал.

Издыруада иҝалар ҳайцәызны,
Иbzырбаз ашәапъшь ауархал,
Дыбгуаларшәа уаха еиңш ицәиртىны,
Ианыббо ашәапъшь ауархал!

1940

* * *

Ага итынчы снығеңынтәлан,
Ла слызхуцып, изурызи?
Ацәкурпұ былгъа-былгъа еиштылан,
Са сыгутыхаз ирхәарызи?

Ацәкурпұ гурбъоит, са снатәазар,
Ахыр-хыр хәа аахә ибжъаччоит,
Издыруада уи наzzәазар
Денізбахырц уи дыччаччо?!

1940 Akyra.

* * *

Сымфахъ алашара шытаршэын,
Ауха кахаа илашон.
Амза жәфанағ ипхашшон,
Агъта-лых ашәт-кас аәаршэын.

Амза! иуёых иуәаршәу,
Сара узбаркоуп сзааз,
Сажәа қаруашкуа ухаршәыз,
Исылшент убарт єыхтыпъас!

1940 Члоу.

Ә-ГҮК СЫМАМ!

Ағызцә, уаха снаскъажәымган,
 Иқазтода уи турғас!
 Атәңа иштышәхызы лбаашәымган,
 Итаңааит бзиала аымхурас!

Шәйгүта дызбом... Ишпәсхәари...
 Ных, илыхызы сазцауам.
 Ә-гүк сымам, ишпәзүри,
 Сгу-затқа ныжыны сыйцауам.

Шәара шәнүңжыра са исзымбатәын.
 Аха исылшоит бзиала схәарц.
 Ожә истаҳыуп исымғатәын,
 Җа-зыңық Ақуа схала избарц.

Схала сныкулап ахыку иатәа,
 Иаң ҳаҳумаруа ҳазлаңоз.
 Даҳызыбалоз уи дгуръятаңа,
 Аңылыш амтада ҳаҳтәалоз!

Җа-зыңық аңқурпъ еибарлакъуа,
 Ирхұт-хутууна саңаңарц.
 Рыбжы-маңа сыйбысы иналак'уа,
 Сгу итатәаҳ'уа исыма саңарц.

Лареи сареи ҳазталалоз,
 Абахчарах са снаскъар,
 Лышты аңылымыз иналалаз,
 Издыруада, уақа избар?

Аңхъакыртаж са снымфаҳыт,
 Сгу ҭазызо уа снатәап.
 Бжыыда, ажәада са сылағырз,
 Ицахә-цахәуа инкатәап.

Сыкъаз ҳамтак убра, акулацәа,
Сара схұпра уи ишлызкыу.
Үантәи игуато лығаны ақу иатәа,
Уи абартқагъ ашәшь зкуу.

Амрагъ шахула интагъалап,
Мраташәара тыблаауа.
Ус адәйбагъ ағаанахап
Шытә уаала ҳәа итәауа.

Ағызыңа, уаха снаскъажәымган,
Иқаэттода уи гурфас.
Атәца иштәшәхыз лбаашәымган
Итацәаант бзиала ацымхурас!

1940 Акүа.

ЛЫМАЦАРА ДЫҚОУП

(Ашса)

Арпъыс

Иөнылашоит уаха абра
 Сымра шаша луада.
 Дымғахытцар зээр сасра?
 Сықухын уақа итәада?

Харатә сдәыкулеит шыжымтән
 Уаха лығны сеңжәтцырц.
 Ҳаи, сыгұнаха иұмырган
 Саңхъя уаха иеңжәтцыз.

Зегы

Абзиабара агуфаракуа амтәом,
 Апхәзыба убзиабара дарцәом.

Арпъыс

Абан, избо дарбан уа?
 Сиши, ицәажәабжъ гоума?
 Дыргубзығ'уа дқыақъая,
 Нас аға лирхәома?

Зегы

Үгуалтан апхенцыр днахеит напыла,
 Уара узы апхәзыба дцәажәоит гуаблыла...

Аԥхәызба

Са сыхаара, умшәазан,
Унасыпқуа срымроуп.
Иузыразу Қайматхан,
Лымасара дыкоуп.

1940

ШЬАРДААМТА

Шьардаамта, шьардаамта,
 Ҳшебаргуръю, ҳшилац,
 Еихымсыбъуа ҳаччаамта,
 Зықынашыкуса ҳнеиларц.

Ағы шытысхыит, ағы-цъбара,
 Абар икуеи-куеиуа.
 Ашәа еимышжәда уа ғыцъара,
 Ашәа хурбъара ануа.

Иқуамшәышәза ажъ еилашәуа,
 Абар иалц жәбома.
 Ачарахәа ағ еилашуа,
 Үқыф қамтакуа инхома.

Лыбла ихызбалт, ағынача,
 Са сызгукра шызбо.
 Зегы ижәдүруаз, зегы ишәаҳа,
 Уи гукала дшызбо.

— Дышпәнхажъуен уа уиатәа,
 Үзбаб ишениуа,
 Зегы иштәххып уи лныхәаөа,
 Хатцәышақуа шненуа.

Гуръя-чара, иагулхәааны,
Истахыуп ишәасхәарц.
Зегъ ҳацкунра еигултәааны,
Ишәтышраха имғасларц.

Сынтаеипъш абас зықнашыкуса,
Уаха еипъш акыр ғаха,
Ахы, ахырыпъар инақушәшъса,
Шәатәзыцақуа шәфаха.

Шъардаамта, шъардаамта,
Хшейбаргуръоу, хшенилац.
Енхымсызъуа хаччаамта,
Зықнашыкуса хнейларц!

1941

ЛЫХНЫ АШТАӘ

Аңсынтыла икацкоит амра калхара,
 Игурбъоит иахъа, ишәуеит аңсабара,
 Алада ихумареит ага цекурбъара,
 Афада ибъазбъазуеит ашъха фаскъара,
 Лыхны ашта иазымк'уа еизеит жәлара.
 Март пъшба иапылоит абра еипш Аңсынра.

Лыхны ашта, ажәлар агуақра ианалаз,
 Абрақа ирҳасабуан аңсадғыл агу иалаз,
 Хынфажәи фба шықуса, атоурых ианхалаз,
 Абра ами рағъхаза амца ахъацралаз.
 Аңсынтыла убасқан игылт, еилашуан,
 Шәақымца ләала абра ажәған хуашьуан.

Иахъа итәуеит Лыхны ашта аҳауа чабжыла,
 Шьюук аштахъ иинеиуеит абирақ рхаргыла,
 Шьюуки ирҳәоит ашәакуа рееиғшан гуртәыла,
 Азә өитуеит акыихә, дыштасуеит шыамхыла,
 «Шәнаскъя-ааскъя, амарцъя» игоит абыжъкуа.
 Арғызыбей аңхәзыбей куашоит ицқак'уа.

Шьюук еыжәлан, азар ҳәо иинеиуеит ихумаруа,
 Урт аштым аеыббаә тынч рыңсыршъар уа,
 Нықуашәала ишнеиуа идәйқулоит икуаруа,
 Аеказара иаңыхәен иаштыуп ағаруаа,
 Знызынла ағеөөхә рәкамчы шытыбжы гонт,
 Урт рызбаху еилахан ашлакуа ирҳәоит.

Иахъа икоуп абрақа агуrbъара иалан:
 Изырцәэз атытын атәаңшь еипш тагалан,
 Ихызхыз ачай бығы ариадкуа ирыбжъалан,
 Итазгалаз аңыкүреи алапкъара иалан,
 Ажъ раңә өизхыз мтәышәла азахуа,
 Уи иалхын итәзәэз ағы еилашуа.

Ажәйтәан ашәарах абна иахылаз,
 Уа абаңча апъызтқаз ихырыхуан ашәыраз,
 Апъаңха атыңан акуасқыа зыргылаз,
 Рашыңас ииағаз дакутәоуп иеылас.
 Тааңдәакын урт зегъ ағұп анхара,
 Иштыңтуент игурбъонт абас Апъсынра.

Шәгурьала абас, ишәхәала ашәа гүртәйла,
 Излақоу иаңтан ишәтаит Апъсынтыла,
 Игылааит ихырыхуан абаңча еижәхашшыла,
 Иазхааит ачай шыап радла еивагыла,
 Имачымкуа иәалааит ажъ азахуа,
 Урт зегъ ағычоит амра ашәахуа.

1941

* * *

Аръыс ихаара дицын,
Дыхыкутәалан амшын итатәаз.
Аръыс ихуцра дақутцын,
Ихаара илеиҳәеит абас:

— Абри ахахә амраш ахъфенжъра
Шакууччоз амшын ақуара,
Иштырцыруа иштыксыйт сара.
Уи аламзар ацәкурға реисра,
Уи аламзар ага атсыра,

Еиңшхон адгыл назараे,
Лашарада шэышықусала ижыу,
Уи ахахә, абна лашьцарае,
Назаза ашыцламтәа зкуу.

Зыпсадгыл абзиабарала
Згу менисуа мшынҭас иара,
Анасып хызырацарапала
Акуптарае иаштам агара —

Уи иакухоит итацәу агуафа еиңш,
Лашарада уи дшенибаку,
Абна лашьцарае ахахә еиңш,
Ашыцламшә акуп иара игү.

1941

* * *

Ожераанза аңенцьыр илаччен,
Амра хаара ашәахуа.
Ожераанза быбла сыхуаччен,
Насыпъла итәын ихыхухуа.

Иңәиртит аңтакуа нахамбоз,
Ауада иғнаст аңшаға.
Иңәиртит, наазоз, нахамхәоз,
Иңәиртит өңүңа ргурфа.

Инеиңүртт хаблақуа еизгүк'уаз,
Иғнабеит ҳачча-быжъ игоз.
Иаадырит бзия ҳшенибамбаз,
Ҳамфакуа хазы-хазы ишхоз!

1941 Карт.

АИБАШЬӨҮ ИХУЦРА

Абзарбзанқуа рхыс-быжъ гон
 Уарла-шәарла. Иңеишьон
 Атабиа ағнұтқа еибашьөyk,
 Иғызыцәагыы уа ңыңғык
 Зхы нықузцаз хулбыгеха,
 Ахыр-сырхәа иааңсаха,
 Иңәан урт анақа — ара,
 Иаргыы дхуцуан ус абра:
 «Уан атакуажә зхы шлахъоу,
 Учкун хұчы ухъз зхәоу,
 Уңхәыс — ңышза иузыпъшу,
 Убзиабара згу иташу,
 Зыбағ хуареу, уаб иажәаху,
 Зыпсадғылаз цыа збахъоу,
 Бзантык гунаңа қазымтац,
 Матаңшүшәа иңхъазаны,
 Инарыжәлан итқуаны,
 Аңса ңынта иадыргарц!..

Уашта хкаара, уғынкуа,
 Унаныра, уңакуа,
 Уа узхылтыз ахынхоз,
 Рымца ахъеикуз, рылға ахъцоз,
 Аҳатгункуа рыхъз зхыу,
 Урт рыбағкуа ахътәахыу,
 Сас изыхәа згуашә атыу,
 Зчеңдыка знапы иакыу,
 Анемс аштоуп ирыблырц,
 Амца қъауқъад адыркырц.

Азынгыы иахышәтуа агуил,
 Зны дахықуыз Абрыйскыл,
 Жәлар ирцәымбұз дынзыртәоз,

Ирашь дақутәа ұырла ичоз.
 Афашисттәа иргазарц,
 Итәымызшәа уи қартарц!
 Дұйылда ғныда укказа,
 Аңсыгага еиңш угугуаза,
 Үбісадғылағ тәымуағтас,
 Уара иумаз, кыр наңсаз,
 Нәк иумхын ибылуа,
 Цәгъак зуыз иеиңш ушәауа,
 Убызшәагы угу ахдыршәарц!
 Үскүн хучы уаха имхәарц,
 Абри гуахуас иқартарц!

Амхы еиужъра, ачарта,
 Ибаҳчароу ахуада,
 Атла шәырла иахъазо,
 Афғы хаара ахъкуазо,
 Иңирцәажәо ақарматыс,
 Ашәа ахърымоу ұашшатәыс,
 Атәа-хаҳа еикуаңхо,
 Хулпәз ашәаңш аңаңхо,
 Мыңху ибеноу ҳарт ҳаура,
 Дара итыргарц аңығра!

Ахъча гутбаа деңикуаңхо,
 Ираху има азыхъ дахую,
 Уи дахъықу ашәа хәо,
 Ашъха сыла иахътахәхәо,
 РАЗЫН-ХЫЛДОУП ирхартәо.
 Ашәа ахъырхәо ақаңқаң,
 Тәғала иахъеисуа акуасаб —
 Үтеңиуатәала убрақа шәштырыц,
 Үйшә мыңқала иркъаштырыц!

Мап, изалшом, иқалом!
 Иҳабашьуа имч азхом!
 Ахаттара хъзыс ишья,
 Үдъыл иатәуп уара ушья,
 Ахакуитраз икатәа!..
 Қыаф уа абрақа дұмыртәан,
 Аба утәыла иахаңжаз.
 Уашыңәа ршыаңқыа зыблакъаз!

Абри иашътам иаб дипъам,
Уи дыпъсахфуп, дыгурагам!
Дишъташәниует иан дэыхшаз,
АՃахмада изышза ишлаз,
Удгыл икулаз аба дных!
Ицәутәахыз аиха шътых,
Ихы уасны еиќурпъа!
Ухыт амшын ацәкурпъа,
Дтаарыкүрыла, уихаңа!
Аба ишьала ухуашьы!
Уара иухылаз аба дшы!
Убаагуаран абна угыл,
Аба хумга уиҹагыл!»

1941

СТАЛИНГРАД АМДАН

Сталинград ақалакъ амдан,
Еимағны иауеит асырхәй.
Икылкаан дхысуеит ахатса,
Ихымта иагонт азэйрәфы.

Акымкуа атанккуа ипъило,
Ипъыхха дцоит ишъяёы.
Рыштыхъка анемсаа еижәйлоит,
Рхәатха кажуп асаёы.

Иара изы ишәартам ахымфас,
Дшәом уи, ус ауп иара итлас.
Ипъстазара деигзом итәйлаз,
Ан леиپш уи дзаазаз.

Абзацәгъя имоу бүбуартас,
Ипъыххаа дцоит деикуапъх.
Х-Совет Конституция инатаз,
Ипъстазара лашара енқурх.

1942 Ақыа.

АПСУАА АИБАШЫЦӘА ШӘАХЬ

I

Измырззи жәйтәаҳыс ҳабызшәа,
 Ирәңца иаххәоит иахъа ара?
 Миллионла ирақәаз ҳакузшәа,
 Иахъагы ҳанхоит Апсынра.

Измырззи ҳчиңцыка, ҳапату?
 Изартузи иқъақъаза ҳгуашә?
 Измырззи ҳашәақуа ихататәу?
 Иахъымзит ҳаңсадгыл ачашә.

Ҳашпъанхеи ҳаңсадгыл ҳакунхо?
 Ҳашпъаңәеи атоурых ацәкурға?
 Апсын-мра шашаңа ихалаңхо?
 Ҳашъхакуа хъзыла икуаба?

Иқами нас иззаз ажәларкуа, —
 Атоурых апшатлаку иагаз.
 Жәйтәаҳыс ҳкыла агуақракуа,
 Тәа рымазам ха ҳзыниакуаз.

Абырзенкуа рымчра гуаңтахъан,
 Абраға дызхытхъан Иазон.
 Римлианаа ҳаңсадгыл ҳамаркхъан,
 Византиаа һас хрыпхъазон.

Атырқу сұлтанцәа ҳышә шыкуса,
 Ар еңқатцәа ӡзыргон абра.
 Ҳарпъылон, агаға ршъақуқаса,
 Іңсағла ихфон ақуара.

Аха имызит усгы ҳаңсуара!
 Избанда нартта рхатара,
 Аңсуаа ршья иалан имцаха.
 Абрыскыл ирдыдуан ҳашхара,
 Ахара дгуенден аба!

Избанда ҳаңсадгыл ахъчара,
 Хатала нағымзи абарт:
 Къагуа афырхата агуцьбара,
 Шәара зқумыз Къахъ Ҳаңъарат.

Избанда Урыстәыла ду амчхара,
 Хәимтәацә рымға йұнатәауан.
 Избанда ақыртқуа хгулара,
 Ҳаңацәгъя иныхраз еибашыцәан.

Иаҳхысит ашәышыкуса еикуаракуа,
 Атыхутәан хразқы наゼеит.
 Ҳара ҳаипъш имаңзаз ажәларкуа,
 Октиабр дурыпсы нахъзеит!

II

Иҳажәлеит анемсаа шамтаказ,
 Ихушъадны ирымаз нарығзарц.
 Ҫыц ҳаңстазара нахчаңаз,
 Атыңан атәра хгадырпәрц.

Аյсынтылаз аамта шәартаны,
 Икамлаңызт алас шамаха.
 Кавказтәи амал ду гуатаны,
 Аңәақуа еиңш дақушәон аба.

Амцаң рәалашеит ҳашхакуа,
 Кавказаа гылт ишрыхутаз.
 Шың-қапышыла итызсеит арфашикуа,
 Ирзымгеит анемс рғу итаз!

Избанда ажәларкуа рыңқунцәа,
 Абаңғыз иңылт имшәауа!
 Иазыңбей Ағырбеи, ҳаңырцәа,
 Анемсаа ирхоуп иңқайаа!

Цыгубакуа аибашъра иалашзеит,
 Ҳаразиа атанк ишьяеуан!
 Назазе Дон-пъшза лхы акултцеит,
 Балтика Цэышба ихъяуан!

Абзацэгъа дықузцо ҳайбашьцэа,
 Шәрылагыла ҆хъақа ицауа.
 Ахаҳаи шәеиткамхан ағасацэа,
 ҆хъа шәнеила ахъыз чаңауа!

Абсадгъыл аҳамта шәнанашьоит,
 Шәгушъкуа зегъ урт рыла ичаңоуп.
 Шәхатдара Абъсны-пъшза арлашоит,
 Шәшиааиуа дыруп, агура гоуп!

Шәшиааиуент, избанда ёышәала
 Иазэйкны ҳажәлар ду күпъоит!
 Шәшиааиуент, избанда ҳышыфдула
 Ҳкомпартия аиаирахъ ҳагоит!

1943

АХЪЗЫРХӘАГА АБАҚА

Сталинград абацәгъя игарң угу еисуа,
 Үмтә дазненуан дивизиала иєеизк'уа,
 Ақалакъ иажәылт иштихырң издитаз.
 О, Волга! Волга! акаршәра азиас,
 Ухықуаे, еилашуаз амца атакар,
 Иалшон ашыра узы танарбар.

Ишгылаң ақалакъ гылт имкуацакуан,
 Ажәлар дурынасып амца ирҳасабуан.
 Дамыбын рыхалакъ гуакъя нарцәыргар,
 Шыбыла назықутылт иреибъыз ахъырпъар,
 Урт зегъ ирылалт Суворов игуамч,
 Иапъшон урт алымқуа аиааира ашәаңыш.

Изгарыз үцишьеит мчыла дагудлан,
 Нас ихәоз үцишьеит аурыс шыамхышлан...
 Аха ибашан! Уи дзықугүб'уз ирхацәеит,
 Маңааңзас Ар Қаңыш нарыкушан, идратцәеит.
 Адуңеңгы уирахъ наңыз аңшра,
 Инықуғит аурыскуа риааиратә «ура!».

Уаҳа ихысуам, алға еилахуашь ихыңцуан.
 Ақалакъ ңеенхе икажызы атыпъан,
 Невски Суворов рзыхәа игуазырхагоу,
 Урт рыхъзырхәага абақа аиҳа ифаскъагоу,
 Бұйыримца змыхуо, имызуа ңұхъақа,
 Ар Қаңыш абрақа идыргылт абақа.

1943 Ақуа.

АПАРТИЗАН

Днепр азиас өхала,
 Ашыацрағ дқажын иара,
 Дхун уи даңғымхартә, ғуғуала,
 Әымтқуан дазыпьшуан айсра.

Ибжы ҳәа гомызт дуазыруа,
 Ихъаацәгъя мчыла итәах'уан,
 Итәка Днепр ңырцыруа,
 Ашышыхәа инаас ицауан.

Ихатәы-дгъыл, анемсаа зқулаз,
 Даңаагылт, ишъларц иаңацәа,
 Азәымкуа-ғыңғамкуа ипъилаз
 Ихымта нағеит арыхәңәа.

Амфағ адәыбакуа бෑенитон,
 Ацха инапала ирхуашон,
 Аскладкуа амца рыңреитон,
 Ахара уи амца лашон.

Иахъа дызцәзыуз итәыла
 Игуахәөн өазнык аbara,
 Әымт игурғон уи гуаныла
 Ишаамтам ахатца ипсра.

Имч зегъ еизиган дәғагылеит,
 Даңғымшәеит ахура игуағы,
 Гуақра хъантарак анылеит
 Ицәышза ишъадаз ихағы.

Дкаңарц дәзгеазит дахъылаз,
 Еилаңсент имч игуата,
 Үскан идырит, итәйлаз
 Акупъара илшом ожәшьта!

Уи аамтаз иааниуан харамкуа
 Абаңәа еиқуных ижәпағны,
 Дыркырц уа хысра Қамтакуа,
 Насгы дыргарц дытқуаны.

Имлашьуа акүтма ишпәурыз,
 Ирбон уи дышхуз ибұбуаны,
 Әыртит анемсаа «еи аурис,
 Ирласны уғах унапы!»

«Амала баша шәласит, ас
 Шәнапаңы иқалом сұахара!
 Судқыл, уа, Днепр азиас,
 Уа уоуп исхатәу нахъа ара,
 Бзиала, сөзыңзәа шәыбзиаз
 Шәа ишәйлшоит абарт рахцара!»

Иргудитцеит абомба, дрықухуаан,
 Ишнеиуаз рыгутатқәкәа ипжәеит,
 Рейхарағык иңыххаа-жыххаан
 Назаза абрақа иштәхеит.

Апъаң ду Днепр зыдтәало
 Дықугылан ибейт тақа әзы,
 Уахынтың дыңеит, дыхиаало,
 Азиас дазцеит хланты!

Ан лкалт еиңш дхырфейт гуаблыла
 Аңқурцәа илеиуаз данырхыс.
 Датәахыит Днепр таула,
 Еишилза ихатәеит уи нахыс!

Ирбеит уи маңыс еимкәаран
 Анемсаа гылт ишанхан!
 Ари еиңш агуբыра гүткәаран
 Бұйыримца змыхуо гурфан!

Ацәкурпә гуаан игурымыеит
Аекыдқо иаेүп ацара,
Знызынла ашәи-бжыы тығуеит
Атәым «сасңәа» абоит иахъа ара.

Арғыс дахылық цаҳанымтас
Анемсаа ианырбо иацәшәауеит,
«Днепр дацәымбыуп атәым-сас»,
Абасгыы ахәоушәа рахауеит!

Май 1942

ВЛАДИМИР ҲАРАЗИА

(Аңыз)

1. А Б

Амра лашо жәхъан еиңш ифеихъан,
 Цырыхуа ақыта азаза бахъан.
 Шыбыжъаанза саауент хәа нареихәан,
 Данындәлт Қамсагу шыыжымтән.
 Әымтуа ұынч ахацәа еиштығыла,
 Иныцарсуа рлабашъакуа кны,
 Рхы рыкуаे, енқуароу касыла
 Аҳәсакуа рхы-рөы таҳәхәаны,
 Ус ашта иааталт ижәпағны.
 — Хай абаапсы, ихуартам шәаанишья.
 Исыхъзи? О, издырт шәзышътоу.
 Уи акум, исашәхә итахашъя,
 Хъзыла акуу, хымбүйла дтахоу? —

Еиҳабык ахацәа даарылсын,
 Аеңөхәа илабашъя наирсын.
 — Уккун дтахеит, дад, табыргыуп,
 Ахатара иазыкуъоз аръысын,
 Ахатара икоу ирыцкыуп.
 Ахымзыб... мамоу, дад, уацәымшәан,
 Аба иаҳы изқуа имырхеит.
 Ипсадгыл дазықуғартә уи дұышәан,
 Ієса зкум ахыз ичајеит.
 Ихымтакуа баша имкашәакуан
 Әажәипшьба танк аиргеит! —
 — Хай, нас, ари еиңш ицәгъарамзар,
 Ишәыхъзи, шәгылоуп шәентцаңуба!
 Митә қалама чкунак дтахазар,
 Хъзы игарцоуп ахатца дзиуа! —
 Даакуғежъкт, абар итаацәа идәйлтцыз,
 (Еилашәшәеит ишәыз икумжә апшь)

Ус нареиҳәеит иқәхәарц зеазызыз:

— Дышәмүрпәхашъан шәаб шәа шәйзхылтыз,
Дышәмүрпәхашъан шәашья адауағыш!

Атәуыара... о, - мап, уи нағәам,
Лаңырзыла ахызы қуабатәзәм!
Итәуыатәу ҳарт азәгы джамам,
Володиа атәуыара итахзам! —

Дқұпсычхант, уахагъ акымхәа,
Ашышыхәа днавалент зымфа.

1943

2. АУАСИАТ

Жәабала атанккуа амца рөйдидуа,
Анемсаа кулара идәйкүртказ,
Драбашын алға рхылбыбуа,
Ипъыхха адәениужь икуэтказ.

Аңсуа хатда Ҳаразиа-чкун,
Дызгашаз ахымфас икумшәеи.
Икушаз икулацәа изылақун,
Уара узы хақоуп ҳәа иарымхәеи.

Атакгы нареиҳәеит дрыхуаччан,
— Аҳақай, ак сыйхызы ғышшәмшъан!
Шәнеиха, аибашыцәа имшәазо,
Хатқак абрақа унымхароуп!

Сыхураз хүшәык ауп иқаゾ,
Уи стәыла абацәғъа икуцароуп.
Шәа ишәицуп сгуамчи сыблакуен,
Сиъя азуам — схатәйдгыл икумтәеи.

Сцәа-сжыы сыңсадғыл начағышоит,
Урыстәыла акаршәра ахылатәшуп.
Шәнеиха, абацәғъа дшәабашьует,
Аиаана амдабыз шәйлашуп! —

Идәйкүлт иғызыцәа иашакуа,
Иахъагы икуйонит хататас.
Бзантцык ирхаштуам иажәакуа,
Ағыза уасиатны иқантаз.

1943

3. АФЫРХАТЦА ИГУАЛАРШӘАРА

Абас уақутқ, наңышхақұгы дсымбацыт үзара,
 Лыпрахәабра лгудымзало, ашәә ҳәо лара,
 Амжәа дышкүз аббұы өых'уа, ааигуа зны избахъан.
 Ақанчаазара дшаманшәалаз лызбаху саҳаҳъан.
 Иахъа ислырбеит лусумта, үзарақ еизакын;
 Апаркъ феижъза иуаркалеиуа аштак азна тәын,
 Иахъа ислырбеит ахаәракуа ихылхыз абырғын.
 Снымфахылгейт аңшәымара, са ссасуп уаха,
 Лкуасқъа хучы асофағы снатәйт хұлбығеха.
 Абаху иавсын амза игылаз ныңдачченит абра,
 Жәған таулағ ینалагеит анатә аңхара.
 Арғаш кеи-кеи ахығеабжъ игоит хараны.
 Абри аңхәйзба лчамгур лымаднатаеит дааскъаны,
 Лаҳәахүшәа ахцәы илыкуу иђоуп иғбаны,
 Амза зныпхаз урт лыблакуа избоит игукны.
 Лнаңқъаракуа ачамгур ахутәы иакушо иццак'уа,
 Даатғыло, дазызырғуа дәажәен ирхиая:
 «Уи амш ыкоуп сара сзыхәа изуам ипъсуам,
 Ҳқытағ иқан еизар дук, уи рацәакты тцуам,
 Саргыы снаргеит аңыны аизараҳы, скүгъышын сыйхашьон,
 Атқлашәшшырағ арқар гылан, аинқъарапшәа рхәон,
 Иаха-иаха идырласуа аинқъара бүбуахон.
 Куашағыкъы даабандаз ҳәа аңыар изыпъышын.
 Ус дааталеит ашта аңыхуа өуағык, дааласын
 Ашәаҳәацәа даарыдыхылт чоу ҳәа дкуалаауа,
 Куралагы арпъыс күпъышын. Нас дынеыжәңдан уа
 Ихтырпәашла аңша атасуа, дынқулент дкуашауа.
 Избо үысышьеит уа дышшытасыз жәфантәи хьшыцбатас
 Ибжы нагеит нас акынәа дырырзент уи зынзас.
 Арғыск дызбар сицәпъашьон, сықун са схучра,
 Избахъадаз еизаракағ ма скуашо үзара,
 Исыздыруам излазгүбүз, исыхан уахъ сызгаз,
 Сыпъамшъакуан, нақ снарылсит сәғизцәа уахъ ипъшуаз,
 Ааигуа саннеи хаивагыжыуа, хныкулт хкуашауа,
 Ожәыгъ ирхәоит ирхамшұта ҳазбоз иңашьауа.
 Үсқан избаз уи иблакуа, иччоз ихағы.
 Өйнкура ныстыр исхаштуам, инташәеит сгуағы.
 Абас акухеит ҳаифызара шалагаз абра,
 Өашьара зкум Ҳаразия еибашьуаз хара,

Зыпсадгылаз зых иаменгзаз хъзы згаз уағы,
 Жәлар ихыртказ ахаташәа, абар узырғы!»

Лнацәквараку ачамгур-пәшза арахуцкуа ирхысты
 Бжы гуқыла ахаташәа налҳәеит уи нахыс:

«Узбаху ирхығыз ҳашыхақуа
 Мроушәа ипъхонт Аңсынра,
 Ргуашьамх арттарит ашлакуа,
 Ахырпәар гылт ушьоура!

Узлытыз аңсуаа рхатцара,
 Мцабзны иулан уи ақуых,
 Ажәйтәгы абацәгъя ихъацара,
 Шұалшоз ануп атоурых!

Иучаңеит ахъзду хатцала
 Аибашьра мцабз адәаөы,
 Абацәгъя дныух'уан мцабызла
 Урыстәыла акаршәра агуаөы!

Уара узы икахтәом алабырз,
 Ағыза, хъзыла итахаз!
 Иқалом адгыыл иағнахырц,
 Пұсра акум ухъз иаҳзынхаз!»

1943

4. АИМЦАҚЬАЧА

(Ақула иажәабжы)

Аштағ иасырц ампыл,
 Қыңға иштырхыит аркыыл.
 Ркумжә аңшықуа құхъаршәтуа,
 Рфыззәа ракх инхъапъшуа,
 Ампыл уа ирыбжъаршәуа,
 Нас лабала инаршәуа,
 Амбакуа шәаны,
 Иаагылт агуұданы.

Аркыл зқыз ирыкуша,
 Арпәар гылт ишығша.

Урт нахъа хатала,
Иалхын уа хызызхэала,
Рыжэфахыркуа, рзара,
Абара мацара,
Даара кыр иаңсан,
Убас еикушшэазан.

Пъслахъ ҳасабла ишығуаз,
Избахъаз, издыруаз,
Иалырхыит ахырпъар,
Нас иалшоума ирзыымгар,
Ампыл хыххтә ишнеиуа,
Амра уа ишеишиуа,
Арпъар ирхашуан,
Арпъар еикушауан.

Абарт ампыл иасуа,
Ампыл раپъха имтарсуса,
Чкунак дыфуа дрылоуп,
Иңымыш рацэа ххыроуп,
Ижәфахыркуа тьцаоуп,
Ибла таркуа ташоуп,
Зегъ рыткыс деитбуп,
Зегъ рыткыс дласуп.

Абар ашыбжъ халеит,
Ампыл асцәа еидхалеит,
Ари ланаңышыран,
Иасуан урт еидышылан,
Ма раңхъаза иштыыхын,
Амбахъ ибба еитцыхын,
Дыфуа, дкуалаауа,
Дызшом азэгъы уа.

Ажәлар ргу мырсыңуа,
Рыблакуа еихмырсыңуа,
Уахъ ирынаңшыртан,
Тахмадакгы өңитуан:
«Хай; абаакуа, ишәыхъзи?»
Ашәштыракуа тәымзи;
Аизара азхара,
Иаңын усты ара.

Ус иналалт ажәған
 Ампыл, аркыл нақушән,
 Ажәларгы назхәхәйт,
 Ампыл асцәагъ нағит,
 Ампыл кауа ишнеиуаз,
 Дамтасит назнеиуаз,
 Зегъ иреңтбиз уа,
 Дләйкулеит дкуалаауа.

Үңсләхә ҳасбла днеиуан,
 Арғар иштәненеиуан,
 Икушон дырмыштырыцаз,
 Аха уи дышиашаз,
 Ипъықусылоз кажуа,
 Артқаахәагъы дкъаасуа,
 Ампыл има дцеит,
 Ажәларгы шанхеит.

Ианыртахха ипъыларц,
 Рнапы дықудыргыларц
 Аҳамтакуа изнагоу,
 Аха дааху, дабақоу.
 — Сшьамхы еитцысхырц акун,
 Сара аҳамтаз акум...
 Абас нахәаны,
 Даагылт днаскъаны.

Ашта еиужъра самк'уа,
 Сышиенгурбъяз мзакуа,
 Иааигуа снеин сантыла,
 Сибент благуқыла,
 Снапы ашырхә иназган,
 Ҳайбадырт убасқан.
 Ииуыз ұашъахус,
 Исыман уи нахыс.

АҚУА

Уныжъра сара сзы изакуу,
 Дарбан издыруа иңымшәакуа.
 Мчыла иүкүзгөйт сыблакуа,
 Игүйни бзиала узымхәакуа,
 Иштәйиа изгөйт сара сгу.

Сазгуақ'я түнч убара,
 Сузхуцуеит ахара сыйказар,
 Үейтәзбап, Ақуа, сзыназар,
 Абри еипш агуръя сымамзар,
 Уныжъны сцомызт цара.

Умра пъхара ихъзыркыу,
 Апъхын абрақа зцә амдарыц,
 Уцәкурпә қуанда иамкуабац,
 Әп, уи издыруам узакуу.

Упальма зеипъшроу шъамсиоуп,
 Шыбыжъон рышәшьыра сыйратәан,
 Ага-пъша сысуа сеыкуабан,
 Избоит: амшын ду қыпъахан,
 Ацәкурпә түнч еикуапъсоуп.

Бзина избоит, түнч еикуашьшы,
 Үпъса-тца ирымоу гылашьас.
 Икахухуа ажәфанаә иғазаз,
 Амаҳәцәа иреипъшуп ипъхашьаз,
 Есаамта руапа иташьшы.

1943

ӘААНБЗИАЛА

Истахыуп, ағызцәа, абарт шәйгүтәні,
Аңыхъқуа хаддыло са сатәца кны,
Сөғалылан ишәасхәарц абас ажәаны:
Әаанбзиала, ағызцәа, зегъ ҳайбаны,
Ақьафи агуамчи рыла ҳаиқушәаны,
Хъаа-баа ҳамамкуа зегъ ҳайманы,
Ҳаңсадгыл азыхәа кыр ҳаңсаны,
Ҳаниналарц, ағызцәа, ес ожәааны.
Әаанбзиала, аръыс, аиаира ганы,
Пүшышикуса амлеи ахътеи чханы,
Зығныға ихынхәйз ашъа катәаны.
Әаанбзиала, аңхәйзба, мыщху игукны,
Быхаара-фырхатца ибара бтакны,
Ашыкускуа зағзыжыуаз, амға баңшны.
Иаанышәкыл адрухә! Зегъ ҳайбаны,
Әаанбзиала, ағызцәа, ес ожәааны!

Декабр 30 1945.

АИЛАИРА ДУ АМШ

Жәлар ырғастазараң икоуп миқуак,
Ирхаштырц нашом урт алушәак.

Убарт иреіпшүп ғынфажән акы,
Шыжымтанк аибашыра амца анақы.

Уи аенең данықула ҳадғыл аба,
Ханасың ҳазықуғылт харт хаңымыра.

Ахъта-цәгъя, асытәхәа, нас апъшафа,
Алағырз, агуақра, нас агурға,

Ипъышәауа хнеиуан, ҳамч еизакын,
Аиаира ҳашттан, аиаира ҳтахын.

Иғылент ашықус, ғынфажән хуба,
Иғылент амш, ман мза жәба.

Уи аенең наңаңа ҳаңа дтахент,
Анаша аиаант, аиаша нағент!

Иахъа еиңш шәйшықуса тлаант итакукуа,
Иахъатәи ҳамш қалом ихуашьуа!

Иахъа еиңш икахаа мраны, ипъхалашт,
Аиаира наңашы наңаңа наанхашт!

1945

1946-жылдан 1956-жылға дейін
 Салоуп ақындардың иштегендегі
 мәдениеттең көркемдіктерінен
 жарыстағы тиесілі тұзарулықтардан

СЫҚАЛАҚЬ

Сықалакъ исзымбо са сгуазхара,
 Салоуп снеиғенуа тынч иахъа абра.
 Ажәған кеикенуа макъана шыыжъуп,
 Агаға баҳча иатқәала инаштып.

Избоит, сықалакъ Ақуа закухаз:
 Мыңху аеенітакны иахъа ишазұз;
 Избоит, азрычра ахықаз ибан,
 Ихътәыцараха иғылеит ахан.

Избоит, сықалакъ Ақуа закухаз:
 Ағнеихагылакуа гылт рымцхурас.
 Амға қшәарапкуа иахъажуаз ағар,
 Уа тыңс иахърымаз, агуам, ақымсар,

Айылыш ахыгылаз рымтәйжәға хығоры,
 Ашыз ахырчаңоз иасны акубры,
 Избоит, амғакуа кахаа ичаңоуп,
 Уахънейлак хәйнцәада, ибахтәаза игоуп.

Бзия избоит, ага-пъша хаара сындо,
 Сықалакъ баҳча сгурбъо санто,
 Азынгы маху-хаха змоу тла убазом,
 Урт злағычо аббыы-иатқәа канзом.

Ашәтқуа ёассы ианар азы ишәтуа,
Ихааза иакүңхөйт амра ашәахуа.
Амшын қуандаза иавоуп абра,
Аңқұрпъ ахъарчәә инасуа ақуара.

Сықалақ избаз сылацәа аныхтыз,
Раңхъа абзиабара амца закуыз
Аброуп иахъыздыр, аброуп иахъсызха,
Аброуп ағызцәа ғылыми ахъсырха.

Үрт пытфык ықам, избом иахъа ара,
Азәйрәғы ирпіеиңшын хатала аңсра.
Иуңыртит аибашъра амца анакы,
Хапжадгыл ахъчарағ иңеит ғылуы.

Иудыреует, сықалақъ, уи аамта закуу,
Ахтың үнпүккала абар иахъуну.
Аакыськоуп, аибашъра шуан имцаха,
Хашхара даахықугылт дхытцырц аба,

Ибла ашъа хытәало даарц итаххеит,
Илымшеит, сықалақъ, уара уеикүхеит.
Назаза идашхуа Сталинград ипжан,
Фашист ғызыбағыла ҳархакуа хъян.

Ақуа! Итахаз Диаскуриа ақуых,
Иунызбаалоит сыйсадгыл атоурых.
Абра акун уи ақалакъ жәйтә иахътахаз,
Агағаш гуашәсгы иамаз Қавказ.

Ухыкуағ, амшын ахъарч ахъарго,
Иазон дызлазхытхъаз аайхъан «Арго»,
Колхас ртыңха-пәшза Медеиа лыезаны,
Абрақуш дахъицтал уи дизгукны.

Ипхеиңхеиуа иулган иргон арыхәцәа,
Уи хыла иғычаз абратә ауасцәа.
Зәқантә ушәтхъази, сықалақъ абра,
Зәқантә уагахъази нас абылра.

Зны урацәа-ххыраха алға ухатәан,
Пұсызхо дутамкуа шықусыла уқыапттан.

Агаға еималон бнатас иууаза,
Ухнафон азрычара апкыз жәпаза.

Сықалакъ исзымбо са сгуазхара,
Салоуп снеиғенуа тынч иахъа ара.
Истахыуп, сықалакъ, убас узхаларц,
Баҳчара-быбышла есааира ушәтларц,

Сасааира патула ухыз галарц,
Изғыдоу атыпъкуа уреиъны үкалари.

1946

ТЫНЧ ИӨНҮКА ДЦОН ШЬАРУАН

Дұсаатек мөыхазаңт макъана,
 Иааңылашоит адәахы,
 Имбұртпенцан имагана,
 Шьаруан ддәықулеит амхахы.

Жәған таулағ амза къагуа
 Абла къаңаша итаауан,
 Ахуҳа-хухуа хәа иағымцакуа,
 Иेыхътаза үшахък аауан.

Имфа аңыхъа иқамфығырза
 Днарытқагылт уа ғ-мжәак.
 Иеығеңтихын иқуамшәышәз
 Нас иааңыхын ғ-жымжәак.

Ус дышнеиуаз уа, Шьаруан хәа
 Азәгы шәитуаз наиаҳант.
 Иштәхъ дааниуан ашыр-шырхәа
 Иара игула чкун Уахайд.

— Шыржыбыз! — Бзиа збаша.
 Амш ҳаут икаууа!
 — Ханбағале? — Жәаң ахуаша.—
 — Иахъеи уатқәи халгоит уа!

Ишениңәажәоз аанда ахтыста
 Наң инхытцит еиманы,
 Рағхъа иштыами жәлар рымуста
 Аеағра беиа қаланы.

Уахыпшлакгы арха еиужыны,
 Иалоуп амхы тыртәааны.
 Аңықуреиггы алапқыа еилышыны,
 Итагылоуп иғаны.

Ажәлар қылсит, дук мыртсықва,
 Аколиңхаңа раңғағны.
 Хучи-дүи нас импішықуа,
 Амхы италеңт рыешаны.

Аарыхра клат-раңаала
 Иатдеібатсоит иццак'уа.
 Изынрыжылаң аңықүреи цәала,
 Ауардыңкуа цоит икъуа.

Шыоуқы иәрхәоит аңхә анымфа,
 Хөйк еикүртсоит еисаны,
 Азын акуа нарбаарым ҳәа
 Афен азеи еиқуганы.

Шыоук еиқуәртүеит: «Уа Пахуала!
 Атла сыйкулоит, иаагшь аиха!»
 «Уа Күчүр! Агуашәахъала
 Араху иааниуа ұхъаң, үеиха!»

Абригадир ихъзуп Цъарма,
 Шыоук иаңајәоит ус фапхъа:
 — Аңш' азымкыит аказарма,
 Ананыра тәйт иахъа.

— Амш шыбзиу ҳалшәыргароуп!
 — Усоуп ҳәарап атахым,
 Лапқыак нмыжъкуа иалаагароуп!
 — Цқыа шәеимдароуп иахъырхым!

Аус шыруаз хыма-ұсыма
 Хатцеи-пхәыси шенбаку,
 Мых дук таргалт, акыртыма?
 Мап, уажәами шыбжъагу.

Чагу дааңајәәан: — Дад ак шәасхәап, —
 Ишлабуаңуаذا иахуы,
 — Шәыпсы шәшья, дад, акы шәнаңқап.
 Ахәса иааргейт амхахуы.

Ртаңаңа рху акум итегь иаңтан
 Иааргейт афатә раңаңы,
 Амыхнызңа ра-дук амттан
 Итәеит крыфо, еикушаны.

Изфо изы афатә маңзам:
 Ашә, абыста, нас акутыжь,
 Амаачар-хәа иумжәуа акузам —
 Иेыхааза уазыпшиш!

Ақабак өүпүа иссирхा,
 Нас игулхын акакан,
 Иадыркыларц уақа афғырхана
 Пырпыштыка усгы ихиан.

Атәца еиннүркьюит ацах-сах хәа
 — Җаанбзиала, бзиала иукыит!
 — Сымныхәакуа астың уцап-хәа,
 Сықатцәкъамызд, уцакыит!

— Иупъырхагам, дад, учкунуоп,
 Нас маңаруп, ижә ари!
 — Ағы зтастәаз бара бзын ауп,
 Иааныбылар қамлари?!

Бакура дцәажәоит: —Шәйнха шәасны,
 Ақыр зуыз иауп кыр зырхаз,
 Шәаарыхра гурбъя чысны
 Шәйфын инажәго, дад, абас!

Җаангы цахугы игурбъалаша,
 Зхатә үзабала инхауа,
 Гурбъя-ччареи иацызташа
 Зымра тамшәазо ипхаяуа!

Ишеихумаруаз, ишеихзасуаз,
 Крыфанд иалгейт, иласны.
 Рымхы иналалт апъша зласуаз,
 Нас агуркъ-хәа инатысны.

Хулбыгъехоуп, аайлышәшәыра
 Ожәштә абар аеазнак'уент.
 Ашәаңшың ахыубоит абна ршәыра.
 Мраташәара тыблаауент.

Алға ешшылза цъара ифенеуент,
 Иатәак цэйртцеуент ипхарцы.
 Амхахынта Шьаруан днеиуент,
 Тынч илабоит ипхзы.

Амған дхуцуан: уахъ санрылаз
 Сара стәыла еиқұзырхоз,
 Кыр сазхүчхан ус гуаныла
 Зыңгы атабиаे сантәалоз:

Зтәыла хъчаны гуамч бүбуала
 Ихура шәартакуа рѣяны,
 Нас сынхап-хәа хызыла-пүшәла
 Зығи нахылаз еибганы,

Исхәон: «Дреибүп уи насыпъла.»
 Исхәон: «Дарбан? Нас ианба?»
 Уи са шсакуз ирбент сыбла
 Еижъарамкуа лабәаба!

Исаикуршан апъсабара
 Игүқатаган ибауан.
 Амхахынта дааңса дкара,
 Тынч ифнықа дцион Шьаруан.

1946 Члоу.

ЦЫР

Цыр ңұхъа данцоз деңбашыны,
 Зны дтанкыстын, дағазны
 Амашына нықуицон.
 Ар иманы ңұхъақа дцион.

Иахъа дақутәоуп иара иөзыз,
 Атуған хәа иац изөзыз.
 Ағыфрахъ арғар изыпъышыз,
 Днарылагылт уигыы азэйс.

Жәлар ахъылаз еикушаны,
 Ағаңа инеиз ижәпағыны,
 Дрылагылоуп рыгутаны,
 Дрылубаауа хараны.

Ихәоит ашәа ахапа,
 Икумжәыхуа, ихтарпә,
 Иахъакумзар нас ианба,
 Деилахәамкуа нас ишпә!

Иазгъегъ куадыр, ишпүрхә,
 Дызқүмтәало шамаха,
 Ақунакуа разынха,
 Икуенциенеит имшаха.

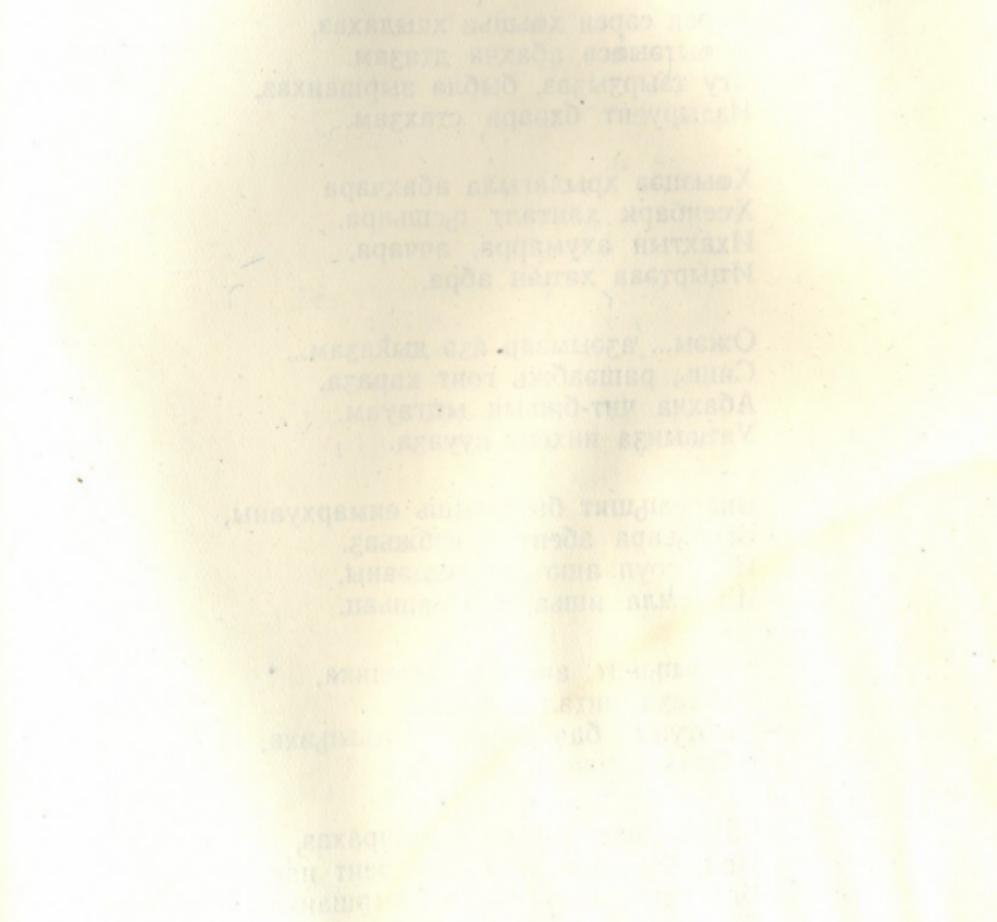
Ағар гылоуп еикушаны,
 Ағаңа хумареит еисаны.
 «Амға, амға» нахәаны,
 Цыр дыбжъалеит рыгутаны.

Зны инықуашәа надирбеит,
 Насғы «чоу» ҳәа уи дытқьеит.
 Хынты еикүрдіцак даалеиғеит,
 Знызатцәйкүйи иқамчы имқьеит.

Длаша-лашон уиқаңышыр.
 Иғылаз рахъ унапұшыр,
 Ажәак рхәон, узырғыр,
 « Аңхъаху имоуп аръыс Цыр.»

Быргык дізажәөн: «Дад, убри,
 Ас шәааптұхъар қамлари,
 Дад, агуамчи, аңсынтыри,
 Угымхааит хамхәари.»

1946

* * *

Бареи сареи ҳөңді ахыдахаз,
 Уағыттықса абаҳча дәзам.
 Бгу тұрызызаз, быбла зыршанхаз,
 Издыреит бұқара стахзам.

Хөңді ахыдахаз
 Хөеибарк ҳанталт ყұсшара.
 Ихаңтын ахумарра, аччара,
 Иттыртқаа хаттан абра.

Ожәы... азәымзар. азә дықазам...
 Сиши, рашәабжъ гоит хараза.
 Абаҳча чит-бжык ытғауам,
 Уатқынза инхеит иууаза.

Бнасәпшит быңымшы еимархуаны,
 Бгурбъара збейт ишыбжъаз.
 Икапсоуп ашәтқуа ратқааны,
 Шыапыла ишыақкоуп ашьац.

Бназыпшит аиатқаа ყындаха,
 Ижжаза инталаз хара.
 Әыбтуам, бааңсоушә бқыпшаха,
 Ибтахым ажәак ахәара.

Бназыпшит абаҳча иңчрахаз,
 Ишызбоз бцә ақы алашәеит нас,
 Бгу тұрызызаз, быбла зыршанхаз,
 Ба былахъ еикүзтаз алас,

Бкупъсычхареи, быблей, быңымшьеи,
 Бымаза рхәеит ишеибакуу!
 Абаҳча еиңш иңаңа цыбымшьеи
 Бгукрала итәу сара сгу!

Сбыдкулоит, мышху сбызгуакъаны,
 Убасгы басхәоит уаха:
 «Быбзиабара сгуатца интатәахны,
 Назаза ибымаз ацаңха!»

1946 Ақыа.

ӘЫ-МРАҚЫ

Ишеишиена харт наххапъоу,
 Уа, иссиру амра кәпхара,
 Ієстазарас ирымоу цысы зхоу,
 Шәахула изғычо апъсабара,

Иахъа еиپш ажәйтәзагъ уара,
 Ауаатәйфса ирутон апъхара.
 Уа иуршәтуан ес-аапъынра
 Азын иаргуақыз апъсабара.

Иахъа еиپш угылон, уташөон,
 Ишәтышрахон улапъш ахъненуаз.
 Аха ишишәац имч зегъ ишәон
 Цыбаалә уафы ихандеиуаз.

Аҳдәас хәа иқаҙан ғыуукы,
 Иисасуан ашықұсқуа зқыла,
 Иазыпъшын иғыларц мракы,
 Аңъажәлар игуақ'уаз митәыла.

Игылеит уи амра жжаза
 Аңъажәлар дунеи рлашарбага.
 Кремль ахътә ипхонит ҳаракза,
 Уахыи-ени ипѣкым амрахуага.

Уи амра убас еиپш имроуп,
 Хақуитроуп мрахуагасгы нашытуа,
 Имиасзо назаза аапъыроуп,
 Аңъажәлар рыпъстазараे иаршәтуа.

Ленин ипартия ахъзуп нара,
 Итамшәазо адгыыл изғылаз.
 Хажәлар ду аңәызгаз атәра,
 Изырлашаз аамта ҳазнылаз.

Ленин ипартия иамам зынра,
Ахаан ихшәашәом аңхара!
Дүтеикуатқәак иалшом ахғара,
Иарлашоит дунеи аңсабара!

Насып шкуакуа рнаңеит иара,
Хажәлар фырхатцеи атәйлеи!
Иалшент хаңа итархара,
Гуамч дулеи, хатдалеи, хшығлеи!

Ха иңаңтаз ахъзы аңшеи,
Тааңәакны хзаңаз нап ҳадкыл!
О, ҳамра, наңаза ушенишеи,
Адгыл зегъ акухонт уңсадғыл!

1947

жарыс жаңынан көрділік
шығарылған мемлекеттік мәдениеттік
жарыс мешітінде 2009 жылдың

АМФАН

Амфа сықуп агудыхәа,
Иццак'уеит аөыз.
Уажәоуп амра шыбыжы аххыхәхәа,
Амра зшоура хөйз.

Сахырааазаз ашъха қытахъ
Са сцоит ყысьшьара.
Адгыл ссиркуа саъхъа, сыштыахъ
Избоит сгуазхара.

Абан, Сурам ашъха ақынза
Сыкупшүеит сара.
Нақ саръараҳъ ага еишылза,
Ицекурбонит ұзара.

Абан, саъхъа ақуаңа-аңаңа,
Тлаз иатәала ихфоуп.
Ерцаху затәзық, тәыса-еимәңа,
Пұтала аөы таххәоуп.

Саацқакып ҳәа сышхуа наарха,
Сөы снаңақьеит «чоу.»
Азы снырын, санылт архә,
Чашәран уақа иштүоу.

Алъш ухәеит ҳәа, изша исас,
Алапқьара еихышь,
Арха газгоит саъхъа мшынтас,
Агуара аеахыжь.

Уи сагынавсит, анаңтәирахъ
Абар ататын,
Еинчылазоуп нақ ахшырахъ,
Иатам ахаскын.

Ачча-ччаҳәа иара ёых'уа,
Иалаз уа жәлара,
Бзиа жәүит ҳәа сеыфейтых'уа,
Среихырхуоит дара.

Дук набжъамкуа сәдахьшәала,
Игоит аҳаичеи,
Аббыы ёых'уа гуръя ашәала,
Иалоуп шьюук ачеи.

Сымфа аңыхъа снадгылт аанды,
Сәађура нағак'уа.
Мыфра-мыжәра салаңьшланда,
Үхәап итқая.

Абри шымаз гүкатаган,
Хуаданы сыйхалт.
Уа сналаңьшиг гуазырхаган
Ус апатырқал.

Иғоуп аха, ҳай ишпәәоу,
Амахуқуа таруа,
Ма иубашам, ғъара ибжъаәоу,
Арад еишътахухуа;

Ақуатара түшәаны иәалаз,
Иқуамшәышәу ажъ,
Мза ҭымтоушәә исныцчалоз,
Амандарина фажъ;

Ашъа алышъху атәа-хаңа,
Үақа змаху лақуз,
Ираңәазоуп избаз уаха,
Амфа сахъаныз.

Насып змоу гу-рахатла,
Илартаз рыура,
Уи шыръылаз баракъатла,
Иахъа избоит абра.
— Умғахың, уаха ҳаңшәымаз.—
Сызбалак ирхәоит.
— Итабуп, абзиара шәымаз,
Спалап, сымфа ихонит.

Еихачаңоуп рыфны, ргуара,
Зыбла хтыу дара,
Ирзықами қыафла анхара,
Назаза жәлара.

Зны иңашашо, ахырмақаруа,
Аеыртынчұа нас,
Сеыз-хүч ануп иғны, икуаруа,
Ақыта мәға игаз.

Зашәа беноу гурбъя бжыла,
Шәаҳәафуп сара.
Иҳалалу қыкахшыла,
Са сзааզаз жәлара.

Сыңсадгыл ду амчра иаңтоу
Иахъа абас инхо!
Шәынасыңоуп хаарас иатдоу,
Сашәа ңысыс иахоу!

Хамға дыруп, хамға иаша,
Икъакъаңа игоуп,
Са сымғасым иахъа баша,
Мөас ҳазну акоуп!

1947.

МОСКВА

Москва, нахъенсуа ҳаңсадгыл агу,
Уа Кремль зышза аиатә зхакыу,
Хтәйла ссир икунхо аишьцә жәлара,
Үрт зегъ ирзеиňшны иргуакъо уара,
Бызшәа раңзала убзиабара құтқо,
Бызшәа раңзала уашәакуа аңтқо,
Аашә шықуса ухытца иаңылоит дара.
Гуадуроуп урт рзы ухъз ахәара,
Иреиňбу салам уара иузк'уа,
Уа изаку насыпъузи иумоу, Москва
Москва, лашара, Москва!

Кремль ду атжамцаे хыхъ ҳаракәза,
Икуалыкуаңыйт аиатә жжаза,
Дунеи зегъ икупъхонит уи ашәахуа,
Миллионла аңъажәлар уи иазыхъуа,
Гүбүртә мәрабзны ргуатца иңашуп,
Насыпъ рзиазго мраны иазыпъшуп.
Җаңзара икоума Калақык абас,
Жәлары зегъ ирыма ус гүбүртас?
Рыгутыхеи рхуцракуеи иара иазк'уа?
Мап, уара азәк уоуп икоу, Москва,
Москва, лашара, Москва!

1947

УИ ГУАДУРОУП САРА СЗЫ

Стәыла тбаара
 Ағацқуа рқынтәи,
 Ахъта бүбуара
 Атыпқуа рқынтәи,
 Тынч анхара
 Азин змоу,
 Тынч апсшьара
 Азин змоу,
 Стәыла аншәартаз
 Еикузырхаз,
 Аба икулаз
 Дтазырхаз,
 Иаалоит Ақуа
 Рыңсы ршьарц,
 Рымч рылшара
 Иаздырхарц.

Ара дыкоуп
 Афырхатца,
 Араңәа пызкоу
 Донбас атца,
 Цара дула
 Аус зуа,
 Нас жәғангула
 Ипъируа,
 Ифырхатдоу
 Әазә убас,
 Ажәған иатоу
 Хышыңбатас.
 Нас иқазоу
 Ахақым,
 Хъзыла иаазоу,
 Ахъз згым —

Сталинградтән
 Еибашъык.
 Балтикатән
 Зысағык.
 Иаант Ақуа
 Рыңсы ршъарц,
 Рымч рылшара
 Иаздырхарц.

Ажәған кахаа
 Икеинеиуа,
 Амра ёыхаа
 Ишеишиенуа,
 Иланаштыуа
 Ашәахуа,
 Игубзығ'я
 Ипхаяа,
 Ихырқубчоит
 Ихырқ'яа,
 Урт ағычоит
 Игүк'яа,
 Мартыз, маиз
 Зегъ еипүшни,
 Ақуа нааиз
 Сасқәаны.
 Ирбоит азын
 Ашәт какачуа,
 Ахъта бжъарзын
 Амра тхаңуа,
 Агағ шәшьыран
 Ихфаяа,
 Иқуандашьшыран
 Ишышьуа,
 Үақа иавоуп
 Ацәкур҆я,
 Ари лакуп
 Лабәаба.

Ирхәоит: «Ақуа
 Мра сасыртоуп,

Тсаа мбакуа
 Бахча шэтыртоуп,
 Ашъха зышкуа
 Ачхынгоуп,
 Ага еишылза
 Иаельынгоуп,
 Амра еинтэыла
 Атра хауп
 Апсынтэыла
 Иатыңхауп.»

Урт қунагала
 Рыңсы ришароуп,
 Хыы-шәахуала
 Урхаджароуп,
 Ҳамра имкъато
 Иңхауда,
 Ҳтәыла ирнато
 Адтакуа,
 Гуамч бүбуала
 Урт азцартә,
 Ҳызыла-пүшала
 Инарыгзартә.

Ақуа, Ақуа
 Иңашьятәу,
 Сас изыхәа
 Згуашә атыу.
 Стәыла инхара
 Ду аус,
 Нас уалахуп
 Үарғы азәйс.
 Үи иазкоутәонит
 Апхзы,
 Аңыа азубоит
 Ишәтырцы.

Ақуа, Ақуа
 Знык узбаз,
 Үаҳа умбакуа
 Хара ицаз,

Игу утымтәо
Утахашт,
Үзбаху пымтәо
Ихәалашт.
Нас игаант
Ухъз-упъша,
Узҳалаант
Есимша,
Калақ зғыдоуп
Жәлар рзы,
Уи гуадуроуп
Сара сзы.

1947

ИРАХТАП ҲАБЖЫ

Ҳажәлар аибашъра ианалаз,
 Ишәртән ианықаз ағынць.
 Гушьыла абаңғыз иңылаз,
 Үскән иңхамтәаз зөйртүнч.

Ажәлар ду ирзыразу наңаза,
 Дызлаазо иан лгупхә еиңш,
 Рынасып изықуғо дыңсаанза,
 Издеиңшүшү зыңсадғыл аңеиңш.

Ижәлар атынчра ианалоу,
 Азәйс хәэ иғылоу рүгута.
 Изыреноу, изатәоу, изнаалоу,
 Абзазара бзиаху ахата.

Ҳажәләр зызгуакыу гуртәйла,
 Үс икоу ҳагута ираңәафүп.
 Урт абырахәа еидгыла,
 Ҳаңсадғыл аршәтәра наңуп.

Урт ықоуп ақыта наңараң,
 Ирбарақъатуа аәафра.
 Урт аңуп ақалакъ ңышзараң,
 Ҳажәлар ду рыматқ аура.

Иаңымдыруа ракум, ҳаиғыззәоуп,
 Ҳарт ىхаңғылам хара.
 Урт фашьом аусаң иңхырыңзәуп,
 Җырғышыгас ихамоуп дара.

Иаадыреит ирхыу иртىхуоу,
Рымч зегъ ҳаپсадгыл иазкыуп.
Иаадыреит ажәлар ишрыхуоу,
Депутатцәас убарт хтахыуп.

Депутатцәас ҳарт ҳзызгукуу,
Уатцә амш анаашо шыжыы,
Ҳнеип нас аурнах ҳшызынтыкыуу,
Азәк иениңш ираҳтап ҳабжы.

1947

· ҖААНБЗИАЛА, АЖЬ БЫРЛЕИТ

Хара ҳкуатца аеыуағ дзакушом,
 Ихырхуаны уаҳа налшом,
 Иқаруашха ажь-акуыхъ,
 Атла рыкүцә иакужып хыхъ.
 Җаанбзиала, ус уила,
 Иааланарапшәит абырла.

Ақватраңқуа ажь ахъәалаз,
 Инарзазо тынч аңшалас,
 Хулъаз ашәапъшь нархырышо,
 Иташәо амра анлашо,
 Атла ирхәоушәа, умахауеи,
 — Җаанбзиала, ажь бирлеит!

Азахуаазағ ибла ахмыжъуа,
 Ипъатца-пъшза инапы алмыжъуа,
 Ал данғатсаңш, фаскъашәа,
 Ираңааххыран ажымжәа,
 Дааңышшәырчан ус имхәеи,
 — Җаанбзиала, ажь қамлеи!

Ажътааңәа реааизырган,
 Рыматәахукуа рбент иңәырган;
 Адқыаң дыршын итаруа,
 Клати мтәышәи рыхиауда,
 — Шәааңцакыроуп, дад, — рымхәеи
 Җаанбзиала, ажь қамлеи!

Асоғ аеы арыц гулх'уа,
 Иахыццак'уаз аңынцыхуа,
 Ахцәи барғын атыңҳа,
 Ас еиңш ажәабжъ анлаҳа,
 Дгурбъя-турбъо ус лымхәеи:
 — Җаанбзиала, ажь қамлеи!

Дук мыртыкуа урағагалан,
Уи зъя иалтыз тынч еидтәалан,
Маңар хаала ратқәца кны,
Ус неибырхәашт еизгүкны:
— Җаңғырың даңғылдағы
Хадгыл бзиаху — итабуп!

1947 Қлоу.

АХӘЙС.

Ашьашәыра аєытқак'уа,
Ажә Оурыху бақысак'уа,
Ачыргу тышла агутцамзο,
Акыкмацәкуа умқутцамзο,
Атәыфакуа разынха,
Итагылоуп амзырха.
Ихъазаап иахъа ианша,
Иахшазаап уи атща.

Ахәйс-хучы ёыхаذا,
Ашьапоукуа хышшашза,
Ақышә ачыргу надқылоу,
Ан иакушақъо надғылоуп.
Дааин аферма реихабы,
Абђа инықуишт инапы.
Ахш аирцәан уи ахәйс,
Сынтәа ииз рахъ ашәкү убыс
Инанитцеит: хышән жәнпүш,
Нас ахәартрахъ «Чиңшь, чиңшь!..

1947 Члоу.

АХУРА АШӘА

I

Ахъшь ахзы хнатәар ахә,
 Өапъхъя иалиааует аә.
 Ашъап амса ныхжәар аббаб,
 Дук мыртыкуа аә наzzап.
 Ахәа нахуз ауафы ижы,
 Ажъәа иарбъоит еимашшы.
 Аха уанза аху дыштоуп,
 Итахцәа икушан ихатәоуп.
 Иаңхъя нахәоит аңхъарца,
 Иакудырбъизуеит ихааза;
 Уа, ихәала, ихәала макъана,
 Атла пәсирии пәсикуана!

II

Дықоуп даәа чмазафык,
 Ибаңәагъ ықоуп азәырфык.
 Уи ибзиабара атла анға,
 Ахәа еипш дахуит агурға.
 Игу атсаәы атра анаҳа,
 Ихнахыз ашҳам аназҳа,
 Ихура мжыжъкыит ишакум,
 Уа, ишпәзиуен բъара зқум.
 Иабакуитоиш ахурыбъыц,
 Зхаан акъра зымгүбъыц!
 Изтарыда игу зыжъжъо?
 Хъаа-хөйга ипсы изыршъо?
 Уа, ихәала, ихәала макъана,
 Атла пәсирии пәсикуана!

1947 Ақуа.

ДЫРМИТ ГУЛИА ИАХЬ

Ирутент апъсуаа агурбъашә,
Инагзаны иухәоит уәаху,
Ерцаху шла хызфоу асы акушәа,
Изышза ишлоуп ухаху.

Знызынла аәар-уаа уҳахуаччо
Уаннеиуа ажәа ҳәауа,
Ишъеинъшу хыхтә ихалааччо,
Акүатәи амра ашәахуа.

Уашәакуа икъаң цәымзазам,
Уашәакуа мроуп иңхауа.
Апоет дызражәуа мчықазам,
Шәышыкуса царгы иңакукуа.

Дырмит, иума агуабзиара,
Хаңхъа уштылоу уцала.
Изчаңаң абасгы абзиара,
Ишфың ифлаант укаlam.

1948

А҆ЕАР РАШЭА

Арт еибызхәо еиңымхаша,
Зықынашыкusa еиңгурбъаша,
Уа, ҳацкунраз ашәа ҳәэрәоуп,
Хайт амаръя, иаатшәыркъароуп.

Хаңсадгыл ду абзиабара,
Иагуашьамхууп ҳабиңара
Хаңсадгылаз — амч алшареи,
Хаңстазарааз — гурбъа-чареи.

Хан-хаңсадгыл ҳаңсахароуп,
Ихалымшаң ҳалхаршароуп.
Хнапы злакыу шъарда крыкоуп,
Уатә нахагы ҳтәыла шәтYROуп.

Зыңсадгылаз ихъзырхәагоу,
Зыңкунрагы анасыпъ шкуакуоу,
Уа, ахырпъара хгурбъоу хнейлап,
Уи хразъы мра ҳашешеилап.

1949

МИСТЕР СМИТ

Җыла, жәғанла, дәыбала ухәа,
 Амшын дукуа рыңқұрпъ еимгүхәа,
 Американтәи Мистер Смит,
 Ааратқа дмаар имуит.
 Мистер имам тәаха-пұшыха,
 Мистер дқыдылт Аарат.
 Нои дызлеңкүхаз аўба аңеыха,
 Мистер даштыоп, дааит харатә.
 Нои дымкъатеи, ңсата-бзия,
 Ожәштә иаузашт уи ахрат.
 Уи дизгылт амота-қыиа,
 Икүх нижкуам Аарат.
 Хаҳәи шъантцеи дрыхъәазо,
 Имгуажә аарла ирхәазо,
 Ақуцәа дхалт атыхутәаны.
 Мистер дғылоуп дшанханы.
 Ипъыщәгъяруоп абри дзыршуа.
 Ҳсовет-тәыла дахътаңшуда:
 Бакуа дакуңшунт хара,
 Афонтан еиңш анефт гылан
 Нәәшәк амазам убра.
 Арахъ ибоит уи Қырттәылан,
 Амра азғылан ишеишиенуа,
 Ажәған иатәа ахакеікеиуа,
 Азаза акухәхә шыыжымтән.
 Ибла изакугом, игуаңхан
 Абахчара шәырла изазо,
 Ибоит, амал ду кыр иапсоу.

Смит иратәоит инапы,
 Җақа ибђартуент ишьапы.
 Мистер даңхъоит ихашья,
 Ихытәалоит ибла ашья.

Ишпъеңдахыу хшэыр ифарцы,
 Иаауеит, иаауеит иәазы.
 Ожәштә аидыруп Смит аңааха,
 Абба аңеыха хәа дзыштыу.
 Нои ихата дибараҳа,
 Иубарц уқам угу итоу.

Еи. уара, шәара смиتاа.
 Аатца вагугу, шәара ҆сымтәаа,
 Атәым иашьто змыбра ҆хъартәа,
 Атәым хәаакуа рываббъартәа,
 Шәыкүмландаз хара хампъахъ,
 Ишәмаңаци имтәаз арбаъ,
 Ишақугуб'уз аңш арыц,
 Ашыга атнахт ашыаңхыц.

1949

АБАС ИАНБАНЗА?

Ашта хнықулеит, амға ҳымғахыты,
 Ҷоукгы гуастеит ашэы рхыссы.
 Сыблакуа ирхыжжылт сылағырз,
 Өымт-пұсымшыа хналхагылт аңсы.

Наңынатә зыпстазара хырхуагаз,
 Дтызыбауеит акуба иарту,
 Өнірек еиламырсха инықузгаз,
 Тааңәак еитқазаааз анду.

Санхүчыз, анкытәи ҳгулағхәйс,
 Алаку-ссир ахаара сзыркыз,
 Сдухамоу сышлазарғ уи аахыс,
 Нанду акун лыхыз исөакыз.

Ант лнапкуа, ускан исзыгукыз,
 Егъараан са схаху ршышыхъан,
 Егъараан лшәйндықура итатқәахыз,
 Нан, иф-хәа аңынцыхуа сдыркхъан!

Ожә абар, лыбла ташәашәара,
 Ожә абар, ихаҳәхаз анапкуа,
 Ирхысуеит акуба хьшәашәараे
 Иахъазатқәык амра ашәахуа!

Акуба хнахытит. Икүтәааны
 Срылағшуюеит аңтар — раңәафуп.
 Агуакъацәа рааигуга сғыланы
 Цқыа схы-сгу далсхырц стахууп.

Сылағырз арбаха сымтакуа
 Ашъаңахъ исыхеит Ҷоукы:
 — Ишъазалшо, пычхак ымфакуа,
 Апшәма игу иалсуеит, ухатқы!

— Апъсыжрағ изыжәуа среиуазам,
 Сахъубалакъ абри гункыл!

— Уххъ згейт, феимакра ҳама зам,
 Тәзықак ныхтәлан, уфагыл!

— Иаххәап, ишәымам афеимакра, —
 Җааитит ҭахмадак дыхшәааны,
 — Аталбошь дызмааноу шсоухәара,
 Чанахк азна иатәцакуа кны.

Апъсаатеи аразъын рныхәара
 Ашъаңдағ избонит дахъаेуу,
 Ожәштың саззааует, ишсоухәара,
 Иахъзүзеи убрақа шәызъету?

Иахъыртит уаха жәа ҳамхәакуа,
 Ссирсгы ирымбенит ҳазцаара,
 Шъардағык ҳа ҳөзызцә «амкыкъкуа»
 Шрыкүшәахъяз ғашъомызт абра.

Аеығ ҳәа илабаша ныңдакша,
 Уи ауағ ибла шақышақъо,
 Даасыхуаңшит, — Ссиршәа иубаша,
 Өңция-хөйк роуп абри зыхъю!

Апъшәма иқантаз насыпъдароуп,
 Апъыжәац наххәеит атахцәа:
 «Аиныхра уақұт, — патудароуп
 Үхашъароуп ҳәа уөхүумыртцәан».

Аха, аерапъшра уи дзынзиңауз,
 Ҳажәакуа ратқыс енааит.
 Иан-рыңға лгурфала итзыңауз,
 Игу-тәкъя нахәөз имахайт.

Амшгацәа, уи дзыниаз гуамтакуа,
 Қырқы-цәаакрак наштың мәзә,
 Ҳашшытоузи ҳәа иархәаз ажәакуа
 Игу иаст ахәа еиңш иттарза:

«Леи-чыси еиғысуа, иртбааны.
 Деиних уан, ухаттоуп, уаңсоуп,
 Уа уеиңш аңа дызхагыланы
 Иржыз ан, дыңсума дыбзоуп!

Идэйкуумтсан, юычхак уенгзаны,
 Атэяуацәа рөй азы тыкукуа!»
 Изгуамтазеит апшәма еижаны
 Ишиацәажәоз урт еилацәкүүа!

«Ожэ упъшишь, рыпсата шкыдыртаз,
 Зыламыс тыркукуаны изыжәуа!»
 Ашыңа инапы акукын цәкъаратас
 Атахмада дгылт деилашуа!

Минуткуак исхаштит, саапъхъаны
 Сыззықаз абрақа сара...
 Сыбла ихгылт гутшыага сахъаны
 Апъсра аткыс еицәоу апъсра:

Арирахъ, икартәоит алаабырз,
 Назаза дыртсызт ауафы,
 Анирахъ, акғы агзам чарахарц
 Мейгзарах еикуртәоит афы!

Жәлар ршыкъра ибжы фалцауа,
 Аталбошь аилашра даңуп;
 — Игуат, ағынаха, уатцәцакуа!
 Иаанкыл, уххъ згейт, ҳаузыпшуп!..

Жәыху-тәйщак ымжәкуа ағылашъа
 Иакумшәаз, дызбоит деikuатъхо.
 Итәх'уазшәа фәпхъа анықуашъа,
 Сөйжәлоит хәа днеиуеит дыббаю!

Иеы-мыжда дзакутәом имала,
 Дахъорыхыит абан, деихан,
 Аатцәажәе еиңш дакурыжыит ирулак,
 Цкунцәакуак икүшәан атыхутәан.

Дызлацашаз имфа дакумшәо
 Әрыххыла дәйкүлеит, апқара,
 Издырх'уда зару, чараашәоу,
 Омак икым-өймүеит иара!

Азмахкуа зырхуашыз хы-цъара,
 Адырфәене днызбашт абас:
 «Ханнартәеит, убама, ғы-цъбаран,
 Схы тұкацуеит, аиныхрагъ афаст!»

Урт ауаа, аңсы анышә дшататэыз
 Ирхаштын, икутит мазала,
 Ирхаштит аңшема игу шшататэыз,
 Нас убарт рхәтәй хатала!

Икоуп ҳәә шраңаз еипш аиныхра,
 Шәаңыхәаф дыртаңзам, матуцәоуп,
 Иашьталоит аңсыжра аитыхра,
 Ахъ-мыхъ аиуа итәаанза тахцәоуп.

Усқан еилашуаз ачаниңыхра,
 Ма ибылуаз, наххәап, ататын,
 Икоуп ҳәә шраңаз еипш аиныхра,
 Икутит ауп урт арбаңызын.

Хамч мырхакуа апъса иҳамнахзар,
 Ма ҳғызак, ма зжы ҳалтыйз ҳан.
 Урт анышә ратара ҳалшозар,
 Сазтааеит, ағызцәа, избан

Аиныхра — абза ихыртәаганы,
 Аңсыжраә — игұхыршәаганы
 Иҳамоу, ажәйтәра аңынха,
 Аиныхра — анышә леңғыжааны,
 Изахамтози нас хагуха?

1955

МЫМ-ТӘҚЬА

Аизарахъ тә даныгъежъ, дыңеит тхыбжъон.
 Апъенцъраे ожәшъта шыжъ-шәафъш еилыцъон
 Дыңәуп, ипъатса-хыртәйжәгә чаңшъон.
 Сишь! дызы-мызуеит, цәаблақыу дызкыз?
 Мап, уи дартынчум абри еиңш апъхыз:
 Аватқъар хахаза, ахуда быжъпааны,
 Абла ҭаша, атәыға атынханы.
 Амрахуаг иңәгылаз аңа рпъышшо,
 Жәы-брәк ааидгылт, аихда иахъашо.
 Азшыапык ала инас-насын анышә,
 Устыы иаацәажәеит идшыло аңышә:
 — Акрыфан уаналго абастьы уәқыуп:
 «Раху ықам, шәаху ықам, икоу хышхыртәуп»
 Сныга бжатоуп ҳәа ажәлар тоурыпшит,
 Сыжәкуа шарылеит ҳәа уқугылан уашшит,
 Уара ағызмал, апъысщәгъя, уара аших,
 Иабакоу акурпа, иабакоу ажмих?!.
 Ус «бе-ке-ке» аргеит иварахъ ұымак,
 Агумбыл! исзууз удыруама өнак —
 Днаңшызар иибо, абар ұашшатәуп,
 Ахыбағ цәажәоит, ажакъа аәхәуп,
 Амрахуага алпъхойт егырт зегъ бафуп.
 — Суаңданы сноуцеит өңыкае, хулбыгехан,
 Сеймбүздә шәасылгеит, сасу азә дышәтан,
 Сәә-хуамсыс уғытрак нас мазала,
 Афаса унасит, уцаларгы уцала!
 Ауха «усыштән» даара уеургуакт,
 Сху умпыщатата ианүцеит акт
 «Акуара нырцәан иафагушьеит мым,
 Мым захъзу куцмоуп, ищаша ұхаңым!» —
 Уи аамтаз азыс-хүч атрым аргеит,
 — Өантас сутинн аха, смаазар убеит!
 Уи аимгуач, ихыкунхало амшын

Сыбағқуа хыихаҳарц, счахра дағын,
 Аха ғұоук неит... аңшема длаҳәйт! —
 Ағынақа сдыргъежыт, уа, убзахәйт! —
 Нәк инейтаңаит азыс калаға,
 Алашак кырыктырыт абжы тарза,
 Цәйкігүй шымхысуа абрақа ибығғит,
 Араху неизытрыст, араху еилағғит.
 Убасқан иааргейт аҳауен апъшеи
 Ақъаадқуа — актқуа ииғыз аңаршеи,
 Ашыңыц реиңш иқупапан дыркыит абра,
 Ак икуа италеит, еғи имабра,
 Ақумб еиңш илалоу ръынтақуа зоуп,
 Иахыннеңкысуа амца еиңш икроуп,
 — Аиаша ахықоу дыруп, ихарам,
 Убараңа цәиргатәуп, ҳара ҳөахам,
 Мап ҳәашшы умам, аферма аиҳабы,
 Иәаңаза абар, иахнуп унапы!..
 Ақъаадқуа — актқуа ажәтсыз реиңш иррит
 Шәаагыл ҳәа дрымтасит, аха дыбрит...
 Убасқан араху ғаңхъа еилағғит,
 Аңәғы шымхысуа абрақа ибығғит,
 Тәыға змоу ртәыға, иара иахъ икшент
 Даныннеңтаңоз, ахахә дахъашент,

Ииарта даақутәйт абри дцәарханы,
 «Еи, бара, иаагышь ахыртәзы ӡфаны!»
 Есышыжъ иман абри еиңш атлас.
 Аха, ехъа шыыжъ ахыртә ацмыхурас,
 Ичакуа дәхеит ӡыла иқас-қасо,
 Ағыр ҳәа дәнатікьеит ихарп еилағсо,
 Ус аҳацахәа игу иташәйт абра
 Иаха дшамырхыз аферма еиҳабра!

ÂЧАИ ХЫХЦЭА РАШЭА

Ажэфэн-иатцэа иадубало,
 Ашъха дукуа еидеырбало,
 Имөыхазац, ацэа иалоуп.
 Ашъха-капъкац урт ирхалан,
 Ирзамхәазац ашэа еинаала.

Үсөкан хчайирта иатцэара,
 Иарөыхахьеит ҳашэа хаара.
 Ашэа азаххэоит хайцынхара,
 Харт ихазтаз абзанхара.

Баша уасуент уара аյшалас,
 Уа иузхых'ум аббьы иөалаз,
 Ма узахъзоума ҳа хнапылас,
 Аббьы иатцэа еиңынчылаз,
 Тонла иөахх'уент ҳахынхылаз.

Арпьыс бзиаху, абла еикуара,
 Лассы-лассы ари абжъарак,
 Уазызрыфлонт ҳашэа хаара,
 Ҳашэа бзиоуп, уи иахарам,
 Дубаларцоуп улашара.

1955

АХЪЗЫРТӘРА

А ч к у н . Иқалази, нас иараби,
 Бзиа сбымбазой?
 Имабкузи ғыоук рысаби,
 Уаха лгу мбылзои?

А з б а б . Ааңын қаңхойт иргурбаган,
 Ажәцаракуа хынхәуеит.
 Уара ҳқыта ушьапы алуган,
 Уахагъ уҳамбейт.

А ч к у н . Иқалозар, абри нахыс,
 Сыбмырцъан Адъя.
 Азыхъ хұчы ахы ытнамхыц,
 Изыжәша макъя.

А з б а б . Ақалақъаे қыр уалоушәа
 Уасуеит абадақъ.
 Умашынажә уарчануашәа,
 Ҳанаргонт афакъ.

А ч к у н . Саншы дүи сашьеихаби
 Матцурала ибұбуоуп.
 Ишпәсқәари, урт рысаби
 Иббагъ қыр ибұбуоуп.

А з б а б . Үан ліңамшкуа акакала,
 Уфатә изурхеит.
 Есымчыбжъа еидарала
 Уахан иугаеит.

Х о р . Җунак иабду иәагала
 Дшыгехуауз аабеит.
 Абри иаҳзуп аәтәала —
 Аръыс умғахкъеит.

А з б а б . Амхы еиужырае ҳахъеидғыло
 Үааи, ҳаициныхап!
 Нас илаутзаз антоугало,
 Исқәалак уаҳап!

* * *

Зыб-тәрышкуак бакун сара баныздыруаз,
Азәгы ибзиҳәомызт «зегъ реиха дыпъшзоуп.»
Мишән, абриәкара быпъшзара абатәахыз,
Избац дабақоу, иахъа даеазәзоуп.

Ибымоуп хәа сархәент ахшарагъ маңғымкуа,
Кыргыз бәтагутаст хәа бызбаху сахауан.
Аха имчыдазаап ибхыбгаз ашыкүскуа,
Бынасыпъ-баагуара рзымгеит, ибүбуан.

Сылан сбышьклаңшуан хара бцазаанза,
Ибгудыччалон ашыжытәи ашәаңшь.
Азәы уиңшыр, иуафрахъ дназаанза
Дхуарөхойт, ишизырхәо адауапъшь.

Тоуп, арағысгы каткатоит ишәаанза,
Аха уи шәартам, иазыпъшуп ара-гуапъшь.

1956

Абдаглаадакүа

1960-1961

Всемирный день языков мира
16 декабря 2017 года

ГУНДА ПЬШЗА

Мраташэара зегъ ырлашьцо
Иеазықайтсан аибашьра,
Адуней зегъ изымхазо
Ддэыкулент азэ кулара.

Ауаа ниртэоит дырмеигзакуа
Рыбаф кажыуп ишътахъка
Ишъаартцэроуп идаш напкуа,
Аха имлашьуп иблакуа!

Дааңшын ибент уи ахара
Амра тэыла шашаذا
Изхагылоу Ерцаху харак
Ибъазбъязуа иңгъяза!

Итакхеит уи иеанышэазан
Абри атэыла дабашырыц,
Гунда-пъшза тэыс днықатсан
Уи лмазара далачарц.

Уи апхэзыба дыззымдыруа
Адунеиаф дықазам,
Лзара-пъшза еихытаруа,
Лсахъа хәашъак амазам.

Абшыралагы уи дбаша зам,
Зегыы илыртоит апату.
Ма атоурыхаे ифа шызом,
Уи лшамтэяла дшакуиту.

Абар Гунда днағышы-аа ѿшша,
Тынч дахылдоу лбаңчара,
Ашэт афғы-хаа налзааштыу
Иаңуп уақа леаччара.

Ибоит иссиру лыпсадгылае,
Лашыцә зегыы шлеңгурбъо,
Урт ирдүреинт атәым напае
Гунда-пъшза дшенибахо.

Мап, ианилша уи лымтарса,
Тәйс данига ишитахзоу,
Гунда илцэзыует лыпхәзызбара,
Уи дшени-шеинуа дзыркаччо.

Агуил-канза шәты зөамла зо
Абаңчаы изхуартоузен?
Қавказ-пъшза зыхъз камшәазо
Нас ла лзыхәа иалоузи?

Инаихуа ѿшын изхымыхзо
Иархәеинт лыбла ҆ағъакуа
Лара ишлымоу дызцэымшәазо
Нартаа лашыцәа гуакъакуа.

Лашыцәа дрыпхьеинт, уа згуала қаз
Инаралхәеинт иқакуоу,
Ргуашэ италарц инадгыла з,
Гутакысгы имакуоу.

Нартаа гылент ишышәфкызыз,
Зегы иштырхыит абъяркуа,
Рахәшья-пүшза зегъ ззыртакыз
Дышпәртиуа итамхакуа.

Рашыла ипъилент адэы архуараө
Ирылшент аба ихъацара,
Гунда дынхеит лыпъсадгылаө
Лашыцәа иргеит ахатара!

1943

РИТДА

- Дад, уара уахытэда, таара пъхашьарам?
- Сара с-Бакуатэуп, ҳангулацәоуп, ихарам.
- Истахын бахынтыааз сабхәар, атыпъха,
Күпъшк боуп макъана, бынасыпъ азырхा,
Сюя ипъхак дыкоуп, зынзаск бара бхата!
- Сара Қазахстантэуп, сынхонит Алма-Ата.
- Уара, дад, уахынтыда, угылоуп акы-мхәа?
- Сара Ленинградтэуп, Балтика апъшахәа!
- Ленинград-ба? даара гуахуас икастсоит.
Смотацәа руазәйк убра аўба нықуицоит.
Смота иауп, уиақара ихынхуара стахым,
Аха дукушәргы узырпъхашьо уафым!
Ожәшты ҳайбадыркуеит, уи зеиңшықам ауп,
Излазбо, асасцәа дахькуа шәахтоуп.
Аха, ижәбонит нас, ҳаргын ҳшықам хапъхашьартә.
Амра тәыла шәпъылент өеила шәпъысы шәшьартә.
Саргын схы шәссырдыруеит, асасцәа кыр иаңсоу,
Сара, дад, сара соуп Ақафба Қансоу.
- Сқыта ахъзгы сыйхыз иаахаршалоуп — Соу,
Уи амшын иззааигуоуп, апәкурпъ ағапъсоу.
Са исхылтыз, ихылтыз ипъацәа, ипъха,
Дад, уаапъсырала ҳмацым, анцәа ҳзырхा.
Сабгы дыкоуп макъана, ихъзуп, Етлыху,
Са исхытуеит пъшынфажәа, иара — шәи-жәыху.
Дшәйкүшәар, афеимакра идыруеит иара.
Сасык дибахъацгы дықам изхара!
Хферма-раху гылоуп Уадхара аханы:
Убра сыкоуп саргыны, ишәасхәап иаахтны
Араху саарылампъышыр сара сгу иауам!
Уи иззааузеи, нас уи ала сыгехуаум!
Ных, ных... шәгу пыстыцәеит ҳәа сыкоуп рацәак.
Рапъхыа ҳанеипъыла исышәттейт зтааракуак.

Ишәтәхын Ритца-пүшза иаҳхәау ажәак.
 Ианышәәх, салагоит шәызыңаракуа ртак:
 Ажәйтә-ажәа шәышиңусала азрыжәра иаңыз,
 Дыпхәыс-еибан ҳәа ицәажәоит Ритца захъзыз.
 Зны ишәасхәап апхәыс-еиба дзықушәаз атәй.
 Уи аштыах ғыңыа-аишыңәа ирзеибауыз атәй:

Азрыңаңа дрыгутылатсоуп дзышза Қансоу,
 Дцәажәоит, ყұратоушәа азы-шыпхъ иеаппсоу.
 Урт зыкутәо аглиссер неиуеит изазо,
 Ритца-пүшза азыжы-иатәа агу енфрысскоу.

ҒЫҢЫА АИШЫҢӘА

Есышиңусала ираху иманы
 Дышхашәауан Апшыңса Ныгу,
 Преит ҳәа иуаса дрыпхъаны
 Даңкылсуан азиа-пүшза ахықу.
 Еитбы инапала ииаазаз
 Даңкан, уи ихъымзи Ныз,
 Уи иакун тынхасғы имазаз
 Ақытарә рығнашә ахъартыз.
 Ихы данқушлан данықала
 Иашьеңбы дааныжыны хара,
 Жәа шыңусала дычныруан имала,
 Раху гуартак ихашәалт иара.
 Иик'уаз, ииштууз марымажан,
 Аману-фа хыңтәар ибзахон.
 Ираху баагуараашәа дрыкуршан
 Ажәенипшыаа иара изы илыпхон.
 Напхыңла тәымңара илынибъяз,
 Разқыла иенон иуаса,
 Ибжамзит аңыа-цәгъя иибахъаз,
 Иңкунра здызлаз иңыңса.
 Аеңшыңа илабашы ныңарсуга,
 Иңсуга шәакъ интата атахәтей,
 Ашәалкъя-мреңпш дцәиркъя-цәирасуга
 Еимыркъая дрыбжыан геи-шхеи.
 Иәарпын иархәо агуыңыашәа
 Мардакаң длатәалон длаңшуга,
 Арғашқуа иалкъо иеапхъашәа

Агугуаҳәә ицион еилашуа.
 Итып-ла, иағсуса аөы-куаша,
 Аеырқыңғыза инағсшәә итәан,
 Итақа абаҳукуа аөықурша
 Икеи-кеиуа Ритса татәан!
 Ижакъя-пүшза, ихағे ғычага,
 Асаркыа еипш, азыжъ инарбон,
 Ианылон ирахугыры гага
 Ианиелоз уахъ, зыжәра шыбыжъон.
 Апъшацәгъя уыууа атахәылара
 Итырлашыцо уирахъ ианыкәаз,
 Ицәгъяхонт Ритса атаңшылара
 Итшәааны итатәонт шъаршәтлас.
 Анаатә абра иантағъежъуа,
 Азыжъ иатә итыцуент атра,
 Ацәкурпәкуа гылан еиламлашыуа
 Нырцә-аарцә дрыбзонт ақуара.
 Ирлашо ихычталоит амаңәыс,
 Атсың хәа ианхысуса ааигуаза,
 Ихытрым ухәаратәы шътарнахыс,
 Ихчылоит анақу жәпаза.
 Өазныхъ, итынчуп азыжъ-иатәэ,
 Шытыйжъык ҳәа тығуам ұзара,
 Тыңхак иөыхаз игурбъатәа
 Лхы-лөы еипш, игъамғамуент иара.
 Өазныхъы ахъзы ныхтәалоушәа
 Иағычалоит амра ашәахуа.
 Нақуакгы ңақырак амоушәа,
 Ихытуент азыжъ еитыхухуа.
 Абаҳу иағачыу атлакуа,
 Рыгага ихдиршәллоит ахарцъ,
 Апъшацәгъя иаркараз ацәкурпәкуа,
 Ицәоуп, уа ирхығуам ахъарч.
 Усқан избалакъ, дадырсызшәа,
 Даршанхонт, ибла изақугом.
 Имчыдоуп ара уағ ибызшәа,
 Апъшзара азхәарц иқалом.

2.

Ныгу Ритса ахыку дшаваз уа даваҙан,
 Иуаса гуарих'уан абра.
 Үхынраказ ихыатра иазқунтдан

Иашъеитбы дыфхалт ибара.
 Иашъазатә, ақаимат, диенгурғыан,
 Длахан уа изишиyt қатак.
 Имтцеит ахмаси цэыриган
 Диitәлоуп, дипыртуам харак.
 Адырфаены Ныгу иаацәырганы
 Иашъеитбы иеихәйт ажәак:
 «Иудыруеит, аңаса сыманы,
 Ашъхарғы сшамоу алушәак.
 Аңаацәгъя избахью кырғьара
 Сазхұцыр иғъежүеит слахат.
 Иниасит абар сычкунра,
 Еизаракаे уағы симбац!
 Уахық, ох гушыа ҳәа сөйртланы,
 Иарап снылаиан иқамлац,
 Дад, уааңсент ҳәа сыгушәа цэырганы,
 Гублыла азә нахтә исмахац.
 Гуабанс ҳәа са исытоуп имхазо,
 Икъакъаза, — акуахъча ауасцәа,
 Қынгы-бнагъ цэыртгас исымазоу —
 Абтәа-лых ұғацъя акумызцәа.
 Ашъхарғы схала санықхаза,
 Абна бызшәа стеит ицқыаны,
 Еилсиргоит ашәарах рымаза,
 Ажәеиңшыаагъ збонт аангуаны.
 Сшәақыгы саныцәоу снап атакыуп.
 Ирчданы исывоуп амзаша,
 Сыцәагъ убри ақара сақуитуп
 Са сарғыхонт амшә ахыпшы!
 Смаңәа реиңш издирүеит ашъхара,
 Еилсиргоит аңасабара атас,
 Ағыгшәыг сұйыртуеит хара-хара
 Ашъхатәыла самоуп ахас.
 Аха исыздыруам ишуасхәара,
 Сгу ықуптәеит аиашаз абра.
 Исыхъзент ҳәа сыкоуп сааңсара,
 Ақытахъ стахыуп ацара!
 Уара, дад, үзакырак умамзар
 Ҳамтакы, нас уаагыл хъчара,
 Сарғы нас, ҳағны ҳәа крықазар,
 Сналбаан, избан сызхара!
 Аңыңдахәа жәлары снарылаңшып,

Сыгуты нас хучык аԥсашып,
 Сыненжәлан Җъаргы снаңшы-аапшып,
 Рацәак усыргуамтрым сашь...»
 Ныз уа даагыларгы шидахыз
 Ианықаитца дәәжәан атак,
 Маәзашә Ныгу иажәа уи нахыс
 Ибжы ныңтак иеиңдәйт аҗәак.
 «Ибзиуп, уаңыжыны сәп аха
 Сирк уасхәоит, арахъ уаазырғиши,
 Шанак уаф иимбац шамаха
 Ритса ҆шәа иамоуп азыжь.
 Абтара амзаз, атх анеиңнашо
 Абри еиңш ашана қалоит.
 Тыбыкуак азыжъ-иатәа тырлашо,
 Ифтыңни араху ирзаалоит.
 Ауыха шаанза иршакъо
 Араху ирылоуп иртәтәуа.
 Шәарахкызы ықалом имшәакъо,
 Изахаң абжыңцәгъя игауа!
 Упсыргы адәахы удәйлыхәәан
 Урт урымбароуп, аҳаңай!
 Ууапа-хүлдагы уеылахәәан
 Өңцихатцәкъя уиароуп, умахай!
 Уеикухашт иануоугы анычхара,
 Уазхүңни ихатца схәатәи,
 Мап, анакуха, хаңу имшхара,
 Уи нахыс ипшәеит ха ҳтыхутәй!»
 Ихәан, иашың дныхәа-ныпхъянны,
 Ихуда иаахышыит ахъатра,
 Нас илабашың аакыдыхны,
 Бзиала хәа дынталеит иара.

3.

Ианихәаз ауха иакуршәан
 Ианаакүчча амза — аңаашы,
 Каамет ззырхәоз аены акушәа
 Иоумаха игеит акы абжы.
 Аха иашың уаанза иеиңдәахъян
 Инулакъ ибла еимырбейт.
 Абъаахәа иуапа иеылахәәан,
 Өңцихатцәкъя атыпъаңы диенит.
 Ианааша ирахугы бзиахуха,

Ибейт ахуана ҳәа ижаҳәо.
 Шыбыж-шәаңшыңрылачко игурбъахуха
 Дгуартит уи, акағ ҳәа дшәаҳәо.
 Ақынтырз адәйлтира иакумккуа
 Ииулакъ ашара дазнейт,
 Ахынтырз, ишихаң акумкуа,
 Изымчартә абжыңәгъя қалеңт!
 Ҳаи-ҳәа дындәйлкьеңт данзымтәаза,
 Атых-лашә иналғит убас:
 «Хатса дызнымиаң еғықазам,
 Избароуп, нас сыреху зыниаз!»
 Дынрылаңшит ираху еилагъыжыуа,
 Ирыласызшәа акырцхын аյшени.
 Абар еиңрымтуда еиштәгъежыуа,
 Урт ахьеиштыу атын атшени.
 Дназхуаңшыз илаңш нарылатәан
 Рыпшзара убасгы дыхнахт.
 «Ижәбарым шыңа уаҳа азыжъ-натәа»
 Ус игуаналагъ избахт!
 Анатәеиңш итыңшыңрыблакуа
 Аху ирыкүгүң шкуакуоуп сәас,
 Илакүп рхы-разын тәыфакуа,
 Иникиларц дрыштыталеңт нас.
 Ихаңәа ишныкүпшыз адрым ҳәа
 Азыжъ-натәа реартеңт, иқаң,
 Асыпса анцо еиңш агуркъхәа,
 Араху зегъ нарыштылт ирхан.
 Исаимыжжын азыжъ ду азнаказ
 Нас араху зегъ нахулабга ицеңт,
 Ныз-хуаша азыжъ-натәа иавазаз,
 Пеау зәара ак шымхаз ибейт.
 «Уаа, сзықушәа закузеи, иараби!
 Данайилакъ иасхәарызеи Ныгу?»
 Зан дызңызыз диенпшын асаби,
 Дыгужәажәая даақухеңт ахықу.

Ираху изычхауа дығазма,
 Игу итталан Ныгу дгурфон.
 Даҳынзәказ ма тынч дзыщәозма,
 Диа-ципхъаза апхыз цэгъяқуа ибон.
 Атыпәе данығхал дқыпхаха,

Иқалаз мөашьах'уа ибейт,
 «Уаа, Ныз, сышъоушы, сушьит аха!»
 Дуалашәан артқааңхәе:
 «Сыла уеаумырбан абзамықу!
 Усъырц нақ, сурға сазынхап,
 Ухъарым азыштыра уаванықу
 Ағнықа узқылсыргы убап..»
 Дұзықуңықууа днеңқыртын днавалеит...
 Дца зама нас дышиашазгы Ныз?
 Уи нахыс ашәышәра инагеит
 Ағырпрынгы Ныгу иөакыз.
 «...Шәабақоу сыйкунра здызлахъаз,
 Ахаскын өахъ шәаи, шәбызаңә.
 Пұстазара змазам шә шәцыдахаз
 Дрыщами нас, арахъ шәхынхә!
 Сахъазгы шәысзымычхант, ахуаша,
 Саин абра сыйкутәоуп ахықу,
 Ижәдир нас ашхагъ агу нахуаша,
 Шә шәыда дышхуартамгы Ныгу!
 ...Газак изыхәе саташәымдан,
 Дунеи қыақыа ссируп, шәазхүц!..»
 Шаанза азыжъ дшаваз давазан
 Ираху дрыпхъо: «қыаит, қыц, қыц!»
 Ауха ағырпрын иағытқәацәоз
 Ахракуа ирнығуан еилыкка,
 Аңслахә лаңырзын иағытқыасоз
 Маза иартәйуан ақаңқаң!
 Игүтиха назамашь Ныгу-хуаша
 Ағырпрын иаркараз абысқак?
 Шыыжъ амра ашхарғы ианықулаша
 Азыжъ агута ифалтит уасак!
 Ифтыцит араху зегъ нашыдалан
 Икүтәа иаакуғылт ақуара.
 Дгурьатәа Ныгугы даақалан
 Иғырпрын дақутит архәара.
 «...Нын, ҳамқыатеи ҳәа, нанықьара»
 Даацәйркеит Ныз мыжда абар,
 Дналагеит дасны анапеникъара,
 Ассахәа, дкуашоит утакхар.
 Араху неикушақыан агурқыхәа
 Назазагы реартеит азыжъ.
 ...Указ Ныгу, уа егыухарам ҳәа

Иархәазшәа ахыкуаे дааныжь.
 Хамтакғы убрақа Ныгу хуаша
 Дадырсызшәа дғылан дшанха,
 Нас иуапа ихауда инакурша
 Уи дууаза дыпейт хагуха!
 Днахулашшәеит ацәкурцәа реимжара
 Ацпхъкуа хуашеит данырхыс,
 Дагеит, уи акухеит уаңеимшара,
 Ихабар қамлеит уи нахыс!

Ирхәоит: итнагауа икәазшәа
 Қыраамта Ритца абзласа,
 Преит ҳәа ахъча ибжы тығуазшәа
 Еибараауазшәағы ауаса!..

1948

АҢЫРПЫН

Кытак ағы хар змамыз
 Хатса шахук дынхон,
 Хаталагы цэгъара зламыз
 Уағыс дрыпхъазон.

Дынхагушьон қықда-өықда,
 Иаргы дтаацәаран,
 Днықуаломызт усда-хәысада
 Дызөйзгы хъчаран.

Димоугушьеит иара ахшара,
 Гурфасгы иқайтцеит,
 Дшизыңшызы атсан лашара,
 Жәаха шыкуса цеит.

Икурахъ даннеи, наңа ицэйрцуа,
 Ибейт игурфа,
 Даҳътцеидахаз цэгъа дархуцуа
 Днатәалон зымфа:

«Адунениажә цэгъа уеижъагоуп,
 Ех, ҳађоу дутоуп;
 Шыоук рзыхәа улъсыршъагоуп,
 Шыоук рзы ухъантоуп.

Идәйлығуам гурђя-ччара,
 Са сығын лашъцоуп,
 Гүхәйск дықазаргъ лымадара,
 Алужә еипъш дығноуп.

Ахшаа дызмоу иажәра шкуакуоуп,
 Димоуп гүйыртас.
 Димоугушъар — лахъенқұцароуп,
 Дзенигуўрызен нас!

Хтылт ҳәа дсымам, иаша дсымам,
 Згу былны сара,
 Исыкузыршода нас апсыма
 Санъслак абра.

Сеи скуадыри иақутәарыда?
 Амала сыхъчан!
 Дегъизмаха, изшарыда
 Истынхаз аchan!»

Ас данхуууз имацара
 Зымш гурфала итэйз,
 Лицәа далашәан ахшара
 Дыккан иара ипхәыс.

Жәаха шыкуса дызкүмгүб'уаз,
 Диоут иара атцеi,
 Чапъыш зөымшәо маза игуб'уаз
 Иблакуа мыччен.

«Анацъалбент, сыйцәфан мыззарц,
 Сықазма» ихәауан,
 Аамта цон, атцеi даръысхарц,
 Мышызха изҳауан.

Зны аб ираху ашъха икыдлон,
 Иаргы дцон хъчара,
 Ичкун-хучы дидгъыжылон,
 Диҳәон ус иара:

«Дад, истахыуп ашъха снааларц,
 Ҳаяа цқъала счарц,
 Сызыракуа сымы схаларц
 Нас убра исыхъчарц.

Сәарпын абжы уасархәыган
 Урт рзы иқалап,
 Атыпъағы шыыжъза сгылан
 Ахшча сырхиалап.

Ушәарыңан шәарах жыла,
Уааир уааңсаны,
Иуъызгалап нас хмачырла,
Ахыртәзы үфанды.

Исоуҳәалап нас уахынла
Сасрықуа итызшәа,
Етәацағы уа шыхатәэла
Ипъашт омашәа.

Ахра иавтцын амза ангыло,
Стурбъо сазыңшлап,
Акаңкаңкуа аныңхарьло,
Рыбжы сахалап.

Сгу икуфуа чамгур бжышшәа,
Сыңзәалап стаҳухуа,
Нас, дад, исахә сумгазои мшәа,
Уатәзы уанцауда?»

Ахыи-ахушәи зо дышгылаз
Дааңышшәирчан аб,
Ус наинеңдәйт иңкун иңәз:
«Үзгап, дад, узгап!»

Уатәзы захъзыз рееибыта,
Аби ңеен еиманы,
Ашъха шыкоу иалст рқыда
Рыраху раңданы.

Ацәхәйра-шыха, ашъха тбаара,
Иазцион Куабчара,
Ахымш — рзы иааңса икара,
Иөхалеит дара.

Уақа иамоу арғаш хышәашәа
Умаңзәа хнатәоит,
Айта еишылза уақа ңұслахәшәа
Ахракуа еимнадоит.

Знык ианхала нас итынчуп,
Араху уақа иңәуа,
Дзыбраңшыза ачкун дрыщуп,
Акын хәа дәкяуа.

Итыңла ду ҳан аниҳә,
Адомбей зацәном,
Уаха шаанза ахыу-хыуҗә
Лацәаихышърак аузом.

Зны дааԥсаха аб дшәарыңан
Дыхынхәит хулбыҗәх,
Араху гуарлан аԥса рымдан,
Йаагылт еикуаңба!

Дтэоуп, дазхуңуа ахраө ихызыз,
Йагъүеишъонт цәгъаза,
Иахъа ашыбжыон абкуа иреиңбыз
Деихсын, икукуаза

Иахъаेаҳаз. Уа баҳу аԥшын,
Анеира цәгъазан,
Днахагылеит, иаңхъа икажын
Агушта һраза.

Аԥәа ахыхра дналамгацкуан
Ицәархәзшәа уа,
Изкуаршәшәо наңхъа ифатқъан,
Ицеит иҭакукуа.

«Даәазнык ахысра сазар»,
Дышхуңуаз иара,
Икуша игылаз аҹьма, азар
Еилаффит абра.

Зхытра дук еиңш атың иажәлеит
Араху рҳаны,
Нас еимбыйжәаа наҝ италеит,
Аյыал еиханы.

Ала тәаант... Иҝалаз хәа
Иубом еилганы,
Хан ҳәа дәфатқъеит аб еңтамхәа
Дыхысырц дыхианы.

Абар иаңхъя ағырпынра
 Еилашәшәеит зназы.
 Мшәзызшәагъ ибент ак ақаара
 Дағыхыст ишъразы.

Уи дацласхан ихы атқьара
 Днахаххыит деихан,
 Иара ипъазатә, уајенмшхара,
 Уа дышны дыштын.

Әйрпynк үйікарц днавалазаап,
 Иахәзыба хүч кны,
 Дымшәыз үйыршын баша ирҳазаап
 Араху ицәшәаны,

Ашъха тасым длағырзышыр,
 Иalam ипъсата,
 Ажәымтаңәгъя, иеизымшыр,
 Нас ишпенеи шыта!

Иуапа-мыжда ағаңқуа еитыхны,
 Дныкуитцеит ағсы.
 Ифадахы ағырпын штыхны,
 Днеихатәеит лассы.

Игу-мыжда гуақ-ашәала
 Ирдарц итаххеит:
 «Сыбла тысхыит са снапала,
 Шыта сдунеи лашьцеит.

Иужәша азыхъ ахы тнамхыцызт,
 Макъана упъшқан.
 Уан лызхара улзымааӡаызт,
 Ишпәлурى уан!

Дысзаауеит ҳәа агубра лымоуп
 Дағышуп иахъаены,
 Лнапы ихшыны агуашәаे дғылоуп
 Укумыжәкъаे захны.

Даныңзәзгы лыпъхыз уалан,
Уан, ажерацәгъя, уан!
Алабазаңтә уанеахәалан,
Улызнаргашт, уан!»

Араху икушент уахъ инхалан,
Иңабозшәа ипъшын,
Имжаҳәазо рееивахалан,
Рыхқуа шытых иркын.

Абас шаанза аб игуақ'уз
Иңырпын ғызуан,
Агуақ ашәа нақ изәафуаз
Абахугъы гунқуан.

Иааңәлашент, аб дабақаз,
Дыңсит игу пъжәан,
Илак уыуа итыңп ианхалаз,
Аңсцәа ирхатәан.

1947

АСАБИ

Җыуаф-хатрак дкуаша-куашо
 Бна дук агутаны
 Днеиуан. Амза лаша-лашо
 Ифагылт иңәны.

Хтаръя-ркъақъа, ачыху ыргъало,
 Иарак изша зан,
 Иаҳә хүш-ду неидхало,
 Разныла ихфа зан.

Икуадыр-матәа ағұнакуа
 Етәоушәа иңхауан,
 Иееникуа-харак аәимтакуа
 Іағъа иеыръяуан.

Гула ибзиан, уи иаңнагаз
 Абла шъаху ахан.
 Аха ишнеиуаз, наразнаказ
 Ирҳант атубан.

Итабгозшәа иахықугылаз
 Иңеит уи ганха.
 Иабатәида иңыкүсылаз
 Амған уи уаха?!

Сабик ибжы еилазғауа
 Иахант ааигуаны,
 Иаҳә түүцәа, игуацхәауа
 Дөйжәеит дыхианы.

Сабик атых иңсү алыхухуа,
 Ахшәа ихықукауа,
 Ибарғын хаху амза алағъо
 Дкаршәын уа дгук'уа!

Дтәааны дгуръеңт диңгелазшәа
 Уи иаб дзыхшаз,
 Дааштыкуцәйт дизгүк'уазшәа
 Машәырла дзыниаз!

«Уа унасып сабаанацеи,
 Удухар матуғыс,
 Схынхәыр, унаган са саназзеи
 Улыстап аазатәыс.

Уаанза иухызааит ажәеңшьаа ду
 Рылаңш-хаа нцәтлас,
 Уагъзахыпом, иузыхушьаду
 Усьы лахынцас».

Дтаиршәт ашә-фа агуафара,
 Асаби дгүк'уан,
 Дәйжәлент, уи акун игуаҳәара,
 Имфахь дыщак'уан.

Фаха-фымш ачараөү
 Ижәуа-ифо дтәан,
 Зынгы дәйжәлан аңбар рәү
 Шыахуа дәирбауан.

Икумжә-мыжда неилахауа,
 Фыла деикуаңхо,
 Ахаха рзы дынкахауа,
 Дыкудит дыббабо.

Дук агымкуа амш ахулара
 Дыңталт дышцауаз,
 Дтәахны дызмаз уи абнара
 Асаби игүк'уаз.

Днатғалеңт уи ашә-фа маҳу,
 Иччоит — ихы-иөү,
 Уа дынтигашт ихашәалаху
 Ибаз ахучы:

Дынтаңшилт уа игуфарамкуа —
 Асаби дхуарны,
 Ицә-тата барта амамкуа
 Ашхам наганы.

Алашъцара уи даларшэын,
Иблакуа цахъан,
Ибарфын-хаху ашъя алашэын;
Амат дырфаҳъан.

Дшанхан, ихы изихәауа
Дгылан: «Ихатца,
Анцәа иакум изызшауа
Уафы илахъынца,

Ауафы, нас, уафытәыфсоуп,
Изто аөхәара,
Лахъынцам уи, мдирк сылоуп
Уштахаз уара!»

1940

Ապօւակյա

Ապօւակյա առ առ առ առ առ
Եղանակ առ առ առ առ

Ապօւակյա առ առ առ առ
Տեղական առ առ առ առ
Շահարտի առ առ առ առ
Լուսական առ առ առ

Ապօւակյա առ առ առ
Խնամութ առ առ առ
Ծա լուսական առ առ առ
Օր սպան առ առ առ առ

Ապօւակյա առ առ առ
Ապօւակյա առ առ առ
Խնամութ առ առ առ
Մարդու առ առ առ առ

Ապօւակյա առ առ առ
Ապօւակյա առ առ առ
Խնամութ առ առ առ
Վահագան առ առ առ

Ապօւակյա առ առ առ
Ապօւակյա առ առ առ
Խնամութ առ առ առ
Վահագան առ առ առ

Ապօւակյա առ առ առ
Ապօւակյա առ առ առ
Խնամութ առ առ առ
Վահագան առ առ առ

АӘНДІКА

I

Цъарантәи саалысаха-скараха,
 Адәйбә саатытт шарпәззы.
 Доуңсык дымгылаца шамаха,
 Еимыгтоит атын шаразы.

Акынхәе еиқуғыртуеит арбаңкуа,
 Лашбыжыккүак гоит хараза.
 Ашыхара ұша хьшәашәа сәмәқакуа
 Гудқыло испылт ицкәза.

Адғылкүа итіршәаз ахара,
 Зығныңка ихынхәыз иаапсыны,
 Иханарштырц алшоит иаапсара,
 Тагалантәи атын Аңсны.

Са стәйла, ианбыкуу снықумлац,
 Хышыкуса схызгент ёа-цъара.
 Ожә еиңшты угухъааган сәрыкүмлац,
 Сгу уталан сгъежыйт убара.

Уи иами насыпъда ззырхәауа,
 Аңсадгыл абзиабара злам.
 Иабаңа, ахыржу изымдыруа,
 Рыштамта агуадура змам!

Абар нас сыпъсадгыл ашыхара,
 Имѣыхаң ицәуп итахухуа.
 Урт рах ду Ерцаху-шла ахара,
 Ирхагылоуп урт ҹаңшыауа.

Анирахъ аәфа қытакуа,
 Ирхызбоит Ѓанаф ахуада.
 Омашәа икүйхалоит сыблакуа,
 Са салаңшүеит Җлоу ахата.

Уахынтәи мәбәзүкгүй мыңаңзо,
 Аарлахәа избоит икаччо,
 Зығында уи амца зғымхазо,
 Еикузтаз дарбан иөаччо?

Абасгүй шаанза игылада?
 Иазгуакыз дарбан ашара?
 Сығын ақузар абри нас здыруада?
 Еикуитазар саб иара убра?

Ипәцхәе амца-пәхә дәфатхаяу,
 Икумжәы къаे ижәға итарғоуп.
 Уи тынч иттынжәга дахауа,
 Иара иакузар — нырцә дыңғаатәоуп.

Знызынла дналагонт аимхәзара,
 Иттынжәга күнцүк нахатцо,
 Ибжы феитих'уент: — Еи, бара,
 Бәғалеиши, шеит бымбазо!

Дәғыңыгуоит сантый леенилахәэн,
 Иқуашза ишлоуп уи лхахуы,
 Дныңғаатәоит амца деилахан,
 Ихутшышауа лапхъя апъырбы.

Ахъата-мәң амцаң атлашо,
 Аччахәа иағуп абылра.
 Алғатә архнышына иакүтәнишо,
 Еишылза иартәйт алышура.

Нырцә-аарцә иөңғаатәоуп рымала,
 Урт ағыңың сара сзыхшаз.
 Есаашар исзығыша гукала,
 Сымара гурғас иқазтаз!

Гуадуроуп узыхшаз уманат,
 Кықа-хшыла уара узааңаз.
 Дағыхатцоуп, аиашаз, дықанат,
 Ипәсанза ргу иазмыргаз!

II

Еңтцеңеит ғаپхъя дахараз
 Иттынжәга. Даңуп ахәара:
 — Абар ожә наххысыз апхынраз,
 Ихайтаз ніңеит аөхәара.

Далгон, хымпъада, иитцауаз,
 Исалам усоуп ишаныз.
 Сыздыруам митәйсгы итталаз,
 Ҳашыпъышыз ҳантәеит, анцәа иныс!

Жәоху шықуса даңуп уи апхъара,
 Ишыббо икамлеит изхара.
 Сыздыруам, ҳа ҳацкун иақара
 Зымтазғы аөуп анхара!

Иуаахеит ғызыңасы имақуаз,
 Арғарцәоуп уаҳа зтахым.
 Аа, жәаха амачар сымазк'уаз,
 Ҳқытаөы араху рҳакым.

Исыздыруам Чагу ихысқәаара,
 Мчыбжыкгы имтцеит атара,
 Биапъшишь нас, деиҳабул хусхәара,
 Аусқуагъ ибоит ҳазхара!

Шыок рмашынақуа ирықутәаны
 Инықуоит, аусқуа ирызкыуп.
 Еи, дад, ахшара думаны
 Дуағхаргы абас, иразқыуп!

Дааиргы иуада дамаҳоит,
 Хара ҳзын дсасуп уатәы ицио.
 Аиатә ипхъязоушәа днатағтәоит,
 Ажәған-гу каххаа иантәэыцо.

Изхазом уи амши амчыбжы,
 Даңхъоит, уи акуу идыртца!
 Бзия ибоит алакун ажәабжы,
 Бзия ибоит убас апхъарца!

— Уңкун закузеишиң ииңдауа? —
 Дсаңдааит жәхә Лагустан.
 Сыңхашьеит, исхәо сәамшәауа,
 — Дышәкүөфуп, — сәеит атыхутәан.

Хуңыртасғы дымоуп даараза,
 Дыссеилымкауазарғы қалап.
 Иара уиаңдаар: — Уа, исараза,
 Са сыйёу бжъазуам иуаңап!

Сыңышыз нас, ианбанза... дықазам...
 Сара сакун, иббоит, сааңсейт.
 Инағсан ахтылт ҳәа дымазам,
 Схыбрақуа ажын, инкаңсейт!

— Иsgуаңхом ажәа иңдеругаз,
 Деибгазар қалап уи схучы!
 Лыпштәи налыхқыан, лзыгакас
 Накулыштейт сан лхы-ләй.

— Зибнаңа, хъта-цәгъак илалан,
 Дышыңазар қалап уи ңыра.
 Тәымңыра дынхеит уи имала,
 Адунен зымбаша сара!

Пұхызла зы-хуашык савалан,
 Сыншениуаз слахат аагъежыт.
 Иаң арбаң абарта иаатдалан,
 Ахы сыйкуын хынтың өнатит.

Даауазар, өамш ҳәа иифаша,
 Уа, ззыңдай исмоуша агурға,
 Аха, асаранць, ашәрышы,
 Аңынцыыхуа, нас атқарға,

Изәастоз уаңа исымада,
 Сшәйндықураң снахан истәхын,
 Өңаңдахус имамзу здыруада,
 Ибаауетит, абар иңкүкүн!

III

Шыбыжъон еиңш амра аныфазоз,
 Мөахуастала аху саахалт.
 Ағны даауеит хәэ ишымгубзоз,
 Абъараҳәа агуашә сааталт.

Изнапык илах иадқылан,
 Дылоуп саб, макъана дтысуам.
 Санғы сукушоит хәэ далаган,
 «Сөатахъя!» лхәеит, аха изуам.

Ами ағытқын, ифауа,
 Ахәыс-хүч құшуеит ишанхан,
 Алға акун, садырит, ипъауа,
 Идыухеит, санцоз иласбан.

Ох гушъя! абрақа сеыртланы,
 Сылатәап итатаза ашъац.
 Сара исызгуакъо зегъ сыйкушаны,
 Иглоуп рыхара срымбац!

Тәицк ықам сара сэзымдыруа,
 Схучыра аброуп иахынцә!
 Еитасқаз алқуа нхытаруа,
 Исыхуапшүеит урт гуръятәа.

Адғыл атыхуаे сыйказар,
 Сазгуақ'үеит сахыз убара.
 Уаҳа ушызымбо здыруазар,
 Абратцәкъя истахын апъсра!

Мышыбзия ақыта құстазара,
 Апъсабара ахаяа иласу!
 Амцағз зқылыччоз ахара,
 Мышыбзия апъацха иразу!

Апъацха, сузхъаауан дараза,
 Сабацәа зығниааз ағири.
 Издыруеит, хырпашығъ амазам,
 Укузаара құтқоуп ағехәара.

Са саниз, атцеимыш дхауит ҳәа,
Абъшәма-хүч дийт ҳәа усзыпшуван.
Саб иашьа данхысуаз атықъхәа,
Ишәақъ-мца уәаңхъа икашуван.

Усқан, абъацха, иабоудыруаз,
Уаф-гумбылк шиакухоз уи уцеи.
— Ихъзи? Дзымааузи? — шыухәауз,
Даакылсит уеңтарц амузеи!

1940-1944.

АХӘАЧАГДА

I

Ишәын ҳар-уаа рыматәа аиуа,
 Иеенбыто, иөйрөениуа
 Ақуарчөны кыр иажәхъаз,
 Иара абрақа аштаб зығназ,
 Уи даадәйтцит дыщакны,
 Агуашә шығоу ихы рханы,
 Днеиуан. Иахъя мыйху игу ахәон,
 Дгурбъя хумаруа ихы дәхон.
 Иңсы еивигон иласза,
 Арғыс ҳарак дкалаза,
 Асабицәа макъя ицәен-жынын,
 Уахъихуапъшуаз алым деиғышын,
 Қуралагы уи дыңкундан,
 Өажәниакы аарла ихытцуан.
 Ихағы гук ачча зқулоз,
 Ахупъшқа еинишәшәйлоз,
 Ҳәйзба акымсыц үхәарын.
 Илахъ қыақыа ҳаракын.
 Иңымыш хышикуа қахухуаза
 Ибла атаччен ихааза.

Уи уажәнатәгъы идырра иаамтоуп,
 Леонид Лунин длеитенантуп.
 Аибашъра ду шықусык шагыз
 Азин иоуит дзыкушаҳатыз,
 Дағзиахеит иара қурала,
 Аппа дщеит игуапъхарала.
 Иахъя иңсадгыыл ахакуитраз,
 Аңа иакулаz нақ ианыхраз
 Амца шыра далағылоуп,
 Ағырханаңа дрывағылоуп.
 Нас ар-хутагы уи дызлаз

Бзия ирдыруан кыр дшаңсаз,
 Гула-пъсыла бзия дырбон,
 Имч илшара агурған.
 Іңсұхуа змамыз уск андыштәйіз,
 Иуадағыз тыңқ анпъшынхутәйіз,
 Урт икугубыны іхъз рхәон,
 Уи деңгүрбъан адта иғон.
 Еғырыт уаха даабарыма,
 Алентенант дызхынхәрима,
 Ус гуаныла ирхәауан,
 Аха дгурбъо уи даауан,
 Идта хызыла инагжаны,
 Уи дахыръон дыпъраны.

«Аиғызараे кыр даңсоуп,
 Уи дызиз апъшыхуразоуп,»
 Изгудуны абасғы рхәсон.
 Аха анимаз днатәалон,
 Алафғы шыахула иңәалон,
 Аурыс шәакуа рызхәауа,
 Агармонгы нархәауа,
 Ргу рәыхо днарытәалон,
 Иғызцәа зегъ пъсис дырхалон.

Уи апъшыхуә еиңырдыруа,
 Ас дангурбъо-даныхумаруа,
 Ус хъантарак данаेым,
 Әк дишхъеит хәа узхәарым.
 Аха агуақхәа ахысыбжъ гар,
 Алға еилахуашь инқатәар,
 Аба уахтә иңәаара ибар,
 Дұзымдыруа даеазәхон,
 Нас иблакуа аеакхон,
 Иәапъшыларагъ цәгъахон.

Афронт шықо имға ған,
 Афронт нырцә иқыта шытан.
 Аха иқыта аба дахын,
 Үа апъстазара аеакын.
 Хар убасқан пъхъаға ицион,
 Ажәылара кыр қартқон,

Нақ аихамғаҳъ инаскъары.
 Абри акыта ғағъхъа иргарц.
 Абри азыҳәе еилдыргарц,
 Абә абрақа имч бүбуара
 Иара убасгы ихыпъхъазара
 Иаарласны абри аўшыхура
 Иара идиртцеит аихабыра.
 Адәы, амға, абнаршәыра,
 Иара икыта иғны ахъылаз,
 Урт ирдыруан дашашылаз.
 Анағсгы ишусуадағыз,
 Идам-здам дшахуартамыз.

II

Атых лашъца, аурт асуан,
 Атла хырхуо тақа ишътасуан,
 Іңсызху зызон, акуа аура
 Иағын икыдтәан ацара.
 Абри еипъшха имацара
 Дныцалт абна, алашьцара
 Иағъырхагам ицара,
 Дашибылоуп зегъ ара.
 Абар абна еихарпә,
 Аха ибент уа амғапа,
 Анағс иағъхъа азы татәан,
 Аха дақушәеит уақа аған.
 Дызланениуаз иағъхъа бгаран,
 Амғахуаста уақа игуфаран,
 Аха дағуп ацара.
 Үс дныцалеит аўсара,
 Иаарыласуан ағъшабы.
 Дук мыртыкуа адәахы
 Дқылсит. Иағъхъа ө-тлакы
 Даарытқагылт ҳамтакы.
 Иаамаңысын атых еимкъеит,
 Қытак иағъхъа иаалашеит,
 Ихатә қыта уи дызлынааз!
 Ихучыра амш ахъынаас
 Рағъхъа илацәа ахъхтыз,
 Иаби иани аброуп иаҳыиз!..

О, иқыта игу зыдхало!
 Игуалашәара зегъ зыдхәалоу!
 Апъшзара бзия ибаны
 Уи днықусхан нағьарааны.
 Ихагыла жәфән иатәара,
 Шыыжъ илбаадо ҳауа цқьара,
 ҆гурбъо нус ахъ уи дцалон.
 Абнагъ бзия ибалон,
 Атца дукуеи хыхъ рызҳареи,
 Урт рышәштыра цэйтлашьцареи,
 Уахъ даныңзаз деимдауа.
 Ипъсы еиңш ибон уака адәкуа
 Уахъ данықулоз хулбыгхала,
 Днаңышы-аапъшуа тынч ихала,
 Иапъхъа акаршәра дазъшуан,
 ҆сафра дула изазауан.
 Дызланенилоз иаңхъа дәын,
 Шәты какачла иара тәын.
 Аттар гурбъо ажәфән иалан.
 Амра иңашәарц нақ инталон,
 Ихын ашәаңш уаркалеиуа,
 Иөалашон ипъхеи-пъхеиуа.
 Атца тынч икуша игылан.
 Абарт зегъы ипъсырылан,
 Иара ихатәын урт зегъы.

Ицеит шықусык еиҳагыы,
 Ари ақыта аба дахыуп,
 Инапала ихуаेуп,
 Икъаңтажәуп, итаңәуп,
 Апъстазара аәакыуп.
 Уи наңәызит апъшзара,
 Инкабеит уа агурбъя-ччара,
 Алахъ еикун, игурфон,
 Абжы газом агармон.
 Рееилахәаны ёыц маңәала
 Аңар еизом хулбыгхала,
 Итцыртәаауа атца ашәштыра
 Изыкуашом аибаркыра.
 Адәы еиужъра баша иштыуп,
 Акѓы ылајзам, ихәыстоуп,

Аңхаңә ақум акыруа,
 Уа русура еилашуа.
 Иарғы абра дбригадирын,
 Аусурағ ихъз дырын,
 Даманшәалаң акрыура,
 Ирбенахон аеағра!..

Ицазама жәлар ахытын,
 Урт рыңсадгыл аба изныжбын?
 Ма иниртәама урт зыңзас,
 Усоуп имоу нара тасс!
 Мап, идыруп урт ахықоу,
 Табиоуп гарас ахучы имоу.
 Тоуба руит апартизан,
 Ахәсей-хаңәен зегъ еизан,
 Урт иштырхыз нахъа бңаруп,
 Ма дыршыроуп, ма иниртәароуп
 Рыдгыл нақулаz нахъа аба!
 Ргу еилашуент имцаха,
 Урт азықуғоит изаазаз,
 Апъстазара ирыңәз!
 Иңсыр хъаас иқамтакуа,
 Иқулойт аба игүиәнзәмкуа.
 Адәйбә шнейуа имәхъоит,
 Рнапалагы аңда пәжәоит,
 Абңар складкуа, аеродром —
 Урт назхымзо еғъкалом.

Уаха дхуцуа уа дыбжыамғылт,
 Ашаңаңә ақыта днаалалт.
 Даара бзиа игу иөануп,
 Ибоит, иқыта аеакыуп:
 Аеуаң ахгоуп уақа апъсыжра,
 Цъара-цъара алға рхылтца
 Иағуп иблыз ағнкуа.
 Ибоит уи, атара ахытоз,
 Ихұчыра ахыхыигоз,
 Аекуа уақа ишығнакыз.
 Абахчара нахачыз
 Напыңғәала зегъ рхыуп,
 Мөыс инаган итәахыуп.

Аусхәартта ыыххаа икажъуп,
 Дәкъанс ирымаз атә фнажъуп.
 Игулацә, имаз иашьцә
 Азәгы дибом усгы имфасцән,
 Тәым бызшәамзар акгы гом,
 Аурыс бызшәа наңазом!
 Ибла наңшуюйт енхамжускуа,
 Ағеа рылгент ихаңыцкуа,
 Иаразнаказ уи даахъаҳәит,
 Иабыар шықо инапкуа нағит
 Аға ишқа днаскъарцы,
 Инапала иқантарцы,
 Аға абраға ىтахара!
 Аха мап, игуахут иара,
 Сгу еибакыит ҳәа умыццақыроуп,
 Агулжәара уеаумтароуп!
 Зны ипъшыхутәуп ари ақыта.
 Аға абыржәоуп иңәңсымта,
 Ақарулцәа ргу реануп,
 Аха илашьцоуп, рыбла хкыуп.
 Еилахарак қамтазакуа,
 Дналс-фалсуга дмыццақзакуа,
 Үйнч ибент отриад ахъылаз,
 Абцыар хкыс уақа ирымаз,
 Ахыи ахушәи ахътәахыз,
 Азы илеиуаз ацха ахъхыз,
 Шытакъа рымға излацашаз,
 Атабиакуа изтатәашаз.

Уажәштыт ддәықулоит уи дхынхәны,
 Аха абар, абар ифны,
 Имфа аңыхъа иааигуаны,
 Өфтила дуқуак запъхъа игылоу,
 Иашта хкаара иахътагылоу!
 Алашьцара ахашьшы,
 Иғнибааует ацәашы.
 Зығны анеира иаменгурбъода!
 Игу шықаз абра изхәода,
 Изылшода уи арееира?!
 Инакункыит уахъ анеира.
 Издыруада уажә дныфналар,

Зда димазам дадибалар,
Аңаашь уахынтың икапъху
Зыхцәй қуашза ишлахьоу,
Иан, змацара ағн инижызыз,
Алаңырзкуа ззамфа иахылжкызыз,
Зыбла абрақа мыщху ихууцуаз
Лыцкун аррахь данылпъырдууз.
Илылшарызыз, дтакуажәйн,
Лымасара ағны дахын.
Иқамлари аба инапала
Ара дышызар үсатацәгъала.
«Сычкун, сыйкун!» лыпсы ацамтаз
Ан илхәазар, аха уи аамтаз
Хара дыккан, лгу шбылууаз,
Дъяцәйбъяцәуа дышгүк'уз,
Нак дындээлган дынкарыйжызар!
Шәарах млашык дазынрыжызар!..

Иласзаны игу еисуан,
Ишъамхы трысуга итсыуан,
Ихы-иңи Җеңүшк изанын,
Днеиуан даара игу иеанын.
Абар, иғны днавагылелит,
Минутк абра иеааникылелит.
Нас наразнак дааилашит,
Аатра ақынтар дыннарапшит.

Анеймс фицарцэа х-фык абра
Иаёын атых агара.
Стол еицарсак иахатээн,
Фыцьбарала иара хиан.
Инеибеицьшын урт ашын,
Рзамфақуагы зегъ қаңьшын.
Амца рेыкун иуарцеиуа
Рыбла хуашькуа жъаржыалеиуа,
Ожэшьта ацэара ртахын.
Фыцьба наќынтэ иаашьтын,
Ичкунцэаны ифагылон,
Рыхукуа аарла еинишшэшэйлон.
Еибашьра амца рымбазац,
Иеыцкүоуп уирахь имназац.
Егыи уаќа деибашьхъян,

Егъацъарагъ уи дырхухъан,
 Еибашърала ицәа-ижъ дысхъан,
 Аңсра, ашәара нақ ихысхъан.
 Уаха ажәак иғызәа рзыҳәан
 Җағъа даेын ахәара,
 Ибашаз ағеуапъхызы ара.
 Аурыс фронтағ уи дзакухатказ
 Ар ихала ишыпъхьеицаз,
 Жәағык шишызы (цанапыла,)
 Арду шамам Урыстәыла,
 Икүйө шықам еикушәаны,
 Шытажъка ишыфуа ишәаны,
 Рабын кажыны урт өзарахәа...
 Иршәаны игеит нас абри ахәа...
 Ахәачаңа иаңхъа икын,
 Амхастагы разынтәын.
 Идырт уи ахәа аминутаз,
 Лунин зығнашә иавагылаз.
 Ахатами иабду иитаз!
 Пату зқуитоз, итәахызы,
 Иғиң атзамцағ уақа ихшызы.
 Ус акныхра уа изгуыпъуадаз.
 Рыхъз-рыпъша зегъ зыншыалаз
 Уи дызхылтыз рабиңара!
 Еилашит иаха агупъжәара,
 Игу тытңы ици даагылт.
 Уажә ибозшәагъ ибла ихгылт;
 Игуалашәаран итәахызы,
 Кыр шыкұс рыштахъ данхұчызы,
 Иабду дұышза дышлаха
 Уи даниңхъяз хұлбыехак,
 Амза жәфанахътә ирзыпъшуан,
 Зны дыхумаруа дишышишыуан,
 Нас иаразнак уа дааиташәан
 Ахәа аниитоз иенхәаз дцәажәан:
 — Абна атзамцағ сахәа хшүп,
 Иахъа итынчын исзыпъшуп,
 Аха ажәйтә иссыза бзиан,
 Убри умаз, дад, исымтан,
 Пату ақұтала, итәахы,
 Иатазааит уұсахы.
 Дгыл ахаан ищагууам.

Сара сажәйт сызхауам,
 Аамдак ықан саныңкуназ,
 Агүи ашъамхыныңкуназ,
 Хунтә сеибашхъан сара стәylаз,
 Хунтә интәеит исывагылаз.
 Аөын снасын уа сгъежьюа,
 Саҳәа тқуцәа иқъяуа,
 Уағ дысмынхуо сыйкупъяуан.
 Усқан саҳәа лашауан,
 Ашъа ағысны ищауан.
 Азәй сисуан, азә деиғыссон,
 Аха устыры өңірк иағызын,
 Иңирцыруа итәрын
 Абағ татан иаразын.
 Дад, иудыруаз сцәажәамтала
 Ари зрыжәуп аба ишьала,
 Дгыл ахаан иңагуум,
 Аба иныхрағ иаағысайам!
 Ҳа ҳаңсадғыл Урыстәыла,
 Аеатәйлоуп уи зегъ рыла,
 Цъара ахъта ықоуп, өацъара
 Иағуп амра аңхара.
 Амшын цъара иқуандашшыроуп,
 Аеацъара атсаа хшәйлоуп.
 Цъара адәйрханыңымз сакароуп
 Цъара хтыроуп, цъара ккароуп,
 Цъара ашъхакуа еиштакхуха
 Игылоуп аңтакуа рәахәуа.
 Цъара азыжы-ду газго итажыуп.
 Ари атәйлағ адғыл чашәүп
 Ладен-Фаден итбаазоуп,
 Ахәаакуагы харазоуп.
 Үандухалакъ, дад, уара,
 Зегъ убашт нас узхара,
 Аҳалалра, агуадура
 Жәйтә-натә аахыс акультура,
 Иахъарнахыс, идыр дад,
 Казшыас иамоуп ҳа ҳмилат!

Атоурыхағ Урыстәыла
 Ахъз нагоуп еибашшыла,
 Закантә реисрағ аңаңза

Хъзы ргахъази апъацә,
 Зны амонголцә жәпафыла,
 Рнапы ахырфарц Урыстәыла,
 Мрагылараҳытә ишаауаз
 Икүхант арха лахәатлас.
 Аха ирзымгент ргу итаз,
 Рыша рфаштас икәтәаз,
 Урт ихуает зегъ ара,
 Азәгы дзымцо шәацъхәара
 Анемс рицар зегъ еидгылеит,
 Апъыцәгъакуа арахъ идәйкулеит
 Аха, уненны утағышишь,
 Урт ахуает Чудтәи азыж.
 Европа зегъ еидикылан,
 Ахамаңгатья рағхъа дгылан,
 (Ус акырцьара дцалон),
 Ҙас ҳашътихыит Наполеон.
 Ҙхны мшыказ Неман дырит,
 Аурыс жәлар цәала ирдырит,
 Мраташәаратә ирзаауа
 Абри шиакуу аба бубуа.

О, ҳабацә! Ишъаипъылеи,
 Ирацлабуадаз гүшьамхылеи,
 Акын ирхәоз — Ҙхъацара
 Ахакуитра, ма апъсра!
 Са саб ускан убра дықан,
 Сыла еибашыцә уақа дрылан,
 Уи далахун Бородино,
 Уи адәеңцых ахъз аноу,
 Абри ахәә убрақа иқунын,
 Ҙсыбағыла адәы зегъ тәын,
 Уа еилатәоз ашъа рфашын,
 Иеыхуа бзия дзыкутәаз рашынын,
 Алға иалпә дама инеиуан,
 Иаҳәә тбүцәа ицен-циенуан,
 Днаҳәы-аахәуа зегъ ирх'уан,
 Шъаурдынцас уа дырхан.
 Сыхуа шпбыла еидиҳәәлан,
 Ибжы өаца еидицалон,
 Акулацә хара нааз
 Урыстәыла нахадъаз!..

Атыхутәаны аба деңгейт,
 Арха дукуа бағла ихынкөйт,
 Дзыкумғыло идашхуа ұрықеит,
 Рәғыра амоузо иңхаста,
 Асы илатәо ашьаркуаста,
 Қытғык иман иезауа.
 Диасит Франциақа дішәуа.
 Мап, уағ дахуом Ұрыстәйла,
 Қаңсара ахъум гү-шамхыла,
 Ара интәазом амч бүбара,
 Адғыл, ажәған, аңсабара,
 Аба изыхәа зегъ мчуп,
 Аңсра абрақа изпышуп!
 Ұнағышиң, абан хараза
 Италеит аиатқәа жжаза.
 Ишпәмәнроу атх иаҳхысса!
 Аиатқәакуа еилаарцыруа,
 Ажәған кахаа иағаңсоуп,
 Тынч иасуа ахаяуа цқьюуп,
 Ишпәағыцу аңсабара!
 Сара сажәйт, сымч сылшара,
 Үажәштә акғын алам, икуадоуп,
 Аңсра хышәашәа саңхъа ишътоуп!

Аха истахын адғыл сыйкүзарц,
 Инеиужызан са сыйкүнзарц,
 Ҳаңсадғыл ду сыйбыла ахызарц,
 Ҳсовет аамта салахузарц,
 Ҳөңгінхарағ сматәахузарц
 Убри азыхәа сыйкүңағызарц!

Удухар, дад, угуеаныз,
 Үсовет-тәйла убла ахыз,
 Ахъчаразы ахәа кыз!
 Иудыруазаант иадынхало,
 Мап, имачым өымт зыңсало
 Абениараз имлашьуа,
 Бла тәрхула иазыпшша,
 Үрт мишкизын еибаштырц
 Иқалашам имтсырыц.

Убасқаназ уабиңара,
 Бзантцы изгым хатсаңууара,
 Зыхъз кыду ўмрахан,
 Хымзым џаңа идумырган!
 Ицәгъхууда аңа дтсырып,
 Аибашыргаң цәгъхоит акыр,
 Аха усгы дтахоит нара,
 Амца-шыра дагоит абра
 Усқан абцъар даеакхашт,
 Зенуа үтакыу ала уеңкүшәашт,
 Уст, дад, ахәа, ари ҳамтоуп,
 Иумазааит, тоурых-шыноуп
 Уст, инаган итәахы,
 Иатазааит упъсахы.»

Иаңхъа дгылан тынч акраамта,
 Игудкылан иоуз ахамта,
 Уи назаңа нара итәйн,
 Хаттарыла ихуцра тәйн,
 Амза кыр ифаскъахъан,
 Тынч ақыта еиқутәахъан.

Абри сахъан иаб ибла ихгылаз,
 Ипъшатлакуха абри аминуңаз,
 Ихшиң итыст уа дахъгылаз,
 Уи адагы, иқыта иблыз,
 Иангъы зхала ағн нахыз,
 Уажә зхабар ҳәа имбазаз!
 Иара дышыкоу тәымуафцас,
 Иабаңынбыз ифнаңы!

Адгыл, абна, зегъ рөы
 Афашистцәа абра апъшәымас
 Ишыаартцәыран ишахылаз...
 Зегъ еилашит, еилағынит,
 Абар ашәахъ иеазинкыит.
 Иаатит ашә, уахъ днығналеит,
 Рылаңшкуа еибафо еидхалеит,
 Итәз ҳамтак ишанхан
 Ируа рзымдыруа еилатәан.
 «Аурыс!» Дыхәхәеит уа руазәы,
 Аеаңсахыит рхаңы!

Аңзашы ыңғеит, нас ифналаз
Днеимптыңасын ишъанхалаз
Үақа ицәнгейт иикызы ахә,
Усгы реиҳәйт абырахә,
«Иңашәымшын... Сығны сайт!..»
Иңырцыруа атра иттәраат,
Автоматты ихуда ихшынын,
Атапанча хазы иқунын,
Аха дымхыст, ахә айқыон,
Алашыңарағ уи дыкшон,
Иаҳәа қыамтагы абжы гон,
Уртгы гылан уақа иқүңон.
Пұытрак аштых уарт ржы
Цақа илеит ихъантаза,
Зыңсы мәңгиз иқыбыжы
Игон аарла атыхутәанза.

Итәила абаңәа х-Фық ишьит,
Ашыя иахәа инахъылжит,
Нас интәйтсан атра уа,
Үақа иштихыит дмыщак'уа,
Амаза зныз ашәкүкуа.
Абар, абар, ашә дынхытуан,
Қыыс имамкуа нақ даңыртуан
Аха убасқан дхыст абра
Еихых иқүжызы тақа абура,
Афициар уа зыңсы таз.
Иаша иалалт ахы итқаз,
Ижәғашәақыа аладаҳы...
Аха ддәйлтит адәахы,
Иныпьшуамызт имч бүбұара.
Абжа еиғишион ашта хкаара,
Иқалеит абрақа ашәара,
Ашәақь мәбз аалашеит,
Ахысбыжъкуа өың игеит.
Асолдатцәа гылт абра,
Иақушәом ируа бжаңьара.

Уа ргу тұқара назҳауа,
Дара аиғызыңәа еиңәшәеуа,
Еиләхеит уа, аха нас,
Адәы атыхуан гагатас

Иниасыз иахыпшит.
 Ргулъжэара еилашит,
 Рееибыто ашықар
 Инеижәйлеит уа ңұхака.
 Алашьцарағ ицәаз уа
 Атанк гургур ахгаяу,
 Идәйқулт уахъ ихәазауа,
 Атқа арзыңеит абзарбзан,
 Ақыта өынлеиңш илашан,
 Бұйармцала ицәаштыркын,
 Алға аффала аҳауа тәын.

III

Ихура бубубан уи, ишъаршәын,
 Нәк-аақғы ағы хтын,
 Алға ахызыз ицауан,
 Ахуарахәа ишьа ңұхаза.
 Имахакуа хъантаза,
 Знызынла иҳашшатәаран,
 Иара итәымшәа ицрахон.
 Игу ағнүтқа шоурак ҭалан,
 Зегъ аблуан, иғы, тбон,
 Итахын ижәирц азы.
 Илахъ икутәоз аңхзы
 Тсаа ӡызшәа уақа ихышәашәан,
 Изамғакуа қәышза ишъадан.
 Еилагъежъуан иблахатц,
 Аха днеиуан уи дышцац.
 Иапхъа дныцалт абна еикуара
 Диагулалеит алашьцара,
 Ишътахъқа ажәған тлашаауент,
 Еилағынтуа иаҳауент
 Ахысбыжъкуа ааигуаза.
 Амца худжъоит ижказа,
 Абунти-бжъ, абар, абар!
 Даеа-тұтырак урт аасқыар,
 Рнапы млашькуа уақа ихъзорит,
 Игу еиқүхәлан ңұхака дцоит.

Уи дазкылсит ӡытқуа тәарак,
 Ишъапы амк'уа дғыыл табаарак,
 Ицәаакыран, ихәйнцәан,

Даҳынталаз иагъеицәан,
 Инылашәйт ишъап ғынта,
 Дцеит наразнак шъамхы ақынза,
 Иаҳа-иаҳа тәқа дцион,
 Имақәаҳәара азы ғазон,
 Аәаңытрак ус дынхар
 Уағы изымдыруа ихабар
 Уи назаза уа дтахон,
 Азытқуа баара неихатәон,
 Аха илшеит амч рхара;
 Апъстазара абзиабара
 Уағытәйфса деикунархойт,
 Уи азыхәа уағ дыкупъоит,
 Уи ипъыхашәйт ауахуа,
 Диахындалан дхәазауа,
 Ус дышнеиуаз иара уа
 Ихшәашәаза итәыр-тәыруа,
 Аматрыкушет инапкуа,
 Нас икъеит, уи инапы нхырын,
 Амат каҳаит, итцыртцырын,
 Апъсимтазы иаалакьит.
 Уажәшты анышә ишъапы акыит,
 Дтыгит нақ азытқуа баара,
 Деңданытсалт абна еикуара
 Рымаху дукуа зегъ еилыш
 Атла игылуу ра҃хъя азыжъ
 Дныеңынгылент игазго.
 Уаха мәқам нақ дызго,
 Уи дантамла нас дызларуа.
 Азыжъ ыцәан иткам-ткамуа.
 Ҳамтак уирахъ дынтаңышит,
 Нас ипъихаа инемыжжит,
 Ацәкурпъ ацыпъхъ еикүпъсо,
 Уи дынхылт азыжъ дызсо.
 Ақыраамта уақа дхын,
 Ацәкурпъакуа иртәхын
 Уи дтәахызарп азыжъ ата,
 Аха дракупъон афырхатца,
 Нас аарла атыхутәаны,
 Имч дазнамго дааਪъсаны,
 Нырцә дазкылсит ақуара,
 Аха дкаҳаит иара убра

Ақуарағы дахылжытыз.
 Ари ақара гуәкәра зхысыз
 Имч илшара зегъ қаңсан,
 Уи дыңсызшәа уақа диан.

Абри аштакх аамта ицаз
 Издырх'уда, аха нас
 Иара ихала уа дааңшит,
 Уи деңгасуа дыхташын.
 Ибла пъсыдақуа аанапңшит.
 Цъара ажәфанағ апъта еилсүйн,
 Убрахьынта амза цээртүн,
 Азыжъ саркьюшәа ихыччалт,
 Иразнышха нас ихтәалт.
 Игу кыдбо азы итахын,
 Нас ижәйт абра длақун,
 Аха агъама таарак алан,
 Идырт, илтцыз ишъя хтәалан.
 Деңтадәйкүлт, иғадаран,
 Даҳынхалаз тълахұчык
 Иенадитцеит зынзатцык
 Ипъсы еитеңкырц. Имч цахъан,
 Игу ақушра еилаңсаҳъан.
 Ихура былуан амца талан.
 Аарла игуеитон илаңш қылан,
 Апъсабара тагатас.
 Игу кыдбон, аха нас
 Уи аминутаз пъхызны ибозшәа,
 Дыбзиахан имыхъзозшәа,
 Ихура ахъаа нағабеит.
 Ихааза. ацәеиңш ихатәеит,
 Уи алтца ицәыхъантаран,
 Итынчзаны мыңху ихааран,
 Пъша-қуандоушәа индауан,
 Бахчак дыңдан ибауан,
 Ашәт афғы-хаа наңауан.
 Икуша мыкуша зегъ ңанатын,
 Ипъстазарағ ас драхатын,
 Иара ихаан джамлазац,
 Азәи ихәогыы имаңаац.
 Аха акуиц еиңш абри атынчра
 Иналыччейт игу ақушра,

Апъсра хъшәашәа цәымбүс имаз
 Аөйрмашыңан иапъхъа ишгылаз.
 Ақазаара ағьама шыбзиаз,
 Иаалашеит абри аминутаз
 Апъсабара дазгуын,
 Уи данызарц итахын,
 Аха нас аөйннакылт.
 Даәе сахъак ибла ихгылт,
 Анышә хъшәашәа, адамра
 Зегы дрылкын уи хара.
 Үағытәүесе цәажәабжыда,
 Ма фыздада, ма тахыда,
 Игүткаагоу лағырзыда,
 Амра атқақа адунеи шәтышра,
 Ишпәхъантөу зынза аңызыра!

Үбла хкыуп, улашәуп апъсра!
 Иаамтоума итахара,
 Иан илшәйзарц аиқуатзәа.
 Идгыл икуп абаңзәа,
 Иргарц иаштоуп урт зынзас,
 Икүнхогы иара убас
 Ирзылашо рымра хырфарц,
 Рхала қашшы атыхуа пыртәарц.
 Лабәбоушәа ибла ихгылт,
 Афронт сахъан иәагылт,
 Иалибаауент алға еикуара,
 Иара ифызыцәа игуалжара,
 Нырцә абан еиҳыс-енъысуа
 Адәы еиужърағ урт еицхысуа
 Үақа ишибоз зегъ еицгылт,
 Урт атаказ еивагылт,
 Аба дных'уа ұхъяқа ицоит.
 Абарт зегы игу қартсоит
 Аха инхойт игу ұшаауа,
 Иара дрылам ицауа.
 Ара дықоуп имаңара,
 Мап, имаңзам даәе гуалак,
 Абри ада өа гунхарак.
 Урт ағызыцәа ұхъя ицауа
 Дрылазаарц деибашьуа,
 Дықазаарц уа ұхъагылас,

Иңсадғыл ду ахакунтраз!
 Абри ами игу зызхуа,
 Гурға дуны изынхауа.

Абри аамтаз гагатас
 Днағышын ибент ак шаауз.
 Зны изгуамтейт изакуз
 Нас идырит дышуағыз,
 Ихаху зышза уи дәхмадан,
 Деикуных дықан, «Уаагыл, уарбан!»
 Аарла уахъ ибжы нагеит,
 Ихәә шықоу инапкуа еихеит,
 Аха изгуакъаз уақа ажәала
 Атак иаҳайт урысшәала:
 «Са соурысуп, уашъя соуп!
 Хара ҳзыкую уск азоуп,
 Ауаа шәарахкуа срашәарыцон,
 Ҳашта италаз нақ итысцон,
 Ушхуз гуастеит, нас сыхиоуп
 Уцхыраараз». Уи ҳәаны,
 Дааигудиҳәалт дизгукны,
 Ихалалза, ипъхаза
 Иан лиапы еиپш ихааза,
 Нас икушент иара уа
 Уақа ипъилаз инапкуа.

Абри ауха аашоны,
 Абна аршэйра агутаны,
 Атца дукуа иғылаз рымтсан,
 Иан лшьамхы ҭынч ихықутсан,
 Ашта а҃быхъа аху дышттан.
 Ларгы дәйыуа дихатәан.
 Иааикуршан анхацәа,
 Изыш-зышза аиҳабцәа
 Тынч абрақа ихагылан.
 Урт ахытцын абна илан,
 Аба иақулаз Үрыстәйлан,
 Ара дықунат үрт ируам,
 Дықумхыкуа ихынхәуам.
 Азы идыржәйт итаххан,

Амца шыра иныпқхан,
Даарылаңшит иңсі иган.
Аръыс идыз, уи дыззыштыз
Инагзаны дышхынхәyz,
Ақъаадкуа уақа иштіхыз,
Иахыртыпьыз ишгатәyz,
Насғы аццакра шатахыз,
Ихагылаз идирдүрит.
Урт енцәажәан азәгы ддүрфит,
Аус икоу рзымфаңигарц,
Абри азыхәа игу тынчхарц
Ачымазағ ихәеит нас
Ихагылаз еишицәатлас.
Иара ихъаа зегъы ирхъаан,
Аху дрымбащәа рдунеихаан,
Зегъ рыблақуа изыпшын,
Рзамфа алаңырз ахыржын,
Ипъса шааиз зегъы игуартон,
Хрыжъ-хрыжъ ртъсы ларга-фаргон.
Даакутәеит Лунин дәеиханы,
Атыхутәан имч еизганы,
Дцәажәоит: «Сашыцәа исхагылоу...
Забңыз кны нахъа иғылоу,
Ашъаура шәыпхъоит Урыстәылаз!..
Ахәсен ахацәен шәымч еидкылаз,
Абри ахәа шәыпсы адкылаз,
Шәысқ ишәымаз, шәара ишәаңәан!
Сара саниеit кыр ишәартан,
Аба имкүтхүуп ари ақуых,
О, ишаҳатуп атоурых!
Иагызыздыреит ишәсырк'уа,
Ишак'уа аурыс напыбұбуа!
Аба дных'уа ҳар шәырпьыла.
Нагзара ақуз х-совет тәыла!..»

Абарт рыштыахъ ибжы нтәеит,
Ажәак уаҳа имхәаజеit.
Иәапшылара нышәпшшәалан,
Имахакуа неидыпқсалан,
Апъса хьәашәа агуебарк'уа,
Урыс хатқак дышпқсуа,
Иеыннейтихыит дымтқисуа.

Изыш-зышза рыхқуа хтын,
 Ихагылаз аҳәа ркын,
 Уи наzzаза дара иртәын,
 Хузмазамыз ҳамда дүззан,
 Урт акуңараз ргу ёышсан,
 Зегъ гуаныла уи ианықууан,
 Урыстэйла ашъя мукууан,
 Хатцеи-пхэйси азә дымтәарц,
 Уи аҳәа кнаңан икамларц!

Ан итэыуа абрақа итәаз,
 Лычкун ишпүр иихаххахъаз,
 Лых иадкылаз акуганы,
 Лылаңш апсы инеихганы,
 Икылкаан ахәа дазъшуюйт,
 Уи аминутаз ицкъахент,
 Уаанза лыбла ишақь-шақьоз.
 Лаңырзыла икуалкуацъоз.
 Лычкун ипсы ахалазшәа,
 Итарнакыс илзынихазшәа,
 Игүйртан ахәа лбон,
 Лыбла алаңырз уақа ибон.

1942 — 43

АХКУА

Адақъакуа

Аңхъажәа. Х. Бәжәба	5
Ажәйтәән агара ашәа	11
Сара егуръоит, сара сыръоит	12
Зыркүи	13
Цәацә	14
Анхағы дңонт иура ҭагалан	15
Хгула иенхәон: — Дад, уахтаа	16
Ашәт	17
Махази азызлани	18
Ақуен аси ашъаха шәңа	21
Айхыз	22
О, са с-Хықур, бааиш!	23
Исаһант ирхәамтан хабаңә	24
Ахаңара	25
Март 4	31
Агара ашәа	32
Хуцракуак Акуазы	34
Ашәа	36
Аңәкүбар	38
Аху-Җылза бзары-бзаруа	39
Архын. Ашыжь. Арбаъ өиртуан	40
Тагалантәи абаҳча	41
Раңхъатәи апоет	42
Аңа исалам	44
Октиабртәи ашыжь	46
Асалам	49
Араңәацхәы	50
Абаҳу хажәлент	52
Амза	53
Аепәакуа еиңшни иңхашам	54
Гүхәыбак лахъ	55
Сейрхумарәы	57
Қырттылахъ	58
Шота Руставели нахъ	60
Кофта шкуакуа	62
Бысзымцаан	64
О, мап! О, мап, исхәарц сашътам	65
Лили	66
Ашәа акомәар билет азы	68
Хулбыехатәи ахуцра	70

Са схуиракуа зны исыңғылойт	73
Ибдүреит, абахча ханталон	74
Атак	75
Сара исхызгаз схучамтакуа	76
Арашәарахъ	77
Ажәған иацәара иадхалан	78
Абри эпатретда хәә усзымцаан	79
Асы ауент, асы ауент	80
Амхаңыраа ргара ашә	81
Ишыкоу сымала ибасхәап	83
Зны сзеигурбъоз ашәа хаара	84
Мтацининда инавчалеит амра	85
Ашэт	86
Амра ахцәйкашь аташәртәң	87
Хулъязык гаәала хнеуан	88
Ага итынч сымеңынтаалан	89
Сымғахъ алашара шытаршәйн	90
Ф-гук сымам!	91
Лымаңара дыкоуп	93
Шьардаамта	95
Лыхны аштаң	97
Аръыс ихаара дицын	99
Ожераанза аңенңыр илачон	100
Аибашыңы ихудра	101
Сталинград амтан	104
Аңсуу аибашыңа шәахъ	105
Ахъзырхәага абака	108
Апартизан	109
Владимир Харазин	112
1. Аб	
2. Ауаснат	
3. Афырхатса игуаларшәара	
4. Аимтакъача	
Акуя	118
Саанбзиала	119
Аиаира ду амш	120
Сыкалай	121
Тынч ифныка длон Шьаруан	124
Цыр	128
Барен сарен хәңңыа хұыдахаз	130
Фы-мракы	132
Амған	134
Москва	137
Уи гуадуроуп сара сзы	138
Ирахтап хабжы	142
Саанбзиала, ажъ үрлеит	144
Ахәыс	146
Ахура ашә	147
Дырмит Гулия нахъ	148
Аәар рашәа	149

Адақъакуа

Мистер Смит	150
Абае ианбанза	152
Мым-цэкъа	156
Ачай хыхцэа рашэа	158
Ахъзыртэра	159
Збаб-цэрышкуак бакун	160
Гунда ышза	163
Рита	166
Афырпын	174
Асаби	180
Афныка	185
Ахәачапъа	191

БАГРАТ ШИНКУБА
СТИХИ и ПОЭМЫ

(На абхазском языке).

Аредактор *Ш. Тәзыцъба*. Атехредактор *М. Хахмигери*.
Акорректорцәа: *Ф. Чичерия, Т. Папба*.

ЕИ 01285. Акыпъхразы анапы атаоуп 19-IX 1956 ш. 13,38 кыпъхъ
бъыц ыкоуп. Азаказ № 2931. Атираж 2000.

Кырттәымлатәи ахадаратә тыйжыртга Акуатәи атипография,
Ленин иул., № 4.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

19-
5

